

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dengang i Odense

*Min barndoms by
i ord og billeder*

Kylle Topp

Dengang i Odense

Kylle Topp

Dengang i Odense

Min barndoms by i ord og billeder

Udgivet af Odense Reproduktion 1981

I kommission hos Odense Universitetsforlag

Kylle Topp: Dengang i Odense
Min barndoms by i ord og billeder

© Kylle Topp 1981

ISBN 87 7492 353 6

Bogen er redigeret af Jørgen Thomsen,
Lokalhistorisk Afdeling ved Odense Centralbibliotek.

Den typografiske tilrettelægning er foretaget
af Finn Christensen.

Reproarbejdet er udført af Odense Reproduktion.

Bogen er sat med fotosats Baskerville
og trykt hos Mammens Bogtrykkeri A/S, Odense.

Indhold

7	Forord
15	Dengang i Odense
52	Bedstemor Hvidehår
56	Om at føre sig med ynde
58	Polarrævens endeligt
60	Da damer gik i dametøj
63	Undertøj er ikke mere, hvad det har været
64	Odense i hverdag og fest
67	Sommersøndag i gamle Odense
74	Barndommens købmænd
79	Min barndoms Vestergade
84	Min barndoms dufte
86	Min barndoms ildebrande
88	Og snakken gik
90	Når man er anderledes
92	Naturens lunefulde spil
94	Min barndoms slikkerier
95	Fynske specialiteter
96	Min barndoms jul i gamle Odense
102	Barndommens små ting
104	Min barndoms have
106	Mussedyret
111	Mit livs eneste cykel
112	Samle - samle - samle
114	Da serpentine-danserinden blev fanget af en cowboy
116	Mine mislykkede evner
118	Nørklerier
120	Min allerførste kærlighed
123	Mit første bal
124	Sensommervandring i barndommens by

Forord

Nytårsdag 1900 samledes fem fine Odense-herre i et gemytligt lag for at fejre det nye år og drøfte deres fælles interesse: amatør fotografi. Resultatet af mødet blev dannelsen af den endnu eksisterende Odense fotografiske Amatørklub. En ung litograf i firmaet Hagen og Sievertsen i Nedergade, Marius Nicolai Topp, blev optaget som medlem af klubben nogle måneder senere, og det er ham, der er mester for de fleste af billederne i denne bog, heriblandt alle farvefotografierne.

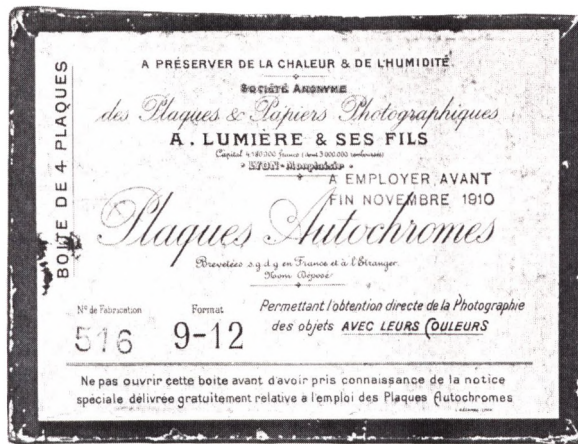
»Verden vil snart blive farvegal«. Denne spådom fra 1907 skulle unægtelig gå i opfyldelse, og for få år siden beregnedes det, at der på et år blev taget mere end 6 milliarder farvebilleder. Den fotografiske metode, der anvendtes ved optagelsen af farvebillederne i denne bog, var imidlertid kun kendt af særligt interesserede fotografer, og der skal derfor kort gøres rede for den her.

Allerede for de første fotopionerer var sort-hvide billeder kun begyndelsen til noget andet, gengivelser i naturens farver, og da man i løbet af 1800-tallet havde fået klarhed over farveteorien, var det kun udnyttelsen heraf i fotografisk teknik, der manglede. I 1861 demonstrerede den skotske videnskabsmand James Clerk Maxwell, at alle farver kan dannes ved en blanding af de tre primære farver, der tilsammen danner

det hvide lys, rød, blå og grøn. Han frembragte et genkendeligt farvebillede af en skotskternet sløjfe, og indtil 1935 var det dette såkaldte additive princip, der var grundlaget for alle praktisk anvendelige former for farvefotografering.

Manden bag alle denne bogs farvebilleder, M. N. Topp, er her fotograferet sammen med sit kamera på Flakhaven.

Låget til en æske med autochromplader. Som det fremgår, havde pladerne en begrænset anvendelsesperiode.

Springet fra laboratorium til almindelig brug blev for alvor overvundet, efter at de to franske brødre Auguste og Louis Lumière sendte deres såkaldte autochromplade på markedet. På et møde i Videnskabernes Akademi i Paris den 30. maj 1904 fremlagde de to brødre prøver på fotografiske plader i farver, og tre år senere kunne pladerne seriefremstilles og bringes i handelen.

Autochrompladerne bestod ligesom almindelige fotografiske plader af en lysfølsom hinde, der var lagt på en glasplade. Den fotografiske hinde var pankromatisk, d.v.s. følsom over for alle farver, og mellem hinden og glasset var der nu anbragt et såkaldt farveraster. Rasteret bestod af et lag stivelseskorn, der var indfarvet i de tre primære farver, så vidt muligt lige mange korn i hver farve og så vidt muligt anbragt helt jævnt

ud over glaspladen i ét lag. Kornene var uhyre små, og der var plads til op imod 10.000 af dem for hver mm² glasplade.

Ved fotograferingen blev glaspladen anbragt i kameraet med glassiden ud mod motivet, således at lyset ved optagelsen passerede farverasteret, inden det nåede bromsølv-gelatinehinden. Hinden belystes nu af de røde stråler, hvor der var røde korn i farverasteret, af blå stråler, hvor der var blå korn o.s.v. Pladen fremkaldtes herefter først i mørkekammer som negativ, kom i et omvenderbad og udsattes for fuldt dagslys; motivet fremkom derved som positiv. Ved en sidste fremkaldelse fik pladerne deres færdige udseende i de karakteristiske, dæmpede, pasteltagtige farver, som er forsøgt bibeholdt ved gengivelsen i denne bog, og som udmærket tåler at blive vist side om side med farveoptagelser fra i dag.

Allerede i 1904 blev brødrene Lumières autochromplade omtalt i *Dansk Fotografisk Tidsskrift*, og pladerne synes at være kommet i handelen i Danmark, ganske kort tid efter de var bragt på markedet i Paris i 1907. Der var i årene omkring århundredskiftet grøde inden for dansk amatør-fotografi, og i tidsskriftet *Amatør-Fotografen*, der udkom fra 1912, omtaltes autochrompladerne fra starten.

Der er derfor ikke noget mærkværdigt i, at en ivrig fotoamatør i Odense interesserede sig for den nye teknik, og da M. N. Topp fra 1908 som biografdirektør havde fået økonomiske og tidsmæssige muligheder for at dyrke denne hobby, nåede han strålende resultater, ja så gode, at de faktisk tåler sammenligning med prøveplader fra brødrene Lumières franske fabrikker.

Der er dejligt på Sy'fyn. Her er det Fåborg. Både Fåborg og Svendborg har altid hørt til perlerne på landkortet - og gør det stadig. Fyn er fin - som Mathilde synger.

(Kylle Topp)

10 Økonomisk set var autochromeksperimenterne ikke en sag for hvem som helst. Et katalog fra en københavnsk fotohandler fra omkring 1914 oplyser, at prisen for en æske med fire glasplader i formatet 13×18 cm var 6,50 kr., hvilket skal sammenholdes med en normal ugeløn for en industriarbejder på omkring 25 kr. En kvart ugeløn for fire farvebilleder - så kan enhver omregne til sin tids prisniveau. Da Odense fotografiske Amatørklub i 1919 udarbejdede en medlemsfortegnelse, var der da endnu også kun 44 medlemmer, og langt de fleste af dem havde vellønnede stillinger.

De farveoptagelser, der er gengivet i denne bog, stammer ifølge det oplyste fra perioden 1912-15; denne oplysning stemmer ganske godt overens med Topps datter Kyllens alder på de billeder, hvor hun er med. Som følge af de vanskelige handelsforhold under 1. verdenskrig blev import fra Frankrig vanskeliggjort, og i 1919 oplystes det, at autochrompladerne ikke havde været til at opdrive i to-tre år. Og da biografdirektør Topp omkring verdenskrigens slutning rantes af en alvorlig sygdom, er farveoptagelserne i hvert fald ikke senere end 1916.

M. N. Topp var ikke nogen helt almindelig fotograf, for han havde et sikkert øje for kompositionen af gode billeder. Bemærk således f.eks. den sikre indramning havnefronten i Fåborg (side 9) har fået af et skib og nogle drenge. Eller se, hvorledes Odense slot ved vintertide (side 41) er fotograferet, således at et af de gamle træer i Kongens Have er kommet med i den ene side af billedet. Og så fremdeles!

Når der kun er bevaret ganske få autochromplader, hænger dette utvivlsomt sammen med

den meget begrænsede udbredelse, de har haft i datiden. Nogle problemer ved teknikken var sammen med prisen medvirkende hertil. Først og fremmest var det jo uheldigt, at farvebillederne ikke kunne overføres på papir på en praktisk anvendelig måde. For det andet krævede autochrompladerne en meget længere eksponeringstid end almindelige sort-hvide glasplader, ja man regnede normalt lige så mange minutters eksponering til en autochromplade, som man regnede sekunder til en normal glasplade. Uden afblænding og under de aller-gunstigste lysforhold kunne man dog komme ned på få sekunder, men metoden blev aldrig særligt brugbar til personfotografering. Billedet på side 13 i denne bog synes ganske vist at afkræfte denne påstand, men her har personerne utvivlsomt været instrueret ganske nøje om at holde sig i ro. I baggrunden til venstre på billedet side 49 ses det, hvor utydelige personerne blev, dersom de ikke var instrueret om at stå stille, således som personerne i forgrunden på det samme billede har været det. Endelig var det på grund af farvekornene udelukket at bruge ganske små formater af glaspladerne ved optagelserne og stor forstørrelse ved fremvisningen - som f.eks. i vore dages lysbilleder. Fremvisningen skete i forstørrelsesapparater, der var udstyret med kraftigt kulbuelys, og undertiden brugte man også at hænge glaspladerne op som dekoration i vinduerne.

Som biografdirektør udarbejdede Topp en pjece *Kinematografiana*, som bl.a. indeholdt følgende bemærkninger: »Udviklingen af Kinematografien vil selvfølgelig gaa i Retning af at gøre de levende Billeder talende og samtidig

Odense fotografiske Amatørklub ca. 1911-12. Desværre kender vi ikke alle herrerne, men manden til venstre med den flotte hat og skæg er telefoningeniør Julius Petersen. Bagved ham er det urmager Clausen. M. N. Topp troner i midten af første række, og herrerne på hver side af ham hedder vistnok

henholdsvis Harder og Harboe. De to herrer længst til højre i øverste række hedder Bredsten (akkumulatorfabrikken) og Gerson Nathan (senere Beer). Sidstnævnte var Petersens svigersøn. Der stikker både et stykke af en opdagelsesrejsende eller opfinder og et stykke af en kunstner i mange af dem.

bibringe dem Naturens Farver; omend det vil vare nogen Tid endnu, inden dette lykkes til Fuldkommenhed, er der dog ingen Tvivl om, at det vil naas.

Naar saa dette er sket, og Billederne samtidig

fremstilles stereoskopisk, hvad allerede nu er opnaaet, ja, saa er det ikke længere Billeder, vi ser, men Virkeligheden selv, der træder os i Møde fra den hvide Flade, og Opfindelsen vil da have naaet sin absolutte Fuldkommenhed«.

Odense fotografiske Amatørklub på udflugt 1906. M. N. Topp ses som nummer fire fra venstre. Turen går vistnok til Kiel, og det veldækkede bord er formentlig fra en salon på færgen. Søsygen synes ikke at have plaget passagererne.

Selv om vi i dag nok vil stille os lidt tvivlende overfor, om f.eks. fjernsynet viser os selve virkeligheden, er der ingen tvivl om, at den trang til at være med til at videreudvikle tingene, der ligger bag Topps ord, var den samme, som fik ham til at arbejde med farvefotografering. Næsten 70 år senere kan vi nyde resultaterne heraf.

Så vidt det har kunnet konstateres, er det i det hele taget første gang, der trykkes autochrom-

plader af dansk oprindelse, når bortses fra enkelte prøver i fototidsskrifter, da metoden kom frem. Ved gengivelsen i denne bog er der ikke gjort noget forsøg på at bortretouchere de ridser, pladerne i tidens løb har fået. Billederne er gengivet lidt større end det originale 13×18 format. I enkelte tilfælde har Topp lagt en sort »maske« ind over en del af billedet efter optagelsen; denne »maske« er dog udeladt ved gengivelsen her (side 97, 101 og 113).

I vinteren 1978-79 udsendte borgmester Verner Dalskov en opfordring til alle Odenses pensionister om at nedskrive, hvad de kunne huske om livet i byen. Hensigten med denne erindringsindsamling var i første række at samle et mere livfuldt kildemateriale til brug for de forskere, der er i gang med udarbejdelsen af tibindsværket *Odense bys historie* frem til byens 1000 års jubilæum i 1988.

Erindringsindsamlingen afsluttedes med en konkurrence, der stod åben for alle, og blandt de indkomne ca. 250 bidrag var flere fra gamle odenseanere, der nu boede spredt rundt om i landet. Et af de 10 præmierede bidrag var skrevet af Kylie Topp. Af naturlige grunde var her tale om erindringer fra barndommen og opvæksten i Odense, for Kylie Topp flyttede fra byen i genforeningsåret 1920.

Hendes navn var ikke desto mindre endnu i 1979 velkendt blandt gamle odenseanere. I en længere årrække skrev hun nemlig småstykker til *Fyens Stiftstidende* - netop om livet i det gamle Odense, og en række af disse småstykker er medtaget i denne bog. Såvel det største af Kylie Topps kapitler fra erindringsindsamlingen, der

*Når det er sol og sommer,
og tøkkemanden kommer,
er der fest og liv
og et godt motiv.*

(Kylle Topp)

Kylle Topps mor hjælper til ved billedfremstillingen i lejligheden på Horsetorvet.

indleder bogen, som småstykkerne optræder i deres oprindelige form. Dog er de gentagelser, avislæserne fik med i en række af småstykkerne, tilstræbt fjernet her. Men med Kylle Topps blik for detaljen tåler hendes ligefremme og uhøjtidelige skildring af godt og ondt for en Odense-familie i årene før og omkring 1. verdenskrig bestemt genlæsning i sammenhæng.

I forbindelse med erindringsindsamlingen i 1978-79 indsendte Kylle Topp tillige en del af de sort-hvide billeder, der gengives i denne bog. Men først senere afslørede det, at Kylle Topp lå

inde med 60 af sin fars autochromplader med motiver fra Odense og omegn. Det var ganske klart, at erindringsmaterialet sammen med billedstoffet udgjorde en naturlig og opsigtsvækkende helhed, og derfor udskiltes Kylle Topps erindringer så at sige fra det øvrige erindringsmateriale, af hvilket det er tanken senere at offentliggøre et udvalg i tilknytning til *Odense bys historie*.

Takket være en Odense-virksomhed, Odense Reproduktion, der med denne bog vil vise sin tekniske kunnen, har læserne nu mulighed for at følge Kylle Topp rundt i Odense og tilmed se byen, som den så ud, i farver. Netop »afsløringen« af den hengemte »skat« - farvepladerne - er et slående vidnesbyrd om Johs. V. Jensens ord: »Vil selv du fatte dit væsens rod, skøn på de skatte, de efterlod!« Efter næsten 70 år kommer et udvalg af pladerne nu på tryk.

Velkommen til Odense 1904-20!

Jørgen Thomsen

For den, der gerne vil vide mere om autochrompladerne, kan der henvises til en lang række korte omtaler i *Dansk Fotografisk Tidsskrift* 1904, 1907 og 1912, i *Amatør-Fotografen* 1912 og i *Kamera-Kunst* 1919, 1920 og 1921. Farvefotografens historie er også behandlet i John Hedgcock: *Farvefotografiets kunst* (København 1980) og Adrian Bailey: *Politikens bog om farvefotografering* (København 1980).

Endelig har jeg benyttet materiale fra Odense fotografiske Amatørklub. Tak til Dorte Lindegaard, Odense, for lån af dette sidste, og tak til S. Løvstad, Herning, for gode litteraturhenvisninger.

Dengang i Odense

Nørregade 40. Det gamle, grå hus, der ligger mellem slottet og Skt. Hans kirke. Om det for øvrigt endnu er gråt, skal jeg ikke kunne sige. Engang jeg var i Odense, var det sødsuppefarvet.

Det ejedes i sin tid af mine oldeforældre. Oldenfar var svensk, skrædder, en høj smuk mand med lyst hår og blå øjne. Oldemor var fra Hjørring. Man sagde, at hun var et produkt af spanskekrigen. Der var så afgjort noget spansk over hende. En lille skikkelse med en kongelig rejsning, et smukt ansigt med en stolt høgenæse og to iltre, mørke øjne. Og hun var ikke god at komme nær, hvis hun var vred. De hed Nielsen Falk.

Sammen startede de en virksomhed i nr. 40. De havde en forretning med herreekvipering, stortrøjer og sømandsbukser af tykt, mørkeblåt uldstof. Oldemor var ferm til at sy. Hun syede kjoler til Odenses bedre damer, arrangerede de fede silkestoffer på deres skikkelser foran spejlet og klippede det til, faktisk sådan lige ud af luften. Og det var dengang med tournure og alt det der besværlige. Hun havde mange kunder, for hun var dygtig.

De fik en lille datter, Caroline. En smuk, lille pige med faderens lyse hår og blå øjne og moderens stolte holdning og fine skikkelse. Hun

kom i Frøken Wintellers skole omme på Klostervej og havde som lærer bl.a. overlærer Carl Schmidt fra latinskolen.

En dag skulle hun på Løveapoteket for sin fader. Hun tog et fransksjal om sig og trippede ned ad Nørregade. På hjørnet af Overgade stod hendes lærer og talte med en fremmedartet, meget smuk, ung mand i et elegant, sportsligt antræk og med en slags tyrolerhat på hovedet. Caroline nejede pænt for de to herrer, og den fremmede spurgte: Hvem er den yndige pige? Det er en af mine elever, svarede Carl Schmidt, hun bor her i Nørregade nr. 40.

Da Caroline kom ud fra apoteket, fulgte den fremmede herre efter hende, helt op i lejligheden, hvor hun boede, og der anholdt han om hendes hånd hos faderen. Forældrene blev bestyrkede. Pigen var kun 15 år og deres eneste datter. Men den fremmede sagde, at det skulle afgøres straks, for han rejste næste dag til Hamborg og kom ikke igen foreløbig. Han fortalte, at han hed Olaf Terp og var søn af en storkøbmand i Ålborg, Peter Terp, og Carl Schmidt var hans halvbroder, da hans moder havde giftet sig igen, da faderen var død. Selv var han ingeniør og borede efter vand og olie og var på evig rejse rundt i Europa for at finde steder, hvor der var brug for disse ting.

Sådan omtrent så morfar ud, da han friede til den lille Caroline i Nørregade 40.

Caroline blev meget forelsket i ham og lovede at vente på ham, til han kom igen. De korresponderede sammen i to år, og disse breve findes endnu hos min fætter, Robert Terp, i Odense. Det var meget smukke breve, nogle af dem med små digte, for den unge pige var meget dygtig til at skrive.

Hendes fader tog sig alt dette meget nær. Han syntes, hun var så ung, og det var jo hans eneste

barn, så han begyndte at drikke for at trøste sig, og da hun giftede sig, blot 17 år gammel, blev det så galt med faderen, at han måtte på Middelfart sygehus. Men oldemor sørgede for, at han kom på bedste forplejning. Der gik rygter om, at han en gang skulle hjem på en slags ferie. Oldemor havde gjort alt, hvad hun kunne, for at kræse op for ham, men han var absolut ikke tilfreds med det, hun bød ham. Han var meget bedre vant.

Caroline havde et fotografi af sin forlovede stående på klaveret, men hver gang hendes far kom forbi, vendte han det ind mod væggen. Han ville ikke se den mand, der havde taget hans datter.

Dagen efter brylluppet rejste hun med ham ud i den store verden. De vendte dog hjem igen, da hun skulle have det første barn. Olaf syntes, det skulle fødes i Danmark, så den 3. april 1879 arriverede en lille pige i Nørregade 40. Hun blev døbt Kaya Svenda Petra Terp og blev senere min moder.

Efterhånden som børnene ankom - de fik ni - kunne de jo ikke tage hjem til Danmark hver gang, så de blev født mange forskellige steder. Et i Breslau, en i London, jeg har desværre ikke rede på, hvor de forskellige børn kom. Jeg husker kun, at de hed: Kaya, Max, Enry, Olaf, Linchen, Leon, Hjalmar og lille Harry. Der havde været en til, Wilhelm, men han druknede i sin barnevogn, da en dum barnepige kørte med ham i en forfærdelig tordenskylle uden at skærme for den arme unge, som endnu var ganske spæd. Min bedstefar skulle være blevet så rasende, at han pryglede den arme pige, så stokken knækkede på hendes ryg. Men det blev Wilhelm jo ikke mere levende af.

*Pladsen mellem oldemors hus i
Nørregade 40 og Skt. Hans kirke.
Bemærk at slottets flag er på halv
stang i anledning af Frederik VIII's
død den 14. maj 1912.*

Min mor som ung pige, ca. 1892.

Bedstefar var, hvad man kalder en grandseigneur. Han tjente fantastisk med sit borefirma. De boede i store villaer, ja sommetider lejede han simpelt hen et helt slot med møbler og det hele. Børnene gik ikke i skole, men havde privatlærere, som boede hos dem. Og der var stuepiger, kokkepiger og guvernanter til at holde styr på hele den store menage. Mor, som jo var den ældste, har haft en eventyrlig tilværelse, som hun engang har forsøgt at skrive ned. Men da

hun aldrig havde gået i en dansk skole, kneb det med sproget. Familien boede et par år i London. Så fandt bedstefar pludselig ud af, at de trængte til vand i Polen, hvorefter hele familien flyttede til Warschau, som det hed dengang. Og de boede i Brüssel, i Wien, i Odessa, i Berlin og mange andre steder.

Da mor var 18 år, var hun træt af alt det rejseri og al den uro med de mange søskende. Hun skrev til sin bedstemor i Nørregade, som imidlertid var blevet alene, om hun måtte komme og bo hos hende, og en skønne dag rykkede hun så ind i Nørregade 40. Lidt efter lidt rykkede de andre børn med og blev installeret i Frøken Jørgensens pigeskole.

Mor var en meget smuk, ung dame med en fuldendt profil og et muntert glimt i sine meget lyseblå øjne. Hun elskede at sidde på den lille balkon ud mod Skt. Hans kirke og brodere. Der sad hun hver dag, når vejret tillod det.

På Nørrebro boede der en familie i en gammel ejendom, hvor bager Hoff havde til huse. Faderen var kornhandler, eller rettere agent for en kornhandel. I dag havde det heddet salgschef. Han hed Topp. Han var søn af lodsens i Kerteminde, og han giftede sig med Hedvig Rasmussen. Hvem hun var datter af, ved jeg faktisk ikke. Jeg ved bare, at hun havde to brødre. Carl Rasmussen, som var sparekassedirektør i Assens, og Valentin Rasmussen, som var urmager på Vestergade i Odense. Der var vist også en søster, men hende hørte man intet til, for hun havde vist giftet sig under sin stand med en mand, der ikke var noget. Den slags betød meget i Odense. I den forbindelse kommer jeg pludselig i tanker om, at sparekassedirektøren i Assens tillige var

kancelliråd. Det er bare om at få det hele med. Valentin Rasmussen var, foruden at være urmager, også digter og har ansvar for en hel del af de gamle frimurersange.

Disse Topps fik tre sønner. Egentlig fik de i alt fem børn, bl.a. en lille pige, som døde, da hun var ganske lille. Og den ene broder må også have været død meget ung, for jeg har aldrig set ham, dårligt nok hørt om ham.

De tre drenge hed: Marius Nikolaj, Hans og Carl Valentin. Hans var den ældste. Han kom ud at sejle og blev maskinmester på en fragtdamper. Marius Nikolaj blev sat i lære som litograf hos Hagen og Sivertsen i Nedergade, og Carl blev typograf på Andelsbogtrykkeriet i Vindegade. De to sidste boede hos forældrene på Nørrebro. Marius skulle hver dag to gange frem og tilbage mellem Nørrebro og Nedergade. Han kørte på sin cykel. En dag fik han kig på den unge pige på balkonen i nr. 40. Hun havde for længst opdaget den høje, slanke fyr, der sad så elegant på sin høje cykel. Men hun ville da hellere brække en arm på langs end give sig til kende, så hun syede flittigt videre, mens det lille hjerte tog til at banke stærkere. Når Marius havde passeret nr. 40, smed pigen sytøjet og styrtede ind gennem stuerne for at følge ham med øjnene op til Fisketorvet.

Dette gentog sig dag efter dag i et helt år.

Til alt held havde Marius en ven, hvis broder gik i Frøken Jørgensens pigeskole. Gennem ham fik Marius kundskab om, hvem den unge pige var, og en slags forbindelse blev etableret. De mødtes i Læseforeningens Have om eftermiddagen og spillede krocket. Kaya havde søster Enry med, og de tre unge tilbragte mange fornøjelige timer sammen. Om søndagen gik de i Skovforeningen

Min farfar, Hans Topp, søn af lodsens i Kerteminde.

og dansede. Men tro ikke, at der ellers skete noget. Det skulle bedstemor nok sørge for, og for øvrigt pigen selv, for hun var meget knibsk, men også meget koket. Hun vidste, at hun var smuk, og hun vidste, at stakkels Marius blev helt

Hedvig Rasmussen, Valentin Rasmussen og Carl Rasmussen - bedstemor Hvidehår og hendes brødre.

ude af flippen, når hun smuttede med sine lyseblå øjne.

En søndag, for øvrigt den 2. september 1900, modtog hun en billet, hvori Marius bad damerne om at komme i Læsehaven til et parti krocket kl. 3.

Da de havde hilst på hinanden, hentede Marius køller og kugler i det lille hus, hvor den slags fandtes, og de gik stiltiende hen til den store plæne ved musikpavillonen. Der var en mærkelig spændt stemning imellem dem, og pludselig sagde Marius: nu spiller vi om det tredje vers af

»Liden Kirsten«. Det er den sang, man kalder tavlebordssangen: Han tabte, hun vandt o.s.v.

Mor har senere fortalt mig, at hun med vilje spillede så dårligt, som hun overhovedet kunne. Men det fik far aldrig at vide.

Da han havde vundet spillet, lagde han køllen og gik op mod restauranten. Søster Enry og Kaya så på hinanden og spurgte: Hvad nu? Ja, jeg ved det ikke, sagde Kaya, men så kom Marius med en bakke med vin og kager. Han bukkede let for damerne og spurgte, om han måtte invitere dem på en sejltur på Odense å. Uden at sige et ord roede han dem ud til Ejby. Der trak han årerne ind, skænkede vin i glassene, og mens han løftede sit imod Kaya, sagde han: skal vi så drikke på en lykkelig fremtid? På det tidspunkt havde de ikke engang kysset hinanden endnu. Det skete først om aftenen, hvor de skulle til skovforeningsbal. Først gik de en tur om ad Dalum. Og selvfølgelig var søster Enry med. Hun gik foran dem, men var så uheldig, at lige da hun vendte sig om for at sige et eller andet, kysede de to nyforlovede hinanden. Senere på aftenen fortalte de bedstemoderen, hvad der var sket, og næste dag kom Marius op til hende og anholdt højtideligt om frøken Kayas hånd.

Hans moder havde været meget imod den forbindelse. Hvad han dog skulle med det fremmedartede pigebarn? Hun var vis på, at hun ikke engang kunne stege en bøf. Og da han en dag tog Kaya med ud for at hilse på sin svigermor, havde hun taget en smuk, sort satinbluse på, som hun selv havde syet. Svigermor mødte hende med alle tegn på skepsis, mønstrede hende op og ned og spurgte så: Hvem er du, der går i silke til daglig?

Denne pompøse trappe er ikke fra et slot ved Rivieraen, men trappen ned til Læsehaven og broen over Odense å.

Bedstemor Hvidehårs bror, sparekassedirektør og kancelliråd Carl Rasmussen, Assens.

Ikke desto mindre blev de to de bedste venner af verden. For Kaya kunne jo både stege bøf og sy og mange andre ting, og svigermor var slet ikke skrap, som det kunne se ud til ved første øjekast. Hun var den elskeligste gamle kone, som Kaya kom til at holde umådelig meget af.

Efter tre års forlovelsestid fik de en lejlighed på Horsetorvet nr. 3. Den var på tre værelser med lokum i gården og selvfølgelig hverken med elektricitet eller centralvarme. Der var en kak-

kelovn i stuen og komfur i køkkenet. Dog var der gas. Det brugtes også som belysning i begyndelsen. Hængelamperne var forsynet med gasbrændere, nogle sjove, lange, hvide væger, som ofte skulle fornyes. Men Marius var en fremskridtets mand. Han anskaffede en akkumulator, som stod i køkkenet, og fra den blev der ført ledninger ind i stuerne, som gav strøm til nogle små, kuglerunde, elektriske pærer, der blev hængt under gaslamperne. De blev tændt, når der kom gæster. Der kom også telefon. 1305 var nummeret. Så den hørte jo til nogle af de første telefoner i Odense.

Den 14. maj 1903 giftede de sig i Skt. Hans kirke. Til trods for, at kirken lå lige ved siden af brudens hjem i nr. 40, blev der rekvireret brudekaret med to hvide heste for. De svingede lige fra Nørregade ind på pladsen foran kirkens indgangsportal, så var den brudefærd overstået. I hvert fald første del. Efter vielsen hentede den dem igen, og nu gik det til Industripalæet, hvor middagen blev holdt. Kancelliråden fra Assens og hans datter var med, og urmageren fra Vestergade, og så selvfølgelig Kayas bedstemor i knitrende sort taft og brudgommens moder også i sort silke. Den lille søster Linchen var i sin konfirmationskjole. Hun var den eneste af Kayas familie, der var med. Forældrene boede på det tidspunkt i Wien, og de øvrige hjemmевærende søskende var for små. Kaya selv var i en meget fin hvid kjole, som hun selv havde syet, med lang, rundskåret nederdel og et utal af biser på blusen. Dertil bar hun et kort slør med myrter, fine, hvide skindhandsker og en yndig buket af lysegule roser og forglemmigejer. Marius havde været i lejligheden om morgenen og fyret op, så der var lunt, når de kom hjem, og

han havde skrevet et meget smukt kort og sendt med buketten, hvor han for første - og eneste - gang fortalte hende, at han elskede hende. Dette kort er i min besiddelse, foruden alle de andre små breve og hilsener han havde sendt hende i deres forlovelsestid. De var altid udstyret med fine blomster, han havde malet. Marius var nemlig ikke så lidt af en kunstner. Mange af brevene var på vers.

Hvorfor mon det egentlig hed Horsetorvet? Ud over mælkeemanden og brødkusken og en enkelt ølvogn med varer til købmanden kom der kun meget få heste, og i hvert fald slet ikke nogle engelske heste.

Det var heller ikke noget torv, men blot en almindelig lille gade, der skrånede fra Klaregade ned til Munke Møllestræde.

På den ene side lå der hyggelige, små, lave stuehuse med udvendig stentrappe og jerngelænder, og på den anden side stod en række kedelige etagehuse af en ubestemmelig grårød farve.

Fortovene var af rullesten med græs og mos imellem og næsten umulige at gå på. Man måtte ud på gaden, som var brolagt, og hvor man roligt kunne gå uden at være nervøs for trafikken, for den var meget ringe, da gaden var ret stejl.

Som nævnt andet sted flyttede far og mor ind i nr. 3 på anden sal, da de blev gift, og jeg vil prøve at beskrive lejligheden så godt, som jeg nu kan huske den.

Fra en lille entré, som var meget mørk til trods for de lange, matte glaser i døren, kom man ind i dagligstuen. Det har altid undret mig, hvorfor man kaldte den fine stue for dagligstuen. Den blev jo kun brugt, når der kom gæster.

14. maj 1903. Brudeparret Kaya og Marius Topp, mine forældre. Måske ser det lidt mærkeligt ud, at brudgommen sidder og lader bruden stå. Men havde det været omvendt, var hans hoved simpelt hen ikke kommet med på billedet.

Og jeg måtte under ingen omstændigheder være derinde alene.

På gulvet lå et smukt rødt tæppe med grønne borter rundt om. Møblerne var af grønt plys

14. maj 1903. Bryllup på Industripalæet. Brudeparret Topp i midten. Til venstre for dem oldemor og til højre bedstemor Hvidehår. Bagved sparekassedirektør og kancelliråd Carl Rasmussen med datteren Fanny til venstre og tante Linchen til højre. Og så farbror Carl.

med et præget mønster, hvor plyssen ikke var klippet op. Det kaldtes uopskåret mekka. Der var store klunker på armlænet, og midt i stuen stod et sekskantet salonbord af poleret nødde-træ. Rundt om dette bord stod et par forgyldte stole med grønt »damaskes«. Der var en meget fin silkeløber på bordet, hvor blomsterne var syet af ganske smalle silkebånd, og midt på stod en meget tung og flot krystalskål, som far havde fået af en fotointeresseret mand, der havde lånt fars Norgeplader - og tabt dem! *Helt* uerstatte-lige plader, som far med nænsom hånd havde koloreret (det var *før* farveoptagelserne). Hele

æskan var knust - og hvad hjælper så en krystal-skål? Men naturligvis pyntede den i stuen. Ved siden af den lå det tykke, læderbetrukne familiealbum på skrå. Det var lukket med en fin bronzelås, og der befandt sig alle fotografierne af vor familie og venner. En del af dem kan ses i nærværende bog.

På et højt jernstativ med grønne slanger, der mavede sig parvis opad, stod en aspidistra, en strid, langbladet grøn plante, som alle mennesker havde dengang, fordi den var så let at passe. Den forandrede sig aldrig ud over, at bladenes spidser blev gule, men så klippede man dem bare af, til der efterhånden ikke var mere tilbage. Og blomstre gjorde den slet ikke.

På en anden blomsteropsats af forgyldte søjler og med marmorplader foroven og forneden stod en viftepalme. Den bøjede gratiøst sine brede, fligede blade ud over det område, den formåede at dække. Vi havde også en fønispalme, også et stift kræ, som man ikke skulle komme for nær, for så stak den.

For de to vinduer var der hvide blondegardiner, der var arrangeret op over gardinstangen i kunstfærdige folder, hvor støvet lagde sig tykt året igennem. Ved siderne var de rullet op i en rund roset, som blev bundet fast til et søm i væggen.

Lysekronen i loftet var i første omgang beregnet til gas. Den havde to blus med nogle lange, hvide gasvæger og lange, tynde glas, som omhyggeligt blev pudset, når vi skulle have gæster. Der var fine, snoede stearinlys rundt om med guldforsiringer og glasmanchetter, men de blev aldrig tændt, for så ville forsiringerne jo smelte. Så de var kun til stads. Under denne lysekrone havde far anbragt små, elektriske pærer, og det føltes

*Albani kirke set fra Læsehaven.
Pigen i græsset er lille Kylie, som
plukker bellis, uden at nogen aner,
hvor grusomt de lange uldne
strømper kradsede.*

Dagen derpå... 13. maj 1904. Da vidste jeg endnu ikke, at jeg var havnet i en familie, hvor faderen var fotonarkoman. Og slet ikke, at jeg selv skulle blive det også.

næsten som juleaften, når de ved højtidelige lejligheder skulle tændes. Af og til kunne det godt volde kvaler, hvis akkumulatoren ude i køkkenet var brændt ud, og man havde glemt at få den ladet op.

Soveværelset, hvor jeg så dagens lys Kristi Himmelfartsdag den 12. maj 1904 kl. 3 om eftermiddagen, var et stort rart værelse, hvor de to ægtesenge tronede midt ud på gulvet fra den ene længdevæg. Det havde været en meget bevæget dag, har man fortalt mig. Dagen før havde far og mor været til fødselsdag hos oldemor i Nørregade, men de måtte se at komme hurtigt

hjem hen på aftenen, fordi jeg var begyndt at røre på mig. Det skal have været en slem omgang for min mor. Mit hoved var for stort. Selv den dag i dag kan jeg ikke købe en færdigsyet hat.

Jordemoderen skulle ikke alene passe mor, men løb i rutefart mellem Horsetorvet og Filosofgangen, hvor tandlæge Flindt-Larsens også var ved at få en pige. Hun kom til at hedde Ester, og vi kom i samme klasse i skolen, hvor hun sad lige bag ved mig.

Min farmor, som vi altid kaldte Bedstemor Hvidehår for at skelne hende fra mormor, der hed Bedstemor Horsensby, fordi de boede i Horsens, var kommet for at hjælpe til ved fødslen. Far blev sendt på apoteket pr. cykel for at skaffe noget, der kunne standse blødningerne, som skal have været meget voldsomme, fordi efterbyrden ikke ville komme. Da der endelig langt om længe kom orden i det, kunne de ikke finde barnet. I al den hurlumhej var jeg blevet forlagt, men blev omsider fundet i fodenden af min fars seng, hvor jeg lå fredeligt og sutede på min tommelfinger i mangel af bedres havelse.

Farbror Carl havde været til firmafest hele dagen. Da han kom hjem til Bedstemor Hvidehår, fandt han en seddel, hvor der stod, at hun var taget til Horsetorvet, men ikke noget om hvorfor. Så han mødte op glad og fro og fik at vide, hvad der var sket, mens han havde været på skovtur. Da blev han bleg som et lig og måtte ud at ofre.

At mor og barn blev fotograferet med det legendariske 13 x 18 kamera skal kun tilføjes for en ordens skyld. At jeg siden er blevet fotograferet et par gange fremgår vist med al tydelighed af denne bog.

Men fra dette lille intermezzo vender jeg tilbage til soveværelsets udstyr.

Foruden de store senge stod der et toiletbord med et stort, slebet spejl, der kunne vippe, hvis man skulle se sig selv i hel figur. På hver side af spejlet var der tre små skuffer, der indeholdt de mærkværdigste ting. Den ene skuffe var reserveret forbindssager. Der var hæfteplastre, gazebind, fingertutter og borvaselin, og skuffen udsendte en duft af hospital og fedtet hår.

I næste skuffe var der krøllenåle, om hvis »ben« man snoede håret ud og ind og lukkede for det forneden med en lås, ligesom på en gammeldags portemonnæ. Der var bunker af hårnåle, både store og »usynlige«, løse og indpakkede mellem hinanden. Der var hårspænder besat med »diamanter« i irrede indfatninger og flotte spanske kamme af ægte skildpadde. Også denne skuffe duftede af fedtet hår og hengemthed.

Så var der skuffen med mors krølleapparat. Den lugtede af kogesprit og svedet hår. Der var flere krøllesakse, nogle til de små krøller i panden eller ved ørene og en stor bred en til at »kreppe« håret oveni.

Far havde sin egen skuffe, hvor han havde sine kraveknapper, en broderpren af elfenben, som han brugte til at »glitte« halskanten på de stivede flipper, for at de ikke skulle kradse hans hals. Der var også et stykke sennepsfarvet voks til samme brug og et skægbind, som han brugte om natten, for at ikke hans flotte kejser Wilhelmskæg skulle forvilde sig ind i det hækledede mellemværk på hovedpuden, som for øvrigt blev vendt om hver aften af samme grund.

De sidste to skuffer var fyldt med alt muligt ragelse af den slags, man kan stå med i hånden og egentlig synes, det skal smides ud, men så

nænnen man det ikke alligevel, og så ryger det ned i skuffen. Der var brocher, der havde tabt deres nål. Ringe, hvor der manglede sten, en lille, halvt opbrugt bog med tynde blade, der var præpareret med lyserødt pudder, som man ubemærket kunne gnide hen over en fugtig pande eller blank næse. Desuden indeholdt skufferne et utal af nåle og knapper af alle arter, skruer og nøgler, som ikke et menneske vidste, hvor hørte til, og endelig en brækket kam, som altid strittede imod, når skuffen skulle åbnes for at modtage endnu en raritet, eller kom i klemme, når skuffen blev skudt til. Selvfølgelig skulle kammen for længst have været smidt ud, men af en eller anden grund blev den bare stoppet ned igen med et lille irriteret udbrud.

På den anden væg stod servanten, et hyggeligt tyknavet stykke møbel med marmorplade og et flot fajancestel med grågrønne åkander, hvis lange stilke snoede sig rundt om fadet og natpotten og op ad vandkandens hank. En mørkegrøn trepæglflaske skiftedes med en klar sodavandsflaske med patentprop om at have sin faste plads på servantens marmorhylde. De indeholdt borsyrevand, som mor selv lavede. Det var fars universalmiddel mod praktisk talt *alt*. Selv brugte han det som barbersprit, og havde man revet eller skåret sig, så lød det: Kom bare lidt borsyrevand på, så sker der ikke noget.

Under den ene seng stod grammofonen, en firkantet mahognikasse, som blev trukket op med et løst håndsving. Den brogede bliktragt, der hørte til, havde til huse oppe på klædeskabet ved siden af fars høje hat, som befandt sig i en specialbygget lædertaske. Grammofonpladerne var anbragt på hylden i servanten oven over natpotten. Der var både »Donaubølger« og

28 »Skøjtøløbersen« og »Gralstællingen« af »Lohengrin« sunget af Caruso. Mor fortalte, at når jeg som to-årig sad på potten, sang jeg i reglen »Gralstællingen«, som jeg jo havde hørt både min far og Caruso synge utallige gange. Jeg udlagde teksten således: Den tabte Parsifal, her er hans kone, hans søn er jeg og Lohengrin mit navn. Og imens drejede jeg langsomt rundt om mig selv, hvilket jeg senere har fundet ud af måtte være for at illudere som grammofon. Og jeg har været Wagner-fan hele mit liv.

For øvrigt har mor også fortalt mig, at jeg ikke sagde et ord, før jeg blev 2 år. Uden at overdrive kan jeg vist roligt sige, at jeg har indhentet det forsømte senere.

En dør førte ud til køkkenet, som var ganske almindeligt. Det sorte komfur var dækket af et stykke voksduk, som lå ujævnt og knudret over kogehullerne og den forsænkede vandbeholder, og det kneb med at få gasapparaterne til at stå ordentligt på det ujævne underlag, men med lidt god vilje gik det. Sådan var det også med »spanden«, som havde sin plads bag døren. Den blev bragt ned hver morgen af den unge pige, for det var ikke til at løbe ned i gården hver gang, navnlig ikke om vinteren eller om natten. Og når bare låget var sat ordentligt på, gjorde det så mænd ikke noget, at den stod i køkkenet.

Far var litograf.

Han arbejdede på en æskefabrik i Nedergade, sad og ridsede med fine nåle i olierede sten, alting spejlvendt, for at det kunne blive retvendt, når det blev trykt. Det var hovedsageligt etiketter og receptkuverter til apotekerne, han tegnede, men ofte lavede han også skriften til fine visitkort, elegant skriveskrift med »tryk« på de

nedadgående streger og stort sving på de store bogstaver.

Hans løn var 18 kr. om ugen, og han var der kun den halve dag, for han arbejdede hjemme med mange andre ting, som interesserede ham langt mere.

Far var en af de første amatørfotografer i Danmark. Han ejede et stort mahognikamera 13 x 18 centimeter til glasplader. Der hørte forskellige objektiver til, fine blanke messingobjektiver med fløjlsforede læderklapper. Han havde også et langt trebenet stativ, der kunne skydes sammen og spændes med små remme, så benene ikke rutschede ud igen. Alt dette fotoudstyr slæbte han troligt rundt på foruden tasken med kassetterne og glaspladerne. I en ferie, inden han blev gift, tog han på cykel til Norge med hele udstyret foruden sin private bagage. Han cyklede helt op til Lapmarken med 10 dusin plader bag på bagagebæreren og kom hjem med en herlig samling optagelser, for han havde sans for natur og linievirkninger.

Da han blev gift, tog han mor med til Setesdalen, men denne gang havde han også et stereoskopkamera med, som tog to billeder på én gang, hvilket, når de var færdiglavet og blev set gennem et særligt apparat, gav en tredimensional virkning. Han anbragte sin brud på en træstub i fjeldene med en lille kurv med frugt, vin og kage, og så gik han på jagt efter motiver, mens hun ventede, dødsensangst ved at være alene og på stadig udkig efter en bjørn.

Men den tredimensionale fotografering var netop hans største interesse. Hans hjerne arbejdede dag og nat med at finde ud af et system, der kunne overføres til de lige fremkomne levende billeder. Og spisestuen flød mere end nogensin-

Hunderupskoven foråret 1913. Mor er i sort, fordi min bedstefar, Olaf Terp, døde i februar. Maleren er fars sønner, Holger Topp-Petersen.

1904-05. Badeliv på Horsetorvet.

de med optegnelser og planer. Han snedkererede selv et apparat af mahognitræ, savede med sin lille løvsav, pudsede efter med sandpapir, så det fine rødlige støv lagde sig over bordpladen, og cigaretten, som han havde lagt fra sig på bordkanten, brændte sig selv op og lavede mørke pletter i polituren.

Imens sad mor og malede porcelæn. Det vil sige, hun malede ikke *på* porcelænet, men fik hver

uge sendt en stor kurv med kaffe- og spisestel fra en fajanceforretning i Nørregade. Så stillede hun tingene op foran sig, suppeterrinen i midten, ragoutfadet ved den ene side og sovseskålen ved den anden og bagved flade og dybe tallerkener sirligt stillet op lidt bag ved hinanden. Hele denne opstilling tegnede hun op på et stort stykke tykt tegnepapir, kolorerede det med vandfarve, rørte guldbronze ud og forgyldte elegant kanterne på kopper og kander, og til sidst penslede hun det hele over med en opløsning af gummi arabicum, så der kom en blank og holdbar hinde over hele billedet. Når hun havde samlet tilstrækkelig mange billeder af den art, rullede hun dem sammen og gik ned i Nørregade til porcelænsforretningens kontor, hvor hun fik sin betaling og en lille passiar med den tykke, venlige grosserer, som vistnok havde et godt øje til den kønne lille kone.

Disse malede fremstillinger af de forskellige stel fik de handelsrejsende med på landet. Så kunne bønderne se, hvad huset kunne levere, og gøre deres bestillinger.

Ind imellem kopierede hun også billeder for byens amatørfotografer. Vindueskarmen i sovekammeret, som vendte mod syd, var altid fuld af kopirammerne, hvor det hvide fotografiske papir langsomt blev rødere og rødere uden om det sorte negativ. Af og til tog hun en ramme, skød fjederen, der holdt låget fast, til side og løftede forsigtigt den ene halvdel af klappen, som var delt i midten og atter forbundet med små messinghængsler. Så kunne hun ved at vende det fotografiske papir lidt op imod sig se, om det havde fået lys nok. Men hun måtte jo være meget forsigtig, for ellers forskubbede det hele sig, og billedet blev »uldent«.

Bagefter blev de røde billeder fikseret i en skål med natron og skyllet i vandfadet i vasken. Når de havde skyllet tilstrækkeligt, blev de taget op og lagt på en glasplade i en tyk, våd bunke. Vandet blev trykket af med en gummirulle og billederne lagt på de vaflede sengetæpper til tørring. Det var en langsom og omstændelig proces, men hun fik flere og flere kunder, og mange morsomme mennesker fandt op til Horsetorvet nr. 3.

Men engang blev mor ganske ude af sig selv af flovhed og skam. Der havde været en stor, tyk slagtermester, som havde indleveret nogle plader fra en udflugt. Da de blev fremkaldt af far, viste de sig at forestille den tykke slagtermester og hans lige så tykke venner ude ved stranden, hvor de badede uden en trevl på kroppen. Men ikke endt med det. De havde stillet sig op i en lang række med front mod fotografiapparatet, og de to yderste mænd holdt et langt brædt hen foran hele forsamlingen, hvorpå de havde arrangeret en særdeles usædvanlig udstilling.

Og så havde slagtermesteren oven i købet den frækhed at spørge mor, om hun ikke syntes, det var et morsomt billede.

Fra dagligstuen kom man ind i spisestuen, som også var fars og mors arbejdsværelse. Ved den lange midtervæg stod en grøn plyssessofoa, som altid flød med store ruller med tegninger. Far var nemlig noget af en opfinder. Ja, han *var* faktisk opfinder. Han »opfandt« f.eks. den første tredimensionale kinofilm. Hvem der ikke vil tro det, kan bare kigge i »Opfindernes bog« eller tidsskriftet »Frem«, hvor der er billede og beskrivelse af fars opfindelse. Jeg var bare 3 år dengang, men jeg husker mors fortælling om de fine herrer, der kom fra Frankrig fra et firma der hed »Pathé Frères«, som var filminteressere-

de. Kontakten med dette firma havde far fået gennem Frede Skaarup i København. Han var direktør for filmselskabet »Fotorama« og senere ejer af det dengang så kendte og festlige revyteater »Scala«.

Skaarup inviterede franskmændene til diner på Grand Hotel i Odense, og mor har fortalt, at det kostede 100,00 kr. pr. kuvert. Mange, mange penge dengang, men de fik også både østers og champagne. Der skulle rigtig fyres op for den danske opfindelse. Det viste sig desværre, at hele sagen var for kompliceret. Der skulle nemlig hænge et apparat ved hver plads i biografen, det havde facon som et nakkespejl, og det var forsynet med to glughuller, folk skulle kigge ind i. Inde i apparatet gik en lille motor med en anordning, der var synkroniseret med maskinen oppe i operatørrummet. Når så begge dele kørte, og billederne begyndte at bevæge sig, så det så ud, som f.eks. et eksprestog kørte lige ud i biografensalen. Man regnede imidlertid ud, at alle disse apparater ville blive ødelagt alt for hurtigt af publikum, og det hele ville blive for dyrt. Sagen faldt til jorden, men far fik en god stilling til trøst som direktør for Odenses to kinoteatre, Kinografen og Kosmorama. Og nu begyndte en gylden tid for familien Topp.

I første omgang flyttede vi hen i en større lejlighed i Vindegade i det samme hus, hvor badeanstalten Idun var. Det var en femværelses lejlighed, og jeg fik mit eget værelse, noget, jeg ikke var helt begejstret for, for jeg var kun 4 år og bange for mørket.

Spisestuen, fars og mors soveværelse og mit værelse lå en suite, som det hed, altså ved siden af hinanden på striben, og bagved denne striben gik en lang gang fra spisestuen ud til køkkenet.

32 Det var så viseligt indrettet, at lyskontakten sad midt i gangen, så man, enten man kom fra den ene eller den anden side, måtte den mørke gang halvt igennem, før man kunne tænde. Både Jane og jeg var meget bange for den gang, for vi skulle jo også slukke midt i gangen, og så gik det for fuldt firspring hen til stuedøren, og så var vi reddede. Far havde for øvrigt indrettet, at jeg havde ringe og trapez ude i gangen. De blev hængt pænt til side på væggen, hver gang jeg var færdig med at bruge dem.

Møblerne i fars og mors soveværelse var de samme som på Horsetorvet. Blot var der nu fine krystalting på toiletbordet, en langagtig skål til kammene og en mindre til hårnåle. På en rund tallerken ragede en sjov obelisk op. Der blev mors ringe anbragt hver aften, når hun skulle i seng. Der var også en fin krystalflacon med sleben prop. Den var fyldt med 4711, og en anden fin flacon havde en gummibold foroven, der sagde fut-fut, når man trykkede på den. Det er det, man kalder en atomizer i dag. Dengang hed den en rafraichisseur.

Mærkværdigt nok havde vi ingen flaske med lugtesalt. Den hørte ellers med til ethvert ordentligt hjem. Det var hovedvandsæggenes efterfølger. En lille, lavbenet, bred flaske med glasprop og fyldt med hvide kugler i en gullig væske, der stank langt væk af ammoniak. Man skulle nok vågne op, når sådan en fyr blev stukket under næsen på en. Dengang brugte damerne at besvime, hvis der var noget, der ikke passede dem, og så skulle de have lugtesalt. Men hverken mor eller jeg havde det med at dåne.

Der var to store, brede skuffer i toiletbordet. Den øverste var mors. Den rummede alle de små ting, der hører til en fin dame, visittasker, lom-

metørklæder, skindhandsker, parfumer, kraver og manchetter, kort sagt lingeri.

I den nederste skuffe boede far. Der lå hans manchetskjorter fint stivede og lagt sammen, han havde også lommeørklæder i en høj stabel, der var hans slips, færdigsyede med to sjove vinger til at stikke op under dobbeltflippen og en elastiklække til at hæfte på en kraveknop. Og så var der alle hans flipper. Stive, ufremkommelige flipper, både dobbelte og enkelte med knæk til, når han skulle være fin i sin diplomatfrakke. Oven på det store klædeskab stod en mærkelig, lysebrun æske. Det var hans høje hat. Der stod også noget andet oppe på skabet. En stor grøn grammofonragt. Selve grammofonen stod neden under sengen og måtte hives ud på gulvet, hver gang der skulle vaskes under sengen, men det blev der nu ikke så ofte.

Mit værelse var ikke så stort. Der var et indbygget skab i væggen til mit tøj, Der var også et rigtigt klædeskab, men der havde far fået sat hylder i, og der havde jeg alt mit legetøj. På de to hylder ligefor stod mine dukkestuer. Så jeg behøvede ikke at tage dem ud, hvis jeg skulle lege med dem. Jeg tog bare en høj stol hen og satte mig foran skabet, og så havde jeg det dejligt i timevis med mine husdukker og alle de søde, små ting, der hørte til et velordnet dukkehjem. Som enebarn fik jeg selvfølgelig en bunke legetøj og navnlig små ting til dukkestuerne. Jeg har alle mine dage været glad for småting og har selv nu, hvor jeg er 77, et utal af yndige, små kaffestel fra Paris af Limogesporcelæn, små, fine glasskåle fra Murano, små, udskårne træsko fra Norge og Sverige, kort sagt en mængde af alle de småting, man tager med hjem fra rejse.

Foruden det almindelige legetøj havde jeg min

Sådan så vor fine stue ud på Idun i Vindegade. Det er klunkestil for alle pengene. Selv familiealbummet manglede ikke. Det ses på salonbordet bagved krystalskålen. Klaveret eksisterer stadig. Det var fra Otto Allin i Passagen og har gennem alle disse år bevaret sin smukke klang.

34 bamse fra jeg var ganske lille, et hyggeligt kræ med et elskeligt udtryk i sine sorte skoknapøjne. Det var min bedste ven. Så havde jeg svenske-dukken, en køn halvstor dukke med lyse krøller og et formidabelt dumt udtryk i de blå øjne. Min mor havde til en jul syet en meget smuk nationaldragt med rød silkenederdel, fint, hvidt blonddeforklæde og blondebluse og en sort fløjlsvest. Dukken var yndig, men kedelig. Og så havde jeg nissefar. Den havde farmor lavet til mig. Den var strikket helt igennem, meget smukt lavet med mørkegrå dragt og dejligt krøllet, hvidt skæg (også strikket, i små løkker) og et par gnistrende sorte stenkulsøjne under tykke, sorte bryn. Han så lidt bister ud, men blev dog respekteret. Men bamsen var og blev den bedste, selv da jeg blev stor.

Fra mit værelse kom man ud i et lille rum, helt firkantet med fire døre. Den ene var den ind til mig. Nr. 2 var ud til den lange gang, -der gik bag ved alle værelserne ud til køkkenet. Nr. 3 var ind til et garderobeskab, og nr. 4 var til toilettet. For nu skulle vi ikke ned i gården mere. Godt nok var det ikke et toilet med træk og slip. Der var et, ja, jeg vil næsten sige et højalter, som man besteg ad to trin, når man skulle forrette sin nødtørft. Inde i dette alter var en stor tønne, som blev hentet et par gange om ugen af en mand og båret ned ad den lange vindeltrappe til gården. Foroven i toilettet var en trækrude, så man kunne lufte ud om nødvendigt. Af og til blev der drysset med klorkalk. Engang tog jeg fejl af posen og troede, at det var flormelis. Men det gjorde jeg kun den ene gang.

Og så kommer vi til køkkenet. Et stort rum med komfur, som blot ikke blev benyttet som komfur. Der var lagt voksdug over alle kogegrejere og

sat gasapparater. De stod ikke videre godt på den ujævne undergrund, men sådan var det bare. Ved siden af havde vi et lille gasbord med zinkplade. Der stod to gasapparater til kogning af æg, kaffe og den slags lettere ting. I en stor kasse ved den ene væg havde vi brænde og tørv til kakkelovnen inde i stuen. Der blev fyret op hver morgen, brænde, aviser og koks. Det knitrede hyggeligt og sendte grå røg ud i stuen. Af og til brugte vi ildtændere. Det var nogle små fiduser lavet af høvlspåner og så dyppet i harpiks. En sjat petroleum hældt ind på fyret skadede heller ikke, hvis vejret var »tungt«, og der ikke var træk i kakkelovnen. Der blev også fyret inde hos far, og varmen fordelte sig så via ventiler i væggene til hele lejligheden.

Lejligheden lå på 3. sal med en herlig udsigt til den gamle banegård og helt ud til Næsbyhoved skov. Fra entreen kom man ind i et stort værelse, som blev fars kontor og det, man forstår ved et herreværelse. Stort skrivebord foran vinduet med en høj messinglampe med grøn porcelæns-skærm. Fra herreværelset førte en fløjdør ind til dagligstuen, som var det største rum. Der fik vi et nyt, smukt tæppe på gulvet, et ægte Axminster i rokokkomønster med lyserøde roser og guirlander rundt i kanten. Og vi fik klaver. Først et taffelformet, som man næsten ikke kunne spille på, men så fik vi et rigtigt fortepiano, som man sagde dengang, fra Otto Allin i Passagen. Det har jeg endnu, og det har stadig gode toner, selv om det er 70 år gammelt. Men ud over nyanskaffelserne var det fortrinvis de samme møbler som fra Horsetorvet. De tog sig bare bedre ud her, hvor der var plads. Men spisestuen blev fornyet. Den grønne plyssofa stod midt for den ene væg. På den modsatte side blev en buffet an-

bragt. Det var et godt og praktisk møbel med to skabe forneden til dækketøj og de store fade. På midten var der en slags disk, hvor der stod et såkaldt sølvkaffestel opmarcheret på en sølvbakke. Helt ægte tror jeg nu ikke, det var, men i dag havde det såmænd nok haft en vis værdi. Det var i hvert fald pænt. Der stod også en smuk kagedåse af cyklamenfarvet glas med et blankt låg og en snoet hank. I skufferne under »disken« var der sølvtøj og den dug med tilhørende servietter, som blev brugt til daglig. Vi havde alle tre tøjservietter med hver sin sølvring. Og den var ægte med navnetræk i. Vinduet sad så sjovt, for det var, ligesom der var skåret et hjørne af stuen ud til gården, og der var et stort vindue anbragt. Vi boede i den øverste etage, som hed mansarden, hvilket vil sige, at der var et fladt zinktag uden for hvert vindue. Jeg vil aldrig glemme, da vi første gang var henne for at se den nye lejlighed. Vor unge pige Jane var med. Hun var kun 15 år, en sød og dygtig pige, som hjalp mor med at gøre rent og navnlig med at passe mig og gå tur med mig. Jane og jeg elskede hinanden, en kærlighed, der holdt hele livet. Jane var 75, da hun døde, og jeg sørgede forfærdeligt meget, for hun var ligesom en anden mor til mig. Hendes to børn, slagtermester Madsen i Nyborg, og hans søster, Gudrun Madsen, hører stadig til mine bedste venner.

Men det var den dag med lejligheden, vi kom fra. Jane syntes, at jeg skulle se, hvor langt der var ned til gården. Hun lukkede et vindue op og satte mig ud på det flade tag, mens hun tog et godt tag i min læggede nederdel. Jeg husker endnu den sære fornemmelse i knæene, da jeg kiggede ned, for det flade tag skrånede udad, og jeg havde fornemmelsen af at gå på næsen. Og

Forside af en pjece, som man kunne erhverve i Kinografen. I pjecen gennemgik far de levende billeders udviklingshistorie og teknik. I en udskæring på forsiden var anbragt et stykke filmstrimmel.

så at se ned i det svælg. Det kunne jeg sør'me ikke li'.

Og mens vi er ved Jane. Hun var hos os i 8 år.

36 Hver dag fra 8 til 13. Det fik hun 4,00 kr. om måneden for. Det skete engang, at hun måtte blive længere en lørdag, hvor mor havde lyst til lidt ekstra rengøring. Da hun skulle gå, gav mor hende 2,00 kr., altså en halv måneds løn for et par timer. Jane blev så rasende, at hun smed pengene hen ad gulvet og spurgte, om mor ikke troede, at hun kunne gøre sådan en bitte uden straks at skulle have ekstra for det. Når man så tænker på de unge i dag!

Det var vældig praktisk at bo i Vindegade, da jeg skulle til at gå i skole. Det tog højst fem minutter at løbe derhen. Det var nemlig Frøken Wintellers skole på Klostervej. Odenses fineste pigeskole. Der fandtes også Frøken Jørgensens pigeskole i Nørregade, og Frøken Hørlücks skole, som jeg ikke ved, hvor lå, men det havde heller ingen interesse. »Man« kunne kun gå på Frøken Wintellers, når man var direktør Topps datter. Jeg kom i klasse sammen med borgmester Blochs datter Vibeke, stiftsprovst Lützhøfts datter Karen, lektor Mortensens datter Helga, tandlæge Flindt-Larsens datter Ester, hende jeg havde fælles jordemoder med, mægler Clemmensens datter Thora, Nina Ulsted, Karin Olsen, Harriet Thalbitzer, Gerda Henriksen, Ebba Stensballe og Meriam Vestergaard med de lange fletninger. Det er, hvad jeg sådan nogenlunde kan huske. At det var skolens værste snobbeklasse er uden for al tvivl.

Jeg var blevet sat sammen med en pige, der hed Erna. Hun var slem til at drille mig, så da det første år var overstået, og vi rykkede op i en ny klasse, holdt jeg mig tilbage, da vi skulle vælge partnere. De fleste havde jo fundet hinanden allerede det første år, men jeg var fast besluttet på, at jeg ikke mere ville sidde sammen med

Erna. Så kom vores klasselærerinde, frøken Christensen (hun var også gymnastiklærerinde), ind med et lille pigebarn, som kom fra Årslev. Hun var købmand H. P. Andersens datter, eller rettere én af dem, for på det tidspunkt havde han allerede fem plus en søn, der hed Erik. Men der fulgte flere med efterhånden.

Ebba var en lille tynd pige, som stod forskræmt og kiggede frem for sig med et par store, blå øjne. Frøken Christensen præsenterede hende for os, og det var, som om hele klassen rejste børster. En pige fra Årslev i vor klasse, det var næsten utænkeligt. Frøken Christensen spurgte, hvem der ville sidde sammen med hende, men der var ikke én, der svarede. Dyb tavshed og lille Ebbas store øjne blev nærmest fortvivlede. Frøken Christensen lagde sin arm beskyttende om hendes smalle skuldre og spurgte igen: Er der slet ingen, der vil sidde sammen med den lille nye pige? Og da øjnede jeg pludselig chancen for at slippe af med Erna. »Det vil jeg godt«, svarede jeg, og vi blev anbragt ved en pult. Og det blev et af disse mærkelige tilfælde, som kan komme til at præge hele ens liv. Ebba og jeg sad sammen hele vor skoletid, og vi er den dag i dag, hvor vi begge er 77, jordens bedste veninder. Hun har betydet uendelig meget for mig, ikke mindst i barndommen, hvor jeg som enebarn var ret ensom. Hun blev vanvittig populær i klassen. Hun var et jern til gymnastik, og til langbold var hun næsten umulig at få ram på, når hun lynhurtigt pilede ned over pladsen og trak maven ind, når der blev sigtet på hende, så bolden røg forbi hende. Og somme tider sprang hun simpelt hen over den. Hun var sød og sjov og uendelig trofast. De andre piger ville altid have hende med til leg i frikvartererne, men når

Min fars yndlingsmotiv var Kongens Have. Den lå jo nær Idun, hvor vi boede, så slottet blev fotograferet på alle tider af året.

38 de råbte: Ebba, vil du være med til boldeskole eller langbold? sagde hun altid: Men Lily skal med (I skolen blev jeg jo kaldt ved mit døbenavn), og så halede hun af med mig lange pigebarn. Vi har vist været et sjovt par, for Ebba var og blev en lille størrelse, mens jeg voksede og voksede med en fantastisk fart.

Jeg kunne i øvrigt ikke lide at gå i skole. De andre vigtige piger irriterede mig, jeg følte mig en lille smule mindreværds, da en biografdirektør ikke rigtigt blev regnet for noget på det tidspunkt. Det var ligesom lidt i familie med Skt. Knuds marked. Men når der gik nogle gode film, som »Himmelskibet« med Gunnar Tolnæs, ork, da var jeg meget populær, for det kunne jo ske, at jeg inviterede en af dem med til en eftermiddagsforestilling. Jeg var også med til næsten alle klassens fødselsdage, for min mor gav mig altid pæne gaver med. Selv holdt jeg aldrig fødselsdag. Jeg selv kunne ikke tænke mig det, og far og mor havde ikke lyst til at have alle de vilde, støjende pigebørn i deres hjem. Det gik også ofte hedt til, når vi legede røvere og soldater rundt i alle stuerne hos f.eks. Ulsteds, eller pigerne gik i klædeskabene og tog tøj frem til at klæde sig ud med. De tog også mødreneres smykker uden videre vrøvl. Og det havde jeg fortalt mor, så det blev der ikke noget af hos os. Derfor de flotte gaver, for så kom jeg jo alligevel med til de andres fester.

Alle vore lærerinder var ældre på nær to: Frk. Christensen, som de fleste elskede, men som jeg havde luret, at hun foretrak de piger, der bragte hende gaver ved jule- og påsketid. Men det sagde man selvfølgelig ikke noget om. Men også der blev der snobbet. Odense var i det hele taget en fantastisk snobbet by. Og alle vidste alt om

hinanden. Den anden »unge« lærerinde hed frk. Poulsen og var skrive­lærerinde. Men af en eller anden grund havde pigerne forset sig på hende og drillede hende, så det arme kvindemenneske somme tider var grædefærdig. Jeg havde så inderlig ondt af hende, for hun var faktisk vældig sød og køn, men det var måske det, der var galt. Men ellers havde vi, i hvert fald i de første klasser: Frk. Rasmussen, som var vor første klasselærerinde og også skrive­lærerinde. Hende husker jeg særligt, fordi hun til den allerførste morgensang nede i den lille gymnastiksal tog mig under hagen og løftede mit ansigt op og sagde: Har du blomster på hagen? Den dag i dag ved jeg ikke, hvad hun mente med det. For der var ikke tale om »bumser«.

Så havde vi frk. Lollesgaard, en dyster mørkøjet dame med skrabet hår. Det var vor håndarbejds­lærerinde. Hun lærte os at strikke tykke, upraktiske støveklude af ubleget bomuldsgarn med en rød bort udenom. De støvede mere, end de gjorde gavn, for bomuldsgarnet fnuggede. Senere blev det en hvid bomuldsstrømpe, vi skulle strikke. Min blev aldrig færdig, jeg strikkede på den i årevis, og den blev sortere og sortere. Så skulle vi hækle små smalle blonder til de bukser, vi skulle sy i hånden. De var med brede ben, de såkaldte »skovbukser« med flåser forneden og klap foran og bagpå til at binde med lange bændler. Og en chemise fik vi syet med broderede tunger i halsen, tegnet efter en tøøre. Der blev ikke sagt et muk, mens vi syede. Frk. Lollesgaards sorte øjne holdt vagt over os. Dog havde jeg fået en slags privilegeret stilling, for når pigerne skulle til at hæfte ende og tage en ny tråd, kom de altid først ned til mig for at spørge, om jeg troede, at de kunne sy et lille

stykke endnu med den gamle tråd. Og jeg målte så meget voksent og videnskabeligt frem og tilbage med den stump tråd, der sad i nålen og afsagde så min dom. Til dansk havde vi en fru Borchenhäuser. En hyggelig og sjov dame, som vi holdt meget af, for hun læste så herligt op for os og agerede for os, så det var næsten som at være i teatret. Til geografi havde vi frøken Detlefsen, en høj pæn dame, som vi også kunne helt godt med. Men så havde vi frøken Lohse! Hun havde knaldrødt hår, som var strammet om i en knude i nakken. Vi kunne ikke udstå hende, men kaldte hende »det gloende strygejern«. Et par af pigerne var så hævnerrige, at de engang kom salt i hendes frokostkaffe, som hun drak inde hos os. Vi spiste altid vor mad oppe i klassen, men kunne hente mælk eller øl hos pedellen nede i kælderen. Religionslærerinden hed fru Prip. Senere fik vi lektor Loft, og da blev det sjovt at have religionstime. Han var lidt af en klovn, optrådte i hvert fald ofte på slap line, men om vi egentlig syntes om ham, er jeg ikke sikker på. Han sagde »Himmel og pap« til hvert andet ord, og han gav os lov til at spise slik i timen, dog på hans betingelser. En dag, hvor jeg sad og kradsede med en pose med små likørstøvler, kom han farende ned og hev posen fra mig og så på mig med et inkvisitorisk blik. Jeg var rædselsslagen, men så tog han bare posen og fordelte likørstøvlerne mellem de andre piger. En anden dag sad en pige og spiste et æble. Da kom han også farende og tog æblet fra hende og hev det ud ad vinduet. Til alt held (syntes vi) kom skolens inspektør frk. Hoffmann (frk. Winteler niece) forbi nede i skolegården, og hun blev ramt af æblet og kom op: Hvem der havde kastet et æble ud ad vinduet? Og vi havde det dejligt,

Vor kære, gode Jane, som vi havde i otte år, til hun giftede sig. Men vort venskab holdt til hun døde, 75 år gammel. Hun var datter af smedemester Hansen i Gartnergade (der nu hedder Reventlowsvej).

da Loft måtte tilstå, at det var ham. Vi havde også en mandlig lærer til fysik. Han var, ligesom Loft, også lærer på latinskolen omme i Jernbanegade. Jeg holdt meget af fysik. Jeg læste aldrig - det gjorde jeg overhovedet ikke - for jeg var så »med«, når tingene blev gennemgået, at jeg kunne huske det til næste time. Jeg husker, at

40 jeg fik ug for at tegne gennemsnittet af en pumpe. Og jeg ville kunne gøre det i dag endnu, med ventiler og klapper og det hele. Jo, det interesserede mig meget. Men ellers syntes jeg ikke, der var meget grin ved at gå i skole. For det meste var jeg forkølet, og jeg havde altid hovedpine. Det skulle jo ikke gøre det bedre. Hver sommer, inden vi skulle begynde skolen igen, tog mor mig med op til doktor Flindt Larsen, som lyttede til mine lunger og skrev jernmikstur op, for jeg havde konstant blegsot. De sidste år blev jeg fritaget for enkelte fag som tegning, håndarbejde o. lign. Jeg skulle gå tur i stedet for. Og jeg gjorde alt for at pjække den. Som Ebba ofte har sagt: »Jeg begriber ikke, hvordan du i det hele taget er blevet til noget, for én dag var du syg. Næste dag havde du ikke læst, fordi du havde været syg, og den tredje dag var du atter borte.« Det var ikke helt galt. Jeg kom da også ud af skolen, da jeg var 13 år. Et langt, ranglet pigebarn med en vældig hårmanke. Det var, som om det var det eneste, der kunne trives på mig. Men for at vende tilbage til skolen. Vi piger havde en vældig respekt for den gamle frk. Winteler. Vi så ikke meget til hende til daglig, men det hændte af og til, at vi fik hende som vikar, hvis en af lærerinderne var syg. Vi var så artige, som vi overhovedet kunne være i hendes timer. Hun var flink, og det meste af tiden fik vi læst et eller andet op. Hendes niece, frk. Hoffmann, var også flink, hvis man kom nærmere ind på livet af hende, men hun havde så absolut sit udseende imod sig. Hun stod hver morgen på det øverste trin af trappen ned til den lille gymnastiksal, hvor vi hver dag sang morgensang. Hun sagde nummeret på salmen, vi skulle synge, og så spillede vor sanglærer til på det lille

harmonium. Frk. Hoffmann havde altid en lys kjole på, højhalset og helt ned til gulvet. Store skinkeærmer og i reglen nogle vældige opslag prydede disse kjoler, som var så uklædelige, som en kjole kan være. Hendes frisure var håret skrabet op oven på hovedet i en knold, og så havde hun guldlorgnetter med en tynd guldkæde hen over det ene øre, for at hun ikke skulle tabe dem.

Mor havde sagt mig op, og den sidste dag var jeg om eftermiddagen henne i den tomme skole og hente mine ting. Jeg skrev en hilsen til mine kammerater på den store, sorte tavle, og så gik jeg op til frk. Hoffmann for at sige farvel. Sød er måske så meget sagt, men hun sagde i hvert fald, at hun ofte havde lagt mærke til, hvor tynd og bleg jeg så ud, når jeg stod med de andre og sang morgensang. En følelse af umådelig lettelse kom over mig, da jeg for sidste gang gik ned ad de forhadte trapper og ud i solen. Aldrig mere i skole. Hvor skønt!

Mine forældre tænkte meget stærkt på, at vi skulle flytte uden for byen. Det var jo om, at jeg fik så meget sol og lys som muligt. Lægen havde truet med et sanatorium, hvis jeg ikke snart tog på i vægt og blev sundere i det hele taget.

Det var i sommeren 1914, at far og mor og jeg gik rundt i Hunderupkvarteret for at se på hus. De ville allerhelst have »Cassa mia« på hjørnet af Læssøegade og, ja, jeg husker ikke, om det var Platanvej eller Kastanievej. Det var et yndigt hus, men det var ikke til salg. En dag kom vi så til Hannerupgårdsvej, en af de sidst bebyggede veje, inden vi rigtig kom ud på landet. På hjørnet lå Hanneruphus, en rød villa, som pudsigt nok ejedes af den købmandskone, som havde boet på Horsetorvet 3, da jeg blev født. Nu havde hun

Sol og sne i Kongens Have. Det betød, at jeg blev gennet derover af mine forældre for at lege med min kæl. Men en enlig lille pige med en slæde er en trist affære, for man kan jo ikke trække sig selv. Så jeg sad frysende og ventede på, at et

behjertet menneske kom og trak af med mig til Østre Stationsvej, hvor jeg så sad og frøs og ventede på, at et andet behjertet menneske forbarmede sig over mig og trak mig tilbage til Vindegade. Jeg hadede det!

Uventet besøg på Hannerupgårdsvej. Herren til højre i bilen er direktør Frede Skaarup fra »Scala« i København. Han ville have haft blomster med til mor, men fandt ingen blomsterforretninger på vejen fra Nyborg til Odense. Derimod var der en mark med solsikker, men da indehaveren ikke ville sælge af sine solsikker, købte Skaarup hele marken og lod så sin chauffør snitte af til en flot buket til mor.

fået forretning der på hjørnet. Og ved siden af, i nr. 34, lå der en stor, dejlig villa med en imponerende buet frontispice og en flot trappe op til hoveddøren. Nysgerrigt gik vi ind og rundt om huset for at finde en indgang. Kælderdøren stod åben, og vi gik forsigtigt op ad den nyferniserede kældertrappe. Huset var splinternyt, kridhvidt og dejligt. Der var et yndigt køkken og tre store, dejlige stuer med lyse, fine gulve i stueetagen, og ovenpå var der fire pæne rum, badevæ-

relse og et stort toilet, rigtigt med træk og slip. Ikke noget med en ildelugtende tønne og klor-kalk. En stor, flot, blank kakkelovn stod i spise-stuen med ventiler ind til de tilstødende rum, og en dejlig havestue lå i forlængelse af spisestuen, men kunne skilles fra ved hjælp af de firdobbelte franske døre. Det så meget fornemt ud. Men far var ængstelig for, at huset var for dyrt. Det var jo stort og så absolut et herskabshus, som far kaldte det. Alene trappen op til 1. sal var flot med fint poleret mahognigelænder, og der var anretterrum og i det hele taget en mængde små rum og skabe rundt om. Så absolut et dejligt hus, men alligevel - næh, vi må hellere tænke lidt over det. Og vi kravlede ned ad køkkentrappen igen, hvorfra vi var kommet. Men da vi skulle dreje ud ad havelågen fik vi øje på en geskæftig kone, der fejede foran hoveddøren. Det viste sig at være konen til den tømrermester, der havde bygget huset. Hun syntes da, at vi skulle tale med hendes mand, og det blev aftalt, at vi skulle komme igen om aftenen. De boede lige omme i Læssøegade, og deres og »vores« have stødte op mod hinanden.

Da vi gik derfra om aftenen, var huset købt for 13.500,00 kr. med 2.000,00 kr. i udbetaling. Det kunne man få et otteværelses hus for dengang. Men selv da var det billigt.

Nu begyndte en travl og morsom tid. Der skulle linoleum på alle gulvene og på trappen op til 1. sal. Der skulle bestilles nye møbler til dagligstuen. De grønne plysser var ikke fine nok mere. Den store karnap, der vendte ud til Hanneruphus, blev forsynet med mønstrede ruder til stor fortrydelse for købmandskonen, som havde glædet sig til fra sine vinduer at studere hele den nye families leben. Der blev købt nye gardiner

og tæpper og masser af porcelæn og glas til det nye fine anretterskab.

Vi flyttede ind lidt hen på sommeren, ganske kort før første verdenskrig brød ud.

Jeg husker så tydeligt, hvordan vi en dejlig sommeraften drog ind til hjørnet af Vestergade og Kongensgade, hvor Fyens Venstreblad havde til huse, for at høre, hvordan de forskellige lande i Europa mobiliserede og et efter et kom med i den uundgåelige krig. Hver gang, de havde fået noget nyt at vide i redaktionen, blev et vindue smækket op, og en journalist meddelte nyhederne til den store flok af mennesker, der havde forsamlet sig nedenfor.

På dette tidspunkt havde vi en ung musiker til at spille i biografen. Jeg husker ikke mere, om det var i Kinografen eller Kosmorama, for han blev nemlig forlovet med en ung, dygtig pianistinde, som også spillede i biograferne. Han hed Carl F. Gormsen, og hun hed Mary Andersen, men blev senere gift med Gormsen. Han komponerede også og havde især glæde af en flot march, som han kaldte »Under bjørneskindshuerne«. Han lå nemlig inde i København som gardet, og der taltes lidt om, at daværende kronprins Frederik havde medvirket lidt til, at Gormsens march var kommet ud. Man fortalte også, at når han havde vagt og gik frem og tilbage foran Amalienborg, kunne det hænde, at han blev kaldt ind for at spille firhændigt med kronprinsen.

Jeg husker, at det var meningen, at han skulle komme hjem til Odense i pinsen. Det var min 10 års fødselsdag, og mine forældre ville holde fest for mig og yore venner i Fruens Bøge til skovforeningsballet 2. pinsedag. Gormsens skulle med, og han havde fået orlov. Så går det hverken

værre eller bedre, end at han ganske kort før pinsen kommer for sent hjem til sin kaserne. Pinseorloven blev taget fra ham. Han skulle i brummen. Det var noget nær en katastrofe, især for mig, som var meget begejstret for den kønne unge gardet, som jeg havde glædet mig til at danse med i Fruens Bøge. Men hans kone, eller kæreste var det vist på det tidspunkt, var en resolut dame. Hun tog til København og ud til hans regiment, hvor hun fik fat i rette vedkommende og forklarede ham, hvad det betød for os alle, at Gormsen ikke kom hjem til pinsen. Og minsandten om hun ikke fik ham med hjem. Kaptajnen kunne ikke stå for den kække - og kønne - unge dame.

Men nu denne aften, hvor vi stod og hørte om alle de mobiliserede lande, der nu skulle i krig. Da var Gormsen også hjemme, og jeg kan huske, han hele tiden ventede besked fra København om, at han skulle komme hjem til sit regiment omgående. Men heldigvis blev Danmark da forskånet for at komme med i den frygtelige krig. Men den aften, da vi sent vandrede hjem ad den øde Læssøgade, da græd mor. Hun syntes, det var så sørgeligt, at når vi nu netop var blevet så lykkelige og havde fået det dejlige hus, så skulle alle de arme mennesker i de andre lande slås ihjel og have deres hjem ødelagt. Og vi vidste jo heller ikke, hvor længe Danmark kunne holde sig udenfor.

Men i det store og hele mærkede vi ikke meget til de fire års krig. Min morbror Harry lå inde som soldat på Odense kaserne. Der kom en forordning, at alle mennesker, der havde plads, skulle have en soldat indkvarteret. Vi søgte naturligvis om at få onkel Harry, og han rykkede ind i et af de rare værelser på 1. sal, og vi havde

44 en vældig hyggelig tid sammen. Hver morgen hørte vi reveillen og hver aften kl. 10 retræten. En soldat blæste den i sin trompet ovre på hjørnet af Læssøegade ved Villa Alfa. Men der var vist ikke ret mange, der respekterede den og gik i seng på det tidlige tidspunkt.

Efter som årene gik, og krigen stadig fortsatte, blev vi hårdt rationeret. Gassen blev lukket af, så vi måtte koge på et primusapparat. Mor »opfandt« en praktisk bageovn for primus. Hun tog en stor kiksåse, lagde låget over primussen og dåsen med bunden i vejret og drejede en kvart omgang over låget. Derved opstod der lufthuller i hjørnerne. Og på den måde bagte hun kager, ikke af mel, men af byggryn, som ikke var rationeret. Smør kunne vi heller ikke få. Vi måtte spise margarine, noget trist kridhvidt noget, som vi farvede med en lille blære med gul farve, der blev æltet med margarinen. Smørret drøjede vi på, ved at mor lavede en opbugning af mel og smør og blandede i det rigtige smør. Det smagte ikke særligt godt, men det var der jo ikke noget at gøre ved. Købmanden inde i Hanneruphus hjalp os af og til ved at skaffe os en hel dåse Mariekiks. Også dåser med fiskeboller fik vi, af og til for ofte. Vi kunne til sidst ikke tåle synet af disse dåser med fiskeboller. Kaffen forsvandt. Vi drak lyngthe. I begyndelsen syntes vi, det var gyseligt. Det var en hård klump af noget ubestemmeligt noget, som man brækkede små klumper af og kom i det varme vand. En dag, hvor vi næsten ikke kunne holde det ud mere, gik jeg på jagt inde i pulterkammeret, hvor mit gamle legetøj var stillet hen. Der dæmrede et eller andet for mig. Jeg fandt købmandsbutikken frem og i de små skuffer fandt jeg både the, rigtig kaffe og cacao og lidt sukker,

altsammen fra den tid, hvor man havde den slags bare til at lege med.

Men ellers levede Odense sit rolige, fredelige og lidt kedelige liv. Biograferne gik godt. Hver mandag skiftede de program. Det var altid først en naturfilm, så en farce og endelig hovedfilmen, som i reglen var et drama med Asta Nielsen, Valdemar Psilander, Gunnar Tolnæs, Betty Nansen, og hvad de nu hed allesammen. Det var dengang en billig fornøjelse at gå i biografen. De reserverede pladser kostede 0,35 kr. Det var to rækker bænke, som lå lidt højere end de andre. Man skulle op ad et par trin, og der blev hæftet en lænke for indgangen til disse pladser. Så kom »gulvet«, som kostede 0,25 kr., og endelig var der børnebilletterne, som kostede 0,10 kr. De var helt nede foran, hvor der var bygget en slags telt, hvor pianisten havde til huse. Han havde et firkantet hul i »taget«, så han kunne følge filmen. Efter at Gormsens var rejst, fik vi en ung pianist, der hed Hoffmann. Han var dygtig, men en pudsig fyr. Han nærede stor ærbødighed for min far. Det var med »Goddag, herr direktør!« hele tiden, og han bukkede og skrabede, så hans høje sommerhår viftede. Inden forestillingen skulle begynde, stak han hovedet op af lemmen i sit telt. Det elskede børnene, som jubede og skreg: Dav, Hoffmann, dav, Hoffmann! Og så bukkede Hoffmann også for dem, og håret viftede atter. Han var meget populær. Jeg var jo kun en stor skolepige dengang, men meget senere kom jeg til Odense med den dygtige unge radioreporter Eric Bach, som desværre nu er død. Det var i anledning af, at Nordisk Film fyldte 50 år. Jeg fik ideen til en radioudsendelse og skrev til Bach, som straks sendte bud efter mig. Vi drog til Odense, hvor vi

Disse for øvrigt ikke særlig kønne georginer måtte vige pladsen for det kommende Odense Teater. Bygningen i baggrunden er Mogensen og Dessaus væverier, som larnede i Vindegade, så jeg var hundeangst for at gå forbi, når jeg skulle besøge oldemor i Nørregade.

46 forsøgte at genskabe lidt af stemningen fra den gamle biograf. Jeg havde fået fat i Hoffmann, og vi var ude i hans lille hus på Skibhusvej, hvor vi blev godt modtaget med julekage og portvin. Det blev nogle af de morsomste timer, jeg nogensinde har oplevet. For jeg havde lavet en slags drejebog i stil med Psilanders film, hvor han altid kom springende på en flot hest for at redde sin elskede fra et eller andet dramatisk. Der kunne så pludselig gå en jernbanebom ned, og toget brusede forbi den stejlede gang, og alt dette illustrerede Hoffmann på sit klaver, mens Eric Bach dirigerede forestillingen. Jeg sad i sofaen og var ved at dø af grin. Vi var også ude hos direktør Edwards i Fruens Bøge, hvis kone var forhenværende skuespillerinde Lily Jacobsen, som havde rollen som den smukke marspige i »Himmelskibet«. Den gik i Kosmorama, og jeg så den næsten hver dag. Vår var alle meget betaget af den smukke film. Men der var især en scene, som jeg elskede og havde fået en gevaldig øvelse i at komme til, lige bestemt, når den blev spillet. Det drejede sig om Gunnar Tolnæs i flot sort lædertøj, der tilbød den yndige pige, for Lily Jacobsen var meget smuk, lyshåret og fin. Tolnæs knælede langsomt foran hende, tog en af hendes lange fletninger og kyssede den, og så rejste han sig og kyssede hende ømt på siden af halsen. Det var den vildeste form for sex på de tider. Jeg nød denne scene, som virkelig var fin og smuk. Men en dag var den der pludselig ikke. Om jeg kunne begribe det. Jeg styrtede op ad den smalle jerntrappe til operatørrummet og spurgte Jensen, hvor han havde gjort af Tolnæs's kys. »Åh, det har jeg klippet væk«, sagde han roligt, «jeg syntes, det var vammelt».

Trods krig og rationering havde vi det virkelig godt. Far havde en god indtægt, og det hele tegnede lyst og lykkeligt. Men så kom den slemme spanske syge i 1918-19. Hver aften kørte ligvognene med alle de stakkels mennesker, der døde som fluer, somme tider bare efter et par timers sygdom. Det var en frygtelig uhyggelig tid. Vi slap heller ikke, men hos far slog den sig på hjernen. Han begyndte at blive så mærkelig; gik og småsnakkede med sig selv og var meget fraværende, når vi talte til ham. Og pludselig om morgenen den 10. december brød det ud i lys lue. Han fik de frygteligste krampeanfald, så mor måtte stå og passe på, at han ikke faldt ud af sengen, og han råbte og skreg, så det kunne høres langt ud over kvarteret. Mor ringede efter en læge, som vi kendte lidt til. Jeg vil ikke nævne hans navn, men han var ret fortørnet over at skulle ud på Hannerupgårdsvej på et så tidligt tidspunkt. Ganske tavs og tilsyneladende ret uinteresseret stod han og så ned på far. Så sagde han ganske nøgternt: *Manden er gal*. Og efter at have skrevet en recept på noget valeriana gik han igen.

Heldigvis fik vi fat i en anden læge, som jeg altid vil mindes med den største sympati. Han hed Georg Neve, en fin og smuk mand med de skønneste mørkeblå øjne, jeg nogensinde har set i mit liv. Han havde en fantastisk beroligende indvirkning på far, som han fik indlagt på Odense Sygehus. Men der ville han ikke være. Så kom han på Schroeders klinik på Hunderupvej, hvor han simpelt hen gik fra i morgensko. Sådant sygt i al almindelighed var han jo ikke. Dr. Neve ville have ham på Middelfart, men det har altid haft en grim klang i vore øren, så mor nægtede simpelt hen at sende ham derned. Neve var me-

get betænkelig, vi kunne risikere hvad som helst, men mor holdt på sit. Hun skulle nok tage ansvaret for far.

Og så fulgte en meget, meget svær og alvorlig tid. Den var også årsag til, at jeg var tynd og bleg, og at jeg kom så tidligt ud af skolen. Men mor viste sig utrolig stærk og udholdende. Far fik tilbagefald gang på gang, hvor huset stod på den anden ende. Vi havde dag- og natsygeplejersker i disse perioder, og min farmor flyttede ud til os for at være mor behjælpelig med at passe far. Jeg gik så mærkeligt rundt og vidste ikke, hvad jeg skulle tage mig til, og jeg husker engang, Neve havde været på sygebesøg. Da stod jeg forskræmt i en krog og var hverken vasket eller redt til trods for, det var langt op af dagen. Da kom han hen og lagde sine hænder om mit hoved og kiggede så kærligt på mig, mens han dybt bevæget sagde: »Stakkels lille pige«. Det er en af de ting, jeg aldrig glemmer.

Men mor kæmpede videre, og fik stor hjælp af vore venner. Hele Odense vidste, at »Topp var blevet tosset«. Det var lige noget, de kunne bruge at sladre om.

Jeg havde gået til præst den vinter, men blev aldrig konfirmeret. Der skete nemlig det, at far af og til fik den raptus, at nu skulle vi rejse. Og mor føjede ham. En dag skulle vi pludselig til København, og vi tog af sted uanset, at jeg skulle have været til præst om formiddagen. Vi fulgte altid ad. Det var utænkeligt, at min far og mor tog af sted uden mig. Vi blev da også kaldt »Den hellige treenighed« i alle de år, vi var i Odense.

Da vi kom hjem, gik jeg til præsten igen. Jeg havde forsømt to gange, men stiftsprovsten mødte mig i sakristiet med en mine som en verdensdommer og spurgte: »Hvor i alverden

En svær tid er begyndt. 1918-19.

har du været henne?» Nu har det altid været en begivenhed og lidt flot, når en ung odensepige skulle til København. Så jeg svarede måske lidt for frejdigt: Jeg har været i København! Hvilket bevirkede, at han blev meget vred og sagde, at jeg skulle sige til min mor, at han ville komme ud om eftermiddagen og tale med hende, for jeg kunne *selvfølgelig* ikke blive konfirmeret under de omstændigheder. Det blev mor vred over, og

48 hun var simpelt hen ikke hjemme, da stiftsprovsten ankom. Så skrev han et brev om sagen, at det gjorde ham så ondt og hist op og kom her ned, for Lily var en sød og dygtig pige o.s.v., o.s.v. Min kjole var allerede købt og syet, og gaver var købt ind, men vi syntes faktisk, at det var så ligegyldigt, om jeg blev konfirmeret eller ej, nu gjaldt det bare om at få far rask. Jeg har da heller aldrig savnet den konfirmation, jeg var tværtimod lykkelig over, at den ikke blev til noget. For mor havde købt et par sorte sko til mig, da vi var i København, og dem skulle jeg have på til konfirmationen, hvor alle de andre piger havde hvide sko. Jeg var dybt ulykkelig over de forbistrede sko, men der hjalp ingen kære mor. Så bad jeg så inderligt Vorherre om at blive fri for at gå op ad kirkegulvet med sorte sko. Og min bøn blev altså hørt.

Mor kunne være meget skrap, og hun var det ikke mindre i den tid, hvor alt det med far stod på. Jeg husker også en anden episode. Far havde det med at tage ind til byen og købe en hel masse for at glæde os, fordi vi havde haft så trist en tid. Sådan tog han en dag ind til guldsmed Christophersen i Vestergade og købte tre meget kostbare ringe. Den ene havde en stor dejlig rubin med 14 brillanter rundt om. Den skulle mor have. Den anden var med en meget smuk lyseblå safir, en Ceylonsafir, med fire brillanter ved hver side, og den var til mig, og den tredje var med en firkantet smaragd og brillanter. Den skulle være til fars og mors gode veninde, som havde været så meget for os i den svære tid. Guldsmed Christophersen lod far gå med ringene. Han betalte dem kontant. Havde været i Landmandsbanken for at hæve penge. Men hen på eftermiddagen ringede Christophersen til mor og

sagde (og det syntes jeg var *meget* fint af ham), at han havde jo nok gjort sig sine tanker ved dette juvelkøb, men han ønskede blot at sige, at hvis det på en eller anden måde blev fortrudt, så var han villig til at lade salget gå tilbage. Det var en meget smuk tanke, og den var meget smukt fremført, for det var jo en sag, der krævede megen takt. Men der viste mor sig som en rigtig kvinde og hustru, og jeg beundrer hende for det. Vor økonomi havde lidt et stort indhug ved al denne kostbare sygdom, og købet af ringene drejede sig om mange tusinde kroner, for det var smykker i særklasse. Men mor sagde ganske roligt, at hun takkede for hans generøse tilbud, men hvis min far havde tænkt sig at glæde os med de smykker, så skulle de ikke sendes tilbage. Jeg synes den dag i dag, at det var meget storslået sagt. Jeg har nu både min egen safirring og mors rubinring, som jeg har arvet. Jeg har dem på hver eneste dag, når jeg er gjort i stand. Guderne skal vide, at jeg kunne bruge de penge, de er værd i dag. Når man kun har sin folkepension, ville det være rart med et ekstra beløb til nødvendige ting, og flere har spurgt, hvorfor jeg dog ikke sælger disse ringe og f.eks. rejser en god tur. Men det nænner jeg ikke. Jeg elsker mine ringe, og de skal arves af to meget gode, trofaste veninder. Og for mig står de som det eneste bevis på, at jeg engang var en direktørdatter. Odensesnob er man jo stadig.

I forbindelse med fars sygdom er der et andet menneske, jeg mindes med glæde og taknemmelighed. Det var fars barber, Harry Larsen, som havde sin salon i Passagen. Senere blev han garderobeforvalter på Grand Hotel. Han var en meget stor beundrer af min far, og han sørgede oprigtigt over, at far var blevet så syg. Harry

En stille dag ved Odense havn.

50 Larsen kom et par gange om ugen ud til os i villaen for at barbere far. Rigtig gammeldags barbering med kniv. Og imens snakkede han, som de fleste barberer jo gør i al almindelighed. Men det var ligesom Harry Larsens snak virkede opmuntrende og beroligende på far. Bagefter lagde Harry Larsen kabaler sammen med ham. Far havde aldrig interesseret sig for kort, men Harry Larsen ligesom tvang ham til at koncentrere sig om kabalerne og fik ham derved bort fra de triste tanker. Jeg har sjældent oplevet en så enestående tålmodighed, som den Harry Larsen udviste ved denne terapi, og han var meget medvirkende til, at far lidt efter lidt blev sig selv igen. Også mor lagde stor energi og tålmodighed for dagen for at hjælpe far. Hun gik ture med ham, og hun akkompagnerede ham, når det lykkedes hende at få ham til at synge sine gamle sange. Far havde en smuk baryton, som han havde fået afpudset lidt hos Vilhelm Lang i Vestergade. Han var boghandler og sangpædagog. Der var i det hele taget en masse mennesker, der prøvede på at hjælpe os. Jeg husker også, lige mens det var allerværst med fars sygdom, at gamle fru Rasmussen, som var billetkasserer i Kinografen, en dag kom med en lille gryde, hvori hun havde stegt et par dejlige duer og lavet sauce og det hele. Jo, hun var klar over, at mor hverken havde tid eller sans for at lave den slags lækkerier, så hun syntes, vi skulle have lidt godt at glæde os over. Det var så rørende at se, med hvilken omtanke folk trådte til for at hjælpe og glæde os. Der skete også en anden meget alvorlig ting i forbindelse med fars sygdom. Han havde pludselig fået samvittighedskvaler ved at vise de dårlige film frem, som man på det tidspunkt

havde til disposition i biograferne. Så en dag gik han op til et af bestyrelsesmedlemmerne og sagde sin stilling op. Han blev meget bestyrtet og prøvede på at få far fra sit forehavende. Lod ham først få en lang ferie og talte til ham gang på gang. Det var jo en ualmindelig god stilling, og hvad skulle vi leve af bagefter? Men der var intet at gøre. Far ville ikke mere. Men nu fik han tid til at pusle med sine opfindelser. Som alle mennesker, der havde hang til at opfinde, gik han også i gang med det endnu uløste problem: evighedsmaskinen. Perpetuum mobile. Han ofrede i tusinder af kroner på at få lavet dele til denne håbløse drøm. Og mor lod ham gøre det, for hun kunne indse, at det var den vej, han skulle for at blive rask. Det beskæftigede ham og tog hans sørgelige tanker. For at bøde lidt på de mange udgifter begyndte mor at sy. Hun havde altid været dygtig til at sy, så nu gik hun - forhenværende fru direktør Topp - til Axel Larsens børnekonfektionsforretning og spurgte, om hun kunne få arbejde for dem. Og hun gik til frøken Schmidt i Kongensgade, som havde en sjov lille, men vældig god forretning med skoletøj til Odenses prominente folks døtre. Begge sagde ja og gav hende arbejde. »Udbyttet«, hvis man kan kalde det sådan, var i reglen 4,00 kr. for en kjole til en tiårs pige. Det blev kun dråber i et hav, som blev øst ud i store spande, men også det hjalp vel mor til at komme igennem deres store krise. Jeg begyndte med mine 14 år at give undervisning i klaverspil. Jeg gik ud til eleverne og underviste, og foruden de 10,00 kr., jeg fik om måneden, gjorde det mig gavn, ved at jeg kom ud mellem andre mennesker. De var alle uhyre flinke imod mig, og jeg reddede mig mangan en kaffetår og en sludder efter timen.

Ganske langsomt begyndte vort liv at køre igen. Ikke som i gamle dage, men det gik.

En skønne dag fandt far ud af, at der måtte være større chancer i København end i Odense. Samtidig kunne vi slippe fri af sladderens, som gik livligt. Så i 1920, da jeg var 16 år, pakkede vi det hele sammen og rejste til København.

Vi solgte ikke huset, for det var godt at have i baghånden. Det var i mellemtiden blevet lavet om til to lejligheder, hvor farbror Carl flyttede ind i den ene. Så kunne han også holde øje med det hele. Også dengang var der boligmangel, og det var meget svært at finde en lejlighed i København. Men så var der en dag en annonce i avisen om et ungt par, der gerne ville bytte deres lejlighed i København med en anden i Odense. Det kunne jo ikke passe bedre, så vi satte os i forbindelse med dem, og sagen gik i orden. Der var bare det at sige til det, at de fik en dejlig fireværelses villalejlighed, og oven i købet ganske billigt, hvor vi blot fik to små værelser, uden bad eller noget som helst, for en ublu høj leje. Men det var der ikke noget at gøre ved.

Og nu fik mor travlt. Hun solgte rub og stub af vort hjem og fik gode priser for de forskellige ting. Vi beholdt kun de nødvendige ting, som vi vidste kunne stå i den lille, nye lejlighed. Og da hjalp mors manglende pietetsfølelse hende fantastisk. Ellers var hun nok ikke kommet igennem det. Dog den sidste dag, da hun drejede nøglen om for det afsnit af vort liv, græd hun hjerteskræende.

Mig gik det ikke så meget på. Det, at vi skulle til København at bo, fejede alle sorger bort. Men jeg skal indrømme, at det var en slem overgang at skulle være tre voksne i den lille lejlighed, når vi havde været vant til vort dejlige hus.

»Rasse« 1918. Kinografens rare billett dame, fru Rasmussen, som kom med stegte duer til os, da far var syg.

Far havde allerede boet nogle måneder i hovedstaden, da han havde fået en stilling ved et af de store filmselskaber. Desværre holdt det op efter en kort tid, og så stod han atter uden indtægt og beskæftigelse. Men mor tog fat igen, ligesom i Odense. Hun averterede efter kunder og fik oprettet en god lille systue, hvor damerne kom

52 og prøvede inde i soveværelset. Og jeg gav undervisning i klaverspil på samme måde som i Odense, ved at tage ud til folk. Far selv søgte med lys og lygte efter arbejde. Han kunne jo så meget, tegne, fotografere, skrive, men der gik næsten to år, inden han fik noget virkeligt fast. Men en dag så far en annonce i avisen. Et af vore største ingeniørfirmaer søgte en tegner og fotograf. Han gik derop, men stillingen var allerede besat på det tidspunkt. Men på vejen ned ad trapperne mødte han en ældre ingeniør, som spurgte, hvorfor han var der. Far forklarede sit ærinde og viste prøver af, hvad han kunne, og 14 dage efter havde han en god stilling med en hæderlig gage og tantième. Og den beholdt han til sin død, og mor fik pension i de mange år, hun levede efter ham.

Det var simpelt hen lykken, der var kommet igen. Så man har jo lært, at selv om alt kan se sort ud, er der alligevel håb forude. Man må aldrig give op. Kæmp for alt, hvad du har kært, dø om så det gælder. Da er livet ej så svært. Døden ikke heller.

Bedstemor Hvidehår

I vore dage, hvor folk holder sig unge langt op i en høj alder, er der noget moderne børn bliver snydt for, og det er en rigtig gammeldags bedstemor.

Jeg har været så lykkelig at have ejet sådan en rigtig bedstemor, som vi kender fra historien om Rødhætte og »Den lille pige med svovlstikkerne«, en elskelig morlille med snehvidt hår og et

mildt, gammelt ansigt med et utal af rynker om de rare øjne og den tandløse lille mund. Hun gik altid i gråt eller sort, andre farver var utænkkelige, husk dog på, hun var over 60.

Jeg har aldrig set Bedstes fødder eller ben. Hendes kjoler og frakker gik helt ned til jorden, og når hun kom gående, var det, som om hun gik på ruller. Der findes nogle russiske dansere, der bevæger sig på den måde, man ser overhovedet ikke antydning af nogle skridt.

På hovedet havde Bedste en fin sort blondedekappe, og når hun skulle til byen, tog hun sin kapothat oven på kappen. Det var en festlig lille tingest bestående af blonder, fløjlsbånd og en lille strudsfer. Hatten blev holdt på plads af brede, blanke silkebånd, der blev ført bag ørerne og bundet under hagen i en streng, flad sløjfe.

Af Bedstes øvrige garderobe var der to ting, jeg aldrig glemmer. Den ene var hendes »modest«, en slags cape eller slag til at lune den gamle ryg. Dengang kendte man ikke vor uundværlige striketrøje eller vest, nej, man havde en »modest«. Den var strikket af sort og gråt garn i kilemønster og var for resten vældig pæn.

Det andet var hendes »lårne« (d.v.s. lodne) krave. Det var en stor rund pelskrave af sort kaninskind, som blev knuppet med en stor possementknap. Bedste havde været meget imod, at far forærede hende den til jul. Den var alt for pralende, mente hun. Men hun blev nu alligevel glad for sin »lårne« krave og så sød og hyggelig ud med den på.

Men det, jeg var allermest begejstret for, var hendes lille sorte pose eller taske. Den var blank og blød som en kattekilling. Bedste havde selv lavet den af farfars høje hat, som hun havde flået og syet om til en fin pose med løbegang

Søndag formiddag ved Odense havn. Munke Mølle ses bag de to dampere til højre. Manden til venstre med panamahatten er farbror Carl, og pigen på broen er Kylie.

54 foroven og silkesnore til at trække den sammen med.

Bedstemor boede på 1. sal i et lille gammelt hus i Gormsgade. Fra trappen kom man direkte ind i det lille køkken, hvor der altid duftede af noget godt. Og man kunne være dødsikker på at finde kolde, sammenrullede pandekager i spisekammeret, og dem fik man så med æble- eller stikkelsbærgelé og masser af sukker på. Alene det var turen værd op til Bedste. På hylden øverst oppe stod tykmavede krukker med det herligste syltetøj og et helt geled af dejlig saft. Der var navnlig noget ganske bestemt, som jeg »elskede«, men aldrig har fået andre steder end hos hende. Det hed Portulak og var en slags tykke, grønne stængler, som var skåret i små stykker og syltet med nelliker og ingefær og smagte noget i retning af grønne tomater.

I Bedstes opholdsstue stod hendes seng med et fint hvidt, hækket sengetæppe over. Fra lænestolen ved vinduet kunne hun se ned i den lillebitte have, hvor der voksede resedaer og levkøjer og gyldenlakker og et lille kastanietræ, som Bedste var meget stolt af, for hun havde selv lagt kastanien ned, først i en urtepotte for senere at plante den ud i haven.

I vindueskarmen havde Bedste fuchsiaer og pelargonier, og der stod også Piphans i sit bur. Det var en glad og sød Piphans, som sang af hjertens lyst, når Bedste fik besøg, og de begyndte at snakke. Ellers kunne der jo nok være lidt stille, når Bedste var alene. Helt stille var der nu aldrig. Bedste havde en gammel klokke på væggen, som gjorde et vældigt spektakel. Den huggede højlydt tiden ihjel med taktfaste sving af pendulet, og når den skulle slå, tog den ligesom et langt tilløb, og så faldt slagene med rivende

fart, til den sluttede af med en helt speciel lyd, som om den sank et eller andet. Bedstes spisebord stod op til sengen, og i skuffen havde hun den dug, hun brugte til daglig, og en blikæske med altæbolsjer, som hun spiste et eller to stykker af om natten, hvis hun blev tør i halsen.

Bedste spiste til middag kl. 12, for så at spise smørrebrød med en kop the om aftenen, samtidigt med, at hun læste sin Stiftstidende, som jo kom hen på eftermiddagen. Det var sikkert Bedstes bedste stund, når hun sådan sad i sin varme stue, og Piphans havde fået sit røde stykke over buret, fordi den skulle sove.

Men jeg tænker på, hvordan hun mon har følt det, dengang Stiftstidende bragte en meddelelse på forsiden, sat op med store bogstaver, at et skib var sunket i Østersøen, og hele besætningen var gået ned, deriblandt maskinmesteren, Hans Topp, Bedstes ældste søn. Bedste havde ingen telefon, og der var jo hverken radio eller TV dengang, så hun havde ganske uforberedt siddet og læst den frygtelige nyhed til sin aften-the.

Stuen ud til gaden var Bedstes stadsstue. Den blev kun brugt til fødselsdag og til jul og andre højtidelige lejligheder. Så blev der dækket på det blanke mahognibord, og de fine kopper med guldkant kom frem. Men det allervildeste var chokoladekanden. Den var stor og bredbarmet og havde en guldløve liggende på hanken. Egentlig var det en dum kande at hælde af, for den »plottede«, som Bedste sagde. Der løb altid en dråbe ned ad forbredden på den, så man måtte holde en kagetallerken under for ikke at plette den fine dug.

Vi fik altid vandkringle til chokoladen og bagefter kaffe med lagkage.

Mellem de to fag vinduer med de sirligt stivede

gardiner stod Bedstes sybord, og det var et helt eventyr for sig selv med alle dets smårum og gemmer. I en af skufferne havde Bedste sine sparsomme smykker. Der var en fin oval guldbroche med en ægte kamé, en fin dame på lysebrun bund. Og så var der et armbånd lavet af damehår. Jeg kunne ikke rigtig lide det, selv om det var smukt forarbejdet med guldlås og små guldkugler. Dengang brugte veninder at forære hinanden smykker lavet af deres hår, og Bedste havde haft dette fra ganske ung. Men det sjoveste af alt var et glasrør med en kugleformet bund fyldt med rød væske, hvori der svømmede en lille sort glasdjævel. Når man holdt det i sin varme hånd, udvidede væsken sig og steg til vejrs ligesom kviksølvet i et termometer, og den lille djævel fulgte med. Når han så nåede det lufttomme rum øverst oppe, dansede og regerede han til stor fornøjelse for mig og fætter Peter, som også tit kom på besøg.

Uden for vinduet hang et gadespejl, hvori Bedste kunne holde øje med mælkeemanden, når han drejede ind i gaden med sin hestevogn. Det var nemlig for sent at gå ned, når først han stod dernede og bimlede med sin klokke. Bedste var ikke gode venner med trappen, det gik kun småt trin for trin, et ad gangen, og så kunne hun jo risikere, at han var kørt, inden hun nåede ned med sin kande og sin lille slidte, sorte pung.

Selv om Bedstes levevis var uhyre beskednen i det daglige, kunne det godt stikke hende en lørdag at gå op på torvet og få sig en lille and til en 2 kroners penge. Den hyggede hun sig så med til søndagsmiddagen. Eller hun gik til fiskeforretningen på Klingenberg og fandt en lille hummer, som hun gik hjem og kogte. Jo, jo, Bedste havde skam levemåde.

1917. Søndagskomsammen i haven på Hannerupgårdsvej. Det er bedstemor Hvidehår i midten, mor og mig til højre og far og tante Mathilde til venstre.

Bedste og jeg var forfærdelig gode venner. Jeg kom til hende, når jeg havde oplevet noget sjovt, og jeg kom til hende, når jeg var ked af det. Jeg husker så tydeligt engang, da jeg bare var en lang tøs på 17 år. Jeg havde haft en skuffelse i et lille hjerteanliggende og satte mig i hendes lænestol og tudede. Da kom hun hen til mig og slog sit sorte lastingsforklæde over mit hoved og holdt det ind til sin lille runde mave, mens hun vuggede det frem og tilbage og trøstende sagde: Ja, lille Lily (Bedste var den eneste, der kaldte mig ved mit døbenavn), nu har du haft din første kærestesorg. Dem får man, så snart man holder af andre end sine forældre. Men du skal se, der kommer nok en anden, for selv om du

56 ikke er køn, sådan et helt almindeligt mælkebrødsansigt, det har du nu ikke. Og så puttede hun et stykke kandis i munden på mig og tørrede mine tårer bort med forklædet, og lidt efter kunne jeg smile igen.

Bedste var også en af de få svigermødre, der aldrig havde været på kant med sin svigerdatter. Mor og hun var de bedste venner af verden og holdt umådeligt meget af hinanden.

Der stod en gammel puf i Bedstes stue, hvori vi altid havde troet, at hun gemte sit sengelinned. Den blev åbnet, da Bedste døde, roligt og stille, som hun havde levet. En meget træt lille kone på 72 år. Puffen viste sig at indeholde en fin, hvid natkjole, som aldrig havde været brugt, et par hvide bomuldssokker, som var vasket og presset, og en lille strik, hvid hue med bånd til at binde under hagen. Desuden lå der flere kuverter med penge og besked om, hvordan de skulle anvendes. Der var til begravelsen, og der var til middagen bagefter, og det skulle være på Grand Hotel. Og der var en kuvert til fætter Peter og til mig med Bedstes sidste penge, fordelt ligeligt mellem os to.

Hvor det lignede hende, den kære, gamle sjæl. Altid havde hun haft orden i sine sager og aldrig gjort nogen ulejlighed med noget som helst. Og det ønskede hun altså heller ikke, at nogen skulle have efter hendes død.

Selv om det er over 60 år siden, kan jeg endnu længes efter hende, efter freden i hendes små stuer og efter den interesse, hun altid viste, når man havde noget på hjerte. For slet ikke at tale om hendes kolde pandekager.

Om at føre sig med ynde

Plastic, dette forholdsvis nye efterkrigsord, som man uvilkårlig forbinder med noget blankt, hårdt og sterilt.

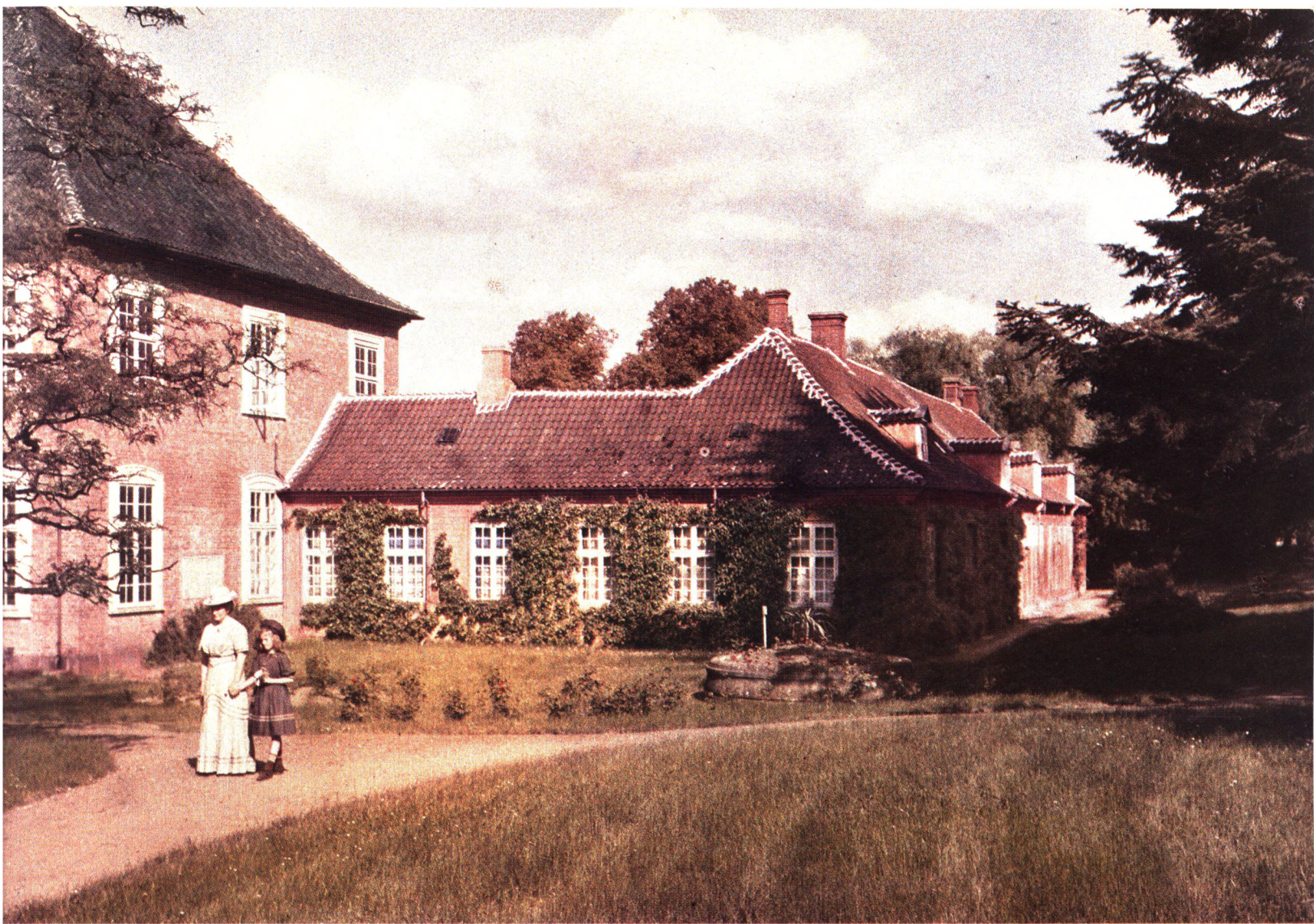
Vi har køkkengrej af plastic i skrappe, klare farver. Vi har ølkasser, lyskontakter, lynlåse og 117 andre ting af plastic, som vi efterhånden er så vant til at bruge, at vi slet ikke mere tænker over det.

Men plastic kan også være blødt. Dejlige tasker og kufferter, betræk på møbler, maling, ja, og ikke at forglemme alle vore uundværlige plasticposer. Hvem kan forstå, at vi nogensinde har kunnet leve uden plasticposer? Plastic er ensbetydende med noget ovenud nemt og praktisk og en stor lettelse i hele vor hverdag.

I gamle dage, nærmere betegnet i min barndom, var der også noget, der hed plastik. Men da lagde man trykket på stik. Det var noget, man gik til, og det var hverken særlig praktisk eller nyttigt, snarere måske, hvad jeg vil betegne som krukken. Min tante Linchen, som var spillelærerinde, var altid med på noderne. Hun gik til plastik for at lære at føre sig.

Efter at hun havde haft nogle timer, gav hun en dag en lille opvisning, så vi kunne se, hvad hun havde lært, og hvad det hele gik ud på.

Der var først dette med at komme ind ad en dør. Hidtil havde vi såmænd ikke spekuleret så meget på det, endsige fundet det vanskeligt. Det blev det derimod, når det skulle gøres med anstand og ynde. Tante Linchen gik ud af stuen, og vi sad og stirrede på den lukkede dør, spændt på, hvad der ville ske. Langsomt gik døren op, og tante Linchen skred ind med blikket stift hæftet

Langesø, Slukefter og Blommenslyst, det var de gængse udflugtssteder i barndommens dage. Her er mor og jeg fotograferet i Langesøs park. I reglen cyklede vi. Vejene var fredelige uden biler, men fantastisk støvede. Når det ikke havde regnet et stykke tid, var grøfternes planter og syrenhegnene langs vejen hvide af støv.

58 på et eller andet i baggrunden. Hun vendte sig ikke for at lukke døren bag sig, nej, det måtte man skam ikke. Hele tiden skulle man vende front mod stuen, mens man mere eller mindre behændigt manøvrerede med hænderne bag om sig for at få døren lukket igen. Jeg skulle selvfølgelig prøve med det resultat, at døren ramlede i med et brag, så det gav et spjæt i samtlige tilskuere og fik tante Linchen ned på jorden igen.

Det næste nummer på programmet var, at hun skulle vise os, hvordan man sætter en vase op på et skab (hvor den faktisk slet ikke havde hjemme).

Med en henført mine kom tante Linchen anstigende med vasen i den højt hævede ene hånd. Den anden viste skråt tilbage i vandret stilling, mens fingrene strittede affekteret ud i verdensrummet. Det skulle se fint og yndefuldt ud.

Vi havde ondt ved at holde masken, men det havde været utilgiveligt at give sig til at skvaldergrine i så højtidelig en situation.

Disse ting var bare lidt af, hvad hun havde lært. Både hun og mor fik også lært, hvordan man løftede op i den lange nederdel, når man skulle over gaden. Man samlede de mange folder i den ene hånd og trak dem let fremefter, så stoffet rigtigt kunne smyge sig om den lille »pariser-mås«, som man sagde dengang (bare ikke højt!). Samtidig skulle man løfte lidt, så der lige kunne anes en fin ankel i en elegant sort snøre- eller knapstøvle med fransk hæl.

Hattene var et kapitel helt for sig selv. De var store og sad og red højt oppe på frisuren, holdt på plads med lange, livsfarlige hattenåle, der ragede deres lange spidser ud til alle sider. Desuden gik man også med slør. Også det var en

kunst at arrangere. Både mor og tante Linchen lavede trutmund, mens de tog deres slør på, for ligesom at holde det lidt ud fra ansigtet, mens de bandt det i en luftig sløjfe højt oppe på baghovedet. Hist og her var der i sløret anbragt små bitte sorte silkeponpon'er, som skulle sidde på kindbenet eller lige ud for den yderste øjenkrog, som en slags skønhedsplet. Ja, der var meget at tage hensyn til, hvis man ville være chik og koket.

For et stykke tid siden diskuterede jeg tøj fra dengang med en gammel forhenværende - efter eget udsagn - meget stor Don Juan.

Jeg mente, at de lårkorte og topløse piger lige måtte være noget for ham, men der tog jeg rigtignok fejl. Han var tværtimod meget utilfreds med de mange pornobilleder, fotomodeler og folde-ud-piger. Hans idealpige optrådte i tækkelig hvid, lægget nederdel og marineblå jakke. Hvem skulle have troet det? Det stemte så lidt med den »fortid«, han med fjerne, drømmende øjne af og til berettede om.

»Som det er nutildags, er der slet ikke noget ved det mere«, sagde han trist, »der er nemlig ikke noget, man skal tænke sig til«.

Polarrævens endeligt

I reglen kan man ikke lade være med at smile, når man ser billeder fra gamle dage. På en eller anden måde virker klædedragten næsten altid komisk, selv om den i virkeligheden var pæn. Men det er, så snart noget ikke er moderne mere. Så ler man. Kan De huske, da det var

moderne med de hvide polarræve? Det var det eneste lyksaliggørende at få en hvid ræv. Var man i Odense Teater eller til koncert på Industripalæet, kunne man på de forreste rækker se den ene flotte hvide ræv ved siden af den anden. De lå blødt om damernes skuldre, og den tykke svans hang ned over den ene arm. Det var simpelt hen »in« dengang.

Selvfølgelig skulle min tante Linchen også have sådan et kræ, selv om det i reglen var de mere modne damer, som gik med dem. Jeg var fuld af beundring, da hun præsenterede mig for den, og jeg strøg forsigtigt hen over det bløde, hvide skind. Den var dejlig! Men den var sart. Man skulle ikke kæle for meget med den, før den fik et gråligt skær. Nogle damer dryssede dem med magnesia eller kartoffelmel, for så at børste det ud igen. Rævene fik faktisk samme behandling som pudderparykkerne i rokokotiden.

Tante Linchen brugte sin ræv meget, og en skønne dag var den hverken hvid eller lækker mere. Hun tænkte lidt på at sende den til rensning, men nej, man vidste ikke, hvordan den ville blive behandlet. Så var det næsten bedre at ordne den selv. Ved det man kalder tankeassociation, kom hun til at tænke på en hvid grøn-lænderhund, også kaldet samojedespids. Den var ligesom lidt i familie med polarræven. Når sådan en hund blev snavset, vaskede man den da bare i varmt sæbevand, og bagefter blev den tørret og nulret med et håndklæde, og så var den fin og hvid igen. Selvfølgelig kunne man gøre det samme med en ræv.

Fra tanke til handling var der aldrig langt hos tante Linchen. Resolut fyldte hun sin vaskekumme med varmt vand og piskede sæbspåner ud i det, så der opstod et dejligt hvidt skum. Og så

Ca. 1907. Tante Linchen i stiveste stads. Kraven er en forløber for polarræven med den sørgelige skæbne.

60 kom ræven i bad. Den fik sig en ordentlig omgang, blev trykket og skvulpet, og især halen blev skrubbet med en børste op og ned. Ærlig talt så ræven lidt mistænkelig ud, da den, efter at være blevet skyllet med koldt vand, blev taget op. Men det er da ganske naturligt, tænkte tante Linchen, sådan ville grønlanderhunden da også se ud. Nu skulle den bare tørres, og den arme ræv blev gnedet og rystet for til sidst at blive lagt på et rent håndklæde oven på radiatoren. Der føresvævede nemlig tante Linchen noget om, at dun og fjer i dyner og puder blev lette og luftige, når de blev opvarmet.

Jeg var på besøg hos tante Linchen netop til denne renselsens fest, og da vi havde drukket kaffe, gik vi i rutefart til varmeapparatet for at se til rævens befindende. Den havde det ikke godt. Men den var jo heller ikke tør endnu. Vi skulle bare lade den ligge i fred, til den var helt tør. Måske skulle vi skrue lidt mere op for varmen? Den var jo monteret med vat og et tykt, hvidt silkefor. Det ville tage sin tid.

Efter mange timers venten var den endelig tør - og stiv som et bræt! Når man tog den i halen, kunne den stå alene op i luften. De lange hår var klistret fladt ned, og de tænkte ikke på at rejse sig igen. Den lignede mest af alt en klipfisk, og den lugtede også noget i den retning. Tante Linchen og jeg så på hinanden. Så gav vi os til at grine, for vi var klar over, at det stakkels dyr så afgjort havde set sin sidste forestilling på Odense Teater.

Da damer gik i dametøj

Med den mangel på elegance de unge lægger for dagen i dag, tænker man med vemod på de gode gamle dage, da en dame virkelig så ud som en dame, og hvor det var en æressag at være så fin som mulig. Nu er det ikke mere fint at være fin. Tværtimod!

Og tøjbutikkerne har ændret sig derefter. Gammelt - i hvert fald tilsyneladende - og forvasket tøj hænger nu i vinduerne, og jo værre det ser ud, desto dyrere er det. Kan man forstå det? Men det er sikkert i pagt med den nedgangspæriode, vi er inde i, og som der desværre ikke er meget håb om, at vi kommer ud af i vor tid. Dermed mener jeg vi ældre af den gamle skole. Men så må vi leve på minderne. Kan De huske Pariserbazaren? Den lå i sin tid på Vestergade, omtrent over for Klaregade og i nærheden af blomsterhandler Jensen, Ignatz Breum og Limkildes glasforretning. De havde altid så meget dejligt krystal.

Pariserbazaren var en lille lækker forretning med mange spændende ting i vinduet. Indehaveren hed aldrig andet end »Pariser-Andersen« og var en gemytlig, blond herre, som forstod, hvad en kvinde havde brug for, og hans butik stemte helt overens med sit navn. Der kunne man få de skønneste bluser med blonder og flæser, rædselsfuldt vanskelige at stryge. Han havde det fineste lingeeri med alt, hvad dette ord indebærer af raffineret undertøj, elegante kraver og manchetter, flæser og blonder i meter - nej, alenmål, selvfølgelig. Frou-frou kantet med smalle valenciennesblonder. Mon der findes nogen ung pige i dag, der aner, hvad frou-frou er?

Engen mellem Åløggeskoven og Næsbyhoved skov var en fredelig plet, velegnet til en eftermiddagsudflugt med påfølgende kaffe på restauranten, som jeg tror hed „Fuglsang“.

Mor og mormor, 1903.

Endsige valenciennablonder? Jeg tror det ikke. Så havde han slør, lige fra de mest almindelige, blot som et fint net, op til kunstfærdige kniplingsagtige mønstre med små flatterende ponpon'er af sort chenille. Raffinerede virkemidler, som vor tids unge ville hyle af grin over.

En lille fiks bundet sløjfe af smalle sorte fløjlsbånd gjorde samme virkning i halsen på en hvid bluse.

Det meste af det, han havde i sin forretning, var hvidt og luftigt og superfeminint. Der var også et stort udvalg af bijouteri. Yndige brocher med similisten af en helt anden kvalitet, end dem man ser i dag. Jeg har endnu en lille »roset« af sten så skønne, at folk spørger: Hvorfra har De dog den smukke nål? Og jeg er helt flov over at røbe, at den købte min mor engang i Pariserbazaren i Odense for 25 øre.

Og så hattenålene! Disse lange, livsfarlige spyd, der blev jaget tværs igennem hat og frisure og kom ud på den anden side til stor fare for omgivelserne. Tænk, om det havde været i dag i de overfyldte busser! Man havde ganske vist nogle små duppeditter at sætte på, for ikke at spidde medborgernes øjne. De hed hattenålebeskyttere. Lidt misvisende, for det var jo ikke hattenålene, der skulle beskyttes. De skulle såmænd nok klare sig.

Jeg tør ikke sige det med bestemthed, men jeg tror nok, at det også var hos ham, man købte disse mærkelige indretninger, man skulle have på, når man cyklede. De bestod af brede, hvide elastikker, der i hver ende var forsynet med en savtakket klemme. Den ene klemme blev fastgjort i skoens kant, den anden i nederdelens skoning, for at den ikke skulle flyve op, når man kørte. Det får mig til at tænke på min første chefs frue, der i et fortroligt øjeblik fortalte mig, at hendes mand - de var forlovet i otte år - aldrig havde set hendes fødder uden sko. Først på bryllupsnatten åbenbares det, at hun havde tæer. Hvor må det have været spændende for ham!

Undertøj er ikke mere, hvad det har været

Når man ser det undertøj, de unge af i dag har på - eller rettere ikke har på, kan man ikke lade være med at tænke på alt det, man var belemret med i gamle dage. »Man skal altid have noget uldent inderst på kroppen«. Sådan lød parolen, og det var, hvad enten det var sommer eller vinter.

Dette »inderste« var en lang ret-og-vrang strik- ket uldtrøje med brede skulderstropper. Oven på den havde man chemisen, som gik til knæene, og som også havde brede skulderstropper til at knappe. Hvis den da ikke ligefrem havde små ærmer og blev knappet bagpå, men så hed den vist ikke længere en chemise, men slet og ret en særk. Stoffet hed madapolame, hvis det skulle være fint, ellers hed det bare medium. Chemisen var udstyret i halsen med små broderede tunger eller en smal feston. Når man blev lidt større, hækledede man et »chemisette« i et flot mønster, og skulle det være den helt vilde luksus, blev der trukket smalle lyseblå eller blegrøde silkebånd igennem.

Små børn havde livstykker. Hvorfor det skal være en kompliment at være et livstykke, har jeg aldrig kunnet forstå, for noget mere trist kan dårligt tænkes. Det var en slags vest, også ret-og- vrang-strikket af tykt bomuldsgarn til at knappe ned foran. Det var noget af et sisyfosarbejde at knappe sådant et kræ, for knaphullerne var altid for store til de små flade blikknapper, så inden man var nået ned, begyndte de øverste at gå op

igen. Til gengæld var knaphullerne i de grå elastikker, der var syet i den nederste kant af livstykket, altid for stramme til de hvide lærreds- knapper, som samtlige strømper var forsynet med.

Så kom bukserne. Jeg får endnu myrekryb, når jeg tænker på mine uldbukser. De var af tyk kradsuld og i en hæsleg gulgrå farve. Heldigvis skulle chemisen stoppes ned i disse stramme bukseben, hvilket dog isolerede en lille smule, men til gengæld fyldte godt. Udenpå havde man så om vinteren hvide macosanbenklæder og om sommeren lærredsbenklæder med klap for og bag til at binde med lange bændler. Disse lær- redsbukser kunne virkelig være raffinerede med brede flæser og broderede tunger eller brede hækledede blonder, muligvis også med silkebånd trukket igennem. Jo, jo, man var sandelig »ele- gantus«, som man sagde dengang. Skulle man være meget fin til bal eller lignende, havde man et prinsesseskørt. Det var en lang underkjole af fint, hvidt lærred med et væld af schweizerbro- deri, festons og brede flæser. De skulle stives hårdt efter hver vask for rigtig at kunne strutte under kjolen.

Mon de unge i dag ved, hvad en uldklokke er? Det var et tykt strikket monstrum i røde og grå striber på langs og med takker forned. Havde man en nidkær mor, kunne man godt risikere, hvis vejret var koldt, at man skulle have en uldklokke under stadsen. At den forvoldte me- gen gråd og tænders gnidsel, siger sig selv, ligesom de lange uldne strømper i ret-og-vrang også var en kilde til megen sorg. Jeg blev let forkølet og måtte derfor kun gå med halvstrøm- per midt på dagen om sommeren. Hvordan det føltes på huden, efter at have været i sol og frisk

64 luft, så at skulle i de lange uldne strømper om aftenen, kan enhver vel tænke sig til.

Det med halvstrømperne startede altid 1. pinse-dag, når man skulle til dans i Fruens Bøge i sit fine nye skrud. Desværre skulle mine jo udskiftes med de lange uldne, som i dagens anledning dog var hvide, men bortset fra det var man meget stolt og lykkelig, når man stod foran spejlet og beundrede alt det fine, man havde på, og det flotte, nyvaskede hår, hvori man havde haft papillotter hele natten. Den glæde ved at være fin og ren fra inderst til yderst må vore unge i dag jo slet ikke kende med deres evige forvaskede cowboybukser både til hverdag og fest, og det er egentlig synd for dem.

Men også de voksnes undertøj forekommer os komisk i dag.

Min far gik med »normalundertøj«. Hvori det normale bestod, har jeg aldrig fundet ud af, for var han i dag mødt op til session eller på en badeanstalt i disse lange underbukser med »knæ« og »hængerøv«, ville man da mene, at han ikke var rigtig klog, og jeg forstår så godt vor dejlige, uforglemmelige skuespillerinde Bodil Ipsen, da hun som skilsmissegrund over for en af sine talrige mænd angav, at hun ikke kunne holde ud at se ham i underbukser.

Min mor gik med korset af gråt eller lyserødt drejl med et utal af stivere og snoretræk i ryggen. Jeg måtte altid hjælpe hende med påklædningen, når hun skulle ud. Kjolen var syet »i figur« og skulle sidde, så jeg har mange gange været med til at hive den af hende igen, hvis den i første omgang ikke kunne lukkes om hende. Så fik korsettet en tand til, mens hun holdt vejret, også mens jeg hægtede alle de bitte små hæfter og maller sammen, som holdt kjolens for. De var

syet tæt ved siden af hinanden til hvilken side hveranden gang. Bagefter blev selve kjolen lukket med små tryklåse. Når jeg tænker på, hvor mine fingerspidser gjorde ondt efter sådan en omgang, og hvor det må have været langsomt og besværligt at sy alle disse små tingester i kjolerne dengang, kan man ikke andet end vel-signe den mand, som opfandt lynlåsen, hvem han så var.

Odense i hverdag og fest

I gamle dage, når man skulle »bytte bøjer«, som farmor sagde, gik man fra Albanitorv ind ad porten i Læseforeningens gule bygning, som lå vinkelret på det smalle hus, hvor min far blev barberet hos barber Jansen. Man skråede over den lille gård med de toppede brosten, men hvor der, ligesom på Flakhaven, var en række lange, glatte fliser, man kunne balancere henad. Jeg kunne så godt lide disse fliser, for de havde nogle morsomme og pæne mønstre ligesom af lange fasanfjer. Far forklarede mig, at det var halerne af nogle forstenede dyr, som havde levet for millioner af år siden. Når jeg siden andre steder i landet er faldet over samme slags fliser (skal ikke tages bogstaveligt!), har de altid mindet mig om Flakhaven og Læsehavens gård i gamle Odense. Fra gården gik man et par trin op og ind ad døren til højre. Der var biblioteket. Der lugtede støvet af gamle bøger og gammelt læder. Jeg blev anbragt på bænken under vinduet med påbud om at være stille, mens mor

Findes der noget mere sommerligt end en grøftekant med sandens mælkebøtter? Her er det jernbanen ved Fruens Bøge, der forskønnes af de små gule sole.

1907. Eftermiddagskaffe i Læseforeningens Have.
 Fra venstre min mormor, 46 år, min morfar, 57 år, oldemor,
 tante Linchen og min mor. Hvorfor jeg er faldet af i svinget,
 ved jeg ikke, men jeg var med. Det kan jeg da huske.

fandt de romaner frem, hun ønskede at læse. Det var Marlitt, Guy de Maupassant, som var højt i kurs dengang, og Ellinor Glyn, datidens Suzanne Brøgger, som man regnede for meget dristig. Jeg snød mig engang til at læse en af hendes historier. Det var noget med en dame og en herre, der blev indespærret i en minegang og blev nødt til at tilbringe natten sammen. Men til alt held dukkede der pludselig en præst op, som

kunne vie dem først. Dermed var æren reddet. Bryllupsmiddagen bestod af en plade chokolade, som skulle slå til i otte dage. Så det med dristigheden - ak, ja, når man tænker på moralen i dag.

Bagefter gik vi ud på terrassen og ned ad den brede, hvide trappe, som fra platformen delte sig og gik ned til hver sin side til forhaven. Midt i den lå en smuk fontæne omgivet af velholdte blomsterbede, og enten man nu gik den ene vej eller den anden vej rundt om blomsterne, endte man nede på broen over Odense å. Rækværket var af hvidlakeret jern, og over selve broen var der brede træplanker. Det rungede højt, når man trampede på dem, og man følte sig som den store Bukke Bruse.

Fra broen kom man ned i den rigtige læsehave med de store, tækklippede plæner og de høje, dejlige birketræer. Over alt var der fine blomsterarrangementer, som vekslede med årstidene, og masser af pæne, mørkegrønne bænke indbød til at sidde og nyde hele dette hyggelige, lille paradis.

I reglen gik man højre om, forbi det lille bjælkehus omme bag buskene, hvor man kunne leje krocketkøller og kugler, for der blev spillet meget krocket i Læsehaven.

Henne ved restauranten kunne man leje både til roture på åen, og den lille firkantede legeplads rummede både sandkasse og et ringspil, en høj t-formet trægalge i hvis ender, der hang en lang snor med to messingringe. Man skulle gå helt tilbage, så langt snoren rakte, og så gjaldt det om med et blødt sving at få ringene anbragt på en dertil indrettet krog på »stammen«. På bænken rundt om sad de respektive mødre med deres sytøj. Der blev forfærdiget meget engelsk brode-

ri og veneziansk - også på bænke omkring legepladsen. Navnlig engelske huller, som mør borede fine og regelmæssige med en lille elfenbenspren.

Hen på eftermiddagen kom far ned til os, og så skulle vi hen og have kaffe. Vi satte os ved et bord langs den store krocketplæne, og jeg løb op for at vælge kager. De stod inde på disken i store, flade træbakker med hvidt papir i bunden. Der var en tjener, en ældre mand med et stort, hvidt forklæde viklet rundt om maven og helt ned til tæerne. Gulvbrædderne var bestrøet med sand og hvidskurede. Far og mor drak kaffe, men jeg skulle bare have min kage, som var af samme slags hver dag, en smal lagkagesnitte med lyserødt marcipan, som omhyggeligt blev løftet af og lagt på randen af tallerkenen for rigtig at kunne blive nydt allersidst.

Al denne herlighed til os alle tre kostede med drikkepenge 75 øre.

Onsdag aften var der koncert af det samme orkester, som spillede i Fruens Bøge om søndagen. Dirigenten var en statelig herre med rødligt fuldskæg og høj, sort cylinderhat. Han hed Hegelund, så vidt jeg husker. Mens der blev spillet, vandrede de gæve odenseborgere rundt og rundt i de dunkle gange, kun hist og her oplyst af en rund lygte. Eller man sad på bænke rundt om. Navnlig den lange, buede bæk fra broen til krockethuset var meget efterspurgt - især af ældre damer, som sad og holdt øje med, hvem der kom, og hvad de havde på. For man var altid i sin fineste stads, når man skulle til koncert i Læsehaven.

Sådan en aften var der travlt ved restauranten. Den enlige tjener havde fået hjælp, og de jagede

op og ned ad den lave trappe og hen over det knasende grus. 67

Hvor var de hyggelige disse onsdagsaftener, hvor alle kendte alle, og hvor man kom for at se, men også for at blive set.

Sommersøndag i gamle Odense

Måske står barndommens dage i et vist rosen-skær, men jeg synes, det var meget mere rigtig sommer dengang end nu. Disse dejlige morgener med strålende sol og fuglesang, hvor man vågnede fuld af forventning om alt det, man skulle opleve, og dagen lå lang og blank foran en.

På stolen ved sengen lå det fine nyvaskede og stivede undertøj, som man krøb i med en vis andagt. Lørdag aften havde man været i bad og fået vasket hår, og mor havde rullet det op, enten på krøllenåle eller med papillotter, så det nu stod i et brus omkring en. Jeg havde altid skilning i siden, og den »store« side blev hæftet op med en flot taftsløjfe. Til daglig var hårsøjferne mørkeblå eller skotskternede, men om søndagen var de lyseblå eller lyserøde eller måske helt hvide. Det kom meget an på, hvilken kjole man skulle have på. Skørterne var af schweizerlærred med en masse broderi, som var strøget på vrangen, så mønsteret stod i relief på retsiden. Man turde næsten ikke sætte sig for ikke at krølle stadsen. Måske fik man ikke den allerfineste kjole på fra morgenstunden. Den

68 skulle gemmes til om aftenen, når man skulle til dans i Fruens Bøge.

Men meget skulle opleves forinden.

Mens mor lavede morgenkaffe, cyklede far til bager Petersen på hjørnet af Klaregade og Skt. Knuds Kirkestræde, for hans brunsvigere var de bedste og mest »fjottede« i hele byen. Og en søndag morgen uden brunsvigere var utænkelig, og det var en billig fornøjelse, for de kostede bare 2 øre stykket. Derefter gik far og jeg op i Vestergade, hvor vi skulle se, om flaget var oppe over Hempels gård. Deraf kunne man nemlig se, om der blev bal i skoven. Men var vejret godt, var skovforeningsballen obligatorisk.

På Flakhaven musicerede regimentsmusikken hver søndag formiddag. Man vandrede lidt rundt for at se, om der var nogen, man kendte, eller man stod bare stille i solen og nød musikken. Det var den samme musik, som spillede om aftenen i skoven, så de havde nok at gøre. Når det var forbi ved middagstid, gik vi om på posthuset for at hente Politiken, som vi fik sendt fra København. Til daglig kom postbudet med den, men om søndagen måtte man selv hente den. Derfra tilbage til Vestergade, hvor der skulle købes kager til kaffen i Elevatorkafeens forretning ved siden af guldsmed Christophersen. Selve cafeen lå på første sal, hvortil man kom op enten med elevator (deraf navnet), eller man pilede op ad den grøngrå marmortrappe med de brede lave trin, der gik i vindel. Det var næsten en daglig foreteelse at gå på konditori deroppe, i hvert fald om vinteren, for om sommeren gik man jo hellere i Læsehaven og drak kaffe. Men »Elevatoren« havde jordens dejligste Othellokage med tyk makronbund, dejlig chokoladeglaser og et væld af flødeskum, som var

sprøjtet ud i fine kruseduller. Et kæmpestykke af denne skønne kage kostede 25 øre. De andre kager kostede henholdsvis 5 og 10 øre. De havde en specialitet, som hed Hannoverkage, og som jeg aldrig har set andre steder. Den var, som man kan tænke sig en luksusfødselsdagskringle, blot lagt i firkant. Dejen blev rullet ud i en stor firkant, hvorpå der var lagt al det gode »snav«, bestående af smør og sukker, der er rørt sammen med hakkede mandler og rosiner og meget andet godt, og så var de fire hjørner bøjet ind mod midten, hvorefter det hele blev bestrøet med hakkede mandler og groft sukker og bagt. Det var noget, der satte sig på sidebenene.

Det gjaldt altid om at få en vinduesplads, når man skulle i »Elevatoren«. Man gik lidt frem og tilbage nedenfor, og så man så, at folk begyndte at belave sig på at gå, var det bare om at komme op ad vindeltrappen i en fart og hapse den attråede plads, hvorfra man så kunne studere de mennesker, der spadserede i Vestergade. »Nej, har du set, nu har fru N.N. igen fået en ny hat!« eller »Hvem er nu det, hun følges med? Kommer hun sammen med ham?« eller »Hun ser da ud til at skulle have en lille. Hvem mon er faderen til den?« Og i den dur. Sladder, sladder, sladder. Og dertil havde man plads i første parket oppe i »Elevatoren«.

Men til søndags-eftermiddagskaffen handlede man nede i butikken, og der skulle man have enten flødehorn, napoleonskager eller store, flotte medaljer med en rød firkant på den fine glasur. Og den røde firkant var af rigtig ribsgelé. Og så var det om at komme hjem og hygge sig, enten i haven eller i havestuen med døren åben ned til haven. Hvor man dog havde det godt. Fredeligt og ubekymret.

*Det var sjovt at løbe enten den ene vej eller den anden vej
rundt om det store bed i Læsehaven og så gungre ude på
broen ligesom de tre Bukke Bruse.*

70 Men mens vi nu er ved kagerne, må vi hellere slå et slag ned ad Store Gråbrødrestræde. På højre side, når man kom fra Vestergade, lå der et hus med to forretninger. Man gik op af et par lave, brede stentrin, så var der glas og porcelæn til højre, og til den anden side havde frøknerne Haagerups bageri til huse. Forretningen var gammeldags allerede dengang. En lille klokke over døren bimlede hyggeligt, når man trådte ind på de hvidskurede, sandstrøede gulvbrædder. Disken havde marmorhylde, hvorunder der stod et helt regiment af store glasklokker på hvide fajancetallerkner. Der lå de Haagerupske småkager og tog sig ud. Man finder ikke deres lige noget sted i dag. Bagt i rent smør, gyldenbrune og sprøde, så de smeltede på tungen. Der var både vanillekranse, håkonskager og specier. I vinduet på høje marmorsokler var der altid tre slags store kager til at skære af. En fin æblekage med røde geléklatter, en »hjemmelavet« lagkage med gul glasur og flere geléklatter af rigtig hjemmesyltet ribsgelé. Damerne anvendte kun hjemmelavede ting til deres kager. Og endelig smørkagen, som hele byen kendte. Heldigvis var kalorierne ikke opfundet dengang, så vi smovsede bare i os.

De to søstre Haagerup så ikke ud til selv at nyde de gode sager. De var magre og så strenge ud i deres højhalsede skjortebluser med stiv flip, skinkeærmer og skinnende hvide, stivede forklæder over de grå nederdele. Aldrig så man det mindste hår på afveje ud af den stramme, flettede knude højt oppe på deres ærværdige hoveder. Jeg synes næsten, man kan se dem for sig, når man siger navnet, Haagerup, med langt aa. Ikke noget med bolle-å, selv om det var en bagerforretning.

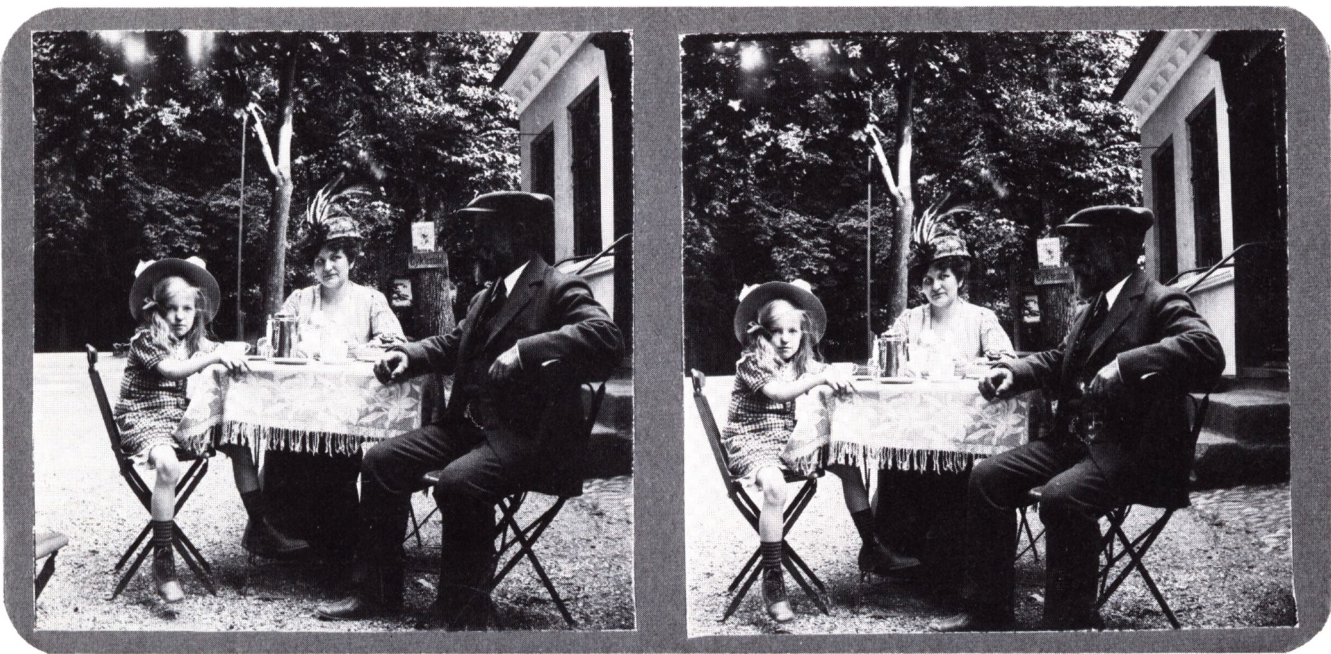
Bager Petersen, som jeg nævnte før, var i øvrigt også berømt for sine butterdejsstænger, som var fnuglette og lækre. Komisk nok er butterdej og smørkage to vidt forskellige ting trods navnet. For øvrigt skal man ikke tage navnene alt for højtideligt. Man skulle jo tro, man fik alle tiders wienerbrød i Wien. Men det er lige tværtimod. Wienerbrødene i Wien er tunge og triste, og så hedder de slet ikke wienerbrød, men - Kopenhagener!

Almindeligvis spiste man varm middagsmad kl. 12. Det var kun de meget fine i Odense, der spiste middag kl. 6 om aftenen eller senere. Men det blev faktisk regnet for lidt snobbet. Almindelige odenseanere spiste kl. 12. Om aftenen spiste man så aftensmad, altså smørrebrød, og drak husholdningsøl til. Det er det, vi betegner som hvidtøl nu.

Men det kunne også ske, at man tog sin mad med, når man skulle i Skoven. Hvis man da ikke var så fint på det, at man spiste hos Siewecke.

Skovforeningen var næsten en institution. Man siger, at der stod i vedtægterne: Soldater, tjenestepiger og hunde har ikke adgang. Det skulle sāmænd ikke undre mig. For i Skovforeningen kom kun de, der duede. Derfor havde man også sit bedste tøj på, når man gik til bal i Skoven.

Der var flere måder at komme i Skoven på. Man kunne gå, enten ad Sdr. Boulevard, Langelinie eller Læssøegade og Hunderupvej, hvor man da først skulle igennem Hunderupskoven og over engene. Eller man kunne tage med toget fra Syfynske banegård langt ude på Vestre Stationsvej. Det var sådan rigtigt, hvad man forstod ved et futtog. Man gik direkte ind i kupeerne, og togføreren balancerede på smalle brædder uden på toget, når han skulle billettere. Sæderne var

På søndagsudflugt med gamle fabrikant Peter Møller, Nedergade. En prøve på fars stereoskop-billeder.

af træ og ret ubehagelige at sidde på, og der var altid støvet, så man skulle være forsigtig med de fine kjoler. Men den bedste og mest rigtige måde at komme i Skoven på var med en lille damper nede fra Munke Mose. Det var så hyggeligt og også lidt spændende for os børn, for der blev fyret op i kedlen med kul, og det så meget dramatisk ud, når fyrbøderen lukkede op for det gloende gab og skovlede ind. Den lille damper havde tag over, så var vejret fint, ville vi hellere i slæbebåden, som var utildækket. Denne sejltur havde sin ganske specielle lugt, nemlig olie fra maskinen og så det rådne vand i åen. Men det hørte med, og det var spændende at se

dette mørke vand skylle langs med åens bredder og dukke græs og siv, der straks efter svippede på plads igen. Vi kom forbi haverne til villaerne, som lå langs med åen, og vi kom forbi engene uden for byen, hvor mosekønen bryggede i de lune sommeraftener. Det var en idyllisk og dejlig sejltur, som jeg tror, vi alle elskede. Det var så specielt *Odense*. Oppe ved skoven blev vi lossat af og gik så ad stien op til festpladsen. Ved bådenes anløbsbro var der en soldebod, oplyst af en gaslygte, der hvæsedede og spruttede og udsendte en modbydelig lugt. Det hed sådan noget som astylengas. Men jeg har ikke kunnet finde ordet i nogen ordbog, så det er uden garanti.

72 Regimentsmusikken spillede først nede i en pavillon, men kl. 8 kom de op i tårnet i Sieweckes røde bygning, hvor de sad under en blå himmel med gyldne stjerner. Dirigenten var en høj flot mand med rødligt skæg, diplomatfrakke og høj hat. Hed hed Hegelund.

Inden dansen begyndte, legede vi børn på det store dansegulv. Om det igen er barndomserindringerne, der forskønnes, ved jeg ikke, men jeg syntes, det var enormt stort det dansegulv, som var bygget uden om de høje bøgetræer, så det så ud, som voksede de lige op igennem gulvbrædderne, hvad de jo faktisk også gjorde. Der var runde porcelænslamper hele vejen rundt, så når man dansede vals rundt og rundt og rundt, dannede de ligesom en perlekæde af lys. Gulvet var så stort, at det af og til kunne knibe med at nå hele vejen rundt, inden den næste dans kom. Vi begyndte altid med en polka, og så kom de efterhånden alle de gode gamle danse som mazurka med spjæt, tyrolerval, rigtig vals, scottish og rheinlænderpolka, som jeg altid har syntes, var den allerbedste. Ind imellem fik vi lanciers og francaise, hvad vi børn var ærgerlige over, for de varede så længe. Og til sidst sluttede de af med en galop.

Der var to rækker bænke rundt om gulvet, så folk kunne sidde og se på de dansende. Når jeg dansede med far eller mor, blev der altid sagt: »Stræk vristen, man ser på dig«. Min mor var meget omhyggelig med at give mig min frakke på, så snart dansen var færdig, at jeg ikke skulle blive forkølet, når jeg var svedt, og aftenluften var kølig.

Ligesom i Læseforeningens have løb tjenerne frem og tilbage mellem restauranten og bordene nede i Skoven. Der var sand på gulvet i restau-

ranten, også ligesom i Læsehavens restaurant, og der var et gyldent bur, hvori sad et par småfugle, der sang, når man puttede en 5-øre i den dertil indrettede sprække. Der blev aldrig spist oppe i restauranten, højst på verandaen. Men ellers foregik det hele nede i skoven, så der var nok at bestille for tjenerne.

Ligesom jeg i Læsehaven skulle have en lagkagesnitte med lyserød marcipan, så skulle jeg i Skoven have et stykke med æg og sild og intet andet. Jeg elskede dette stykke mad, og det kom hele mit liv til kun at hedde »Skovmad«, for hjemme fik jeg det aldrig.

Såvidt jeg husker, holdt dansen op kl. 10, og så gik man hjem lidt efter lidt. Det blev aldrig nogen sen affære, for folk skulle jo op næste dag til en ny arbejdsdag.

Foruden Læsehaven og Skoven og Elevatoren havde vi noget andet, vi satte pris på. Det var at komme »om på Grand«. Hvorfor det hed »om på«, må man ikke spørge mig om, men det skulle man altså: »om på Grand«, ligesom man skulle »over på Brockmann«, det rare hotel, der lå på Albanitorv, og hvor vi kom hver lørdag aften. For lørdag aften var også noget ganske specielt dengang. Butikkerne havde jo åbent til kl. 10-11, og så skulle man på strøget for at se på vinduer. Der var oplyst og festligt, og jeg nød disse lørdagsaftener, hvor jeg måtte være længe oppe. Når vi så havde trasket Vestergade op og ned og op og ned en 10-20 gange, endte man på Brockmann, hvor Max Skalka spillede med sit lille ensemble, bestående af en bas, som blev spillet af hans far, og en cello, som blev spillet af Petersen, en høj, ret pæn mand og så en pianist. De startede altid med Gladiatorernes afskedsmarch for så at gå over til Guld- og Sølvvalsen. Så fik vi

Var der nogen, der sagde pandekagehuset i eventyret om Hans og Grethe? Det er blot skovløberhuset i Fruens Bøge.

Max Skalka, da han spillede på Brockmann, 19 år gammel.

ouverturen til »Digter og bonde«, og så var der pause. Max Skalka var kun 19 år, da han ledede sit lille orkester, og der var en hyggelig kontakt imellem ham og hans publikum. En gang sang en ung mand til de forskellige operettemelodier. Det var Max Hansen, som dengang blev kaldt den lille Caruso.

På Brockmann drak man bare kaffe. Men skulle man »om på Grand«, var det i reglen til souper. Både souper'en og diner'en blev hver dag averteret i Odense-aviserne, og var der så noget rigtigt lækkert på tapetet, måtte vi derom. Jeg for min del fik altid pandekager. Dejlige sprøde pandekager med jordbærsyltetøj. Men det kunne også hælde, at jeg fik en halv hummer at sidde og lege med. Jeg tror souper'en kostede 2,50 kr. og diner'en 3,50 kr. Tre pandekager kostede 1,00 kr. Men det kostede jo i det hele taget intet dengang i forhold til nu. Når mor skulle bruge en mørbrad, ringede hun ind til Kongensgade nr. 8, hvor der var en fin pålægsforretning. Ekspeditricen hed Rosa og var en meget sød og elskværdig dame. De sendte mørbraden ud på Hannerupgårdsvej, og den kostede bare 0,45 kr. Skulle vi have skinke til middag, var der rigeligt til tre mennesker for 20 øre. Af leverpostej købte mor for 5 øre og rullepølse for 10 øre. Æg kostede 2 øre. Det var omkring 1914.

Barndommens købmænd

I begyndelsen af århundredet lå der i stueetagen til det hus, hvor jeg er født, en købmandsforretning. Næmlig M. Hansens kolonialhandel, Horsetorvet 3.

Af gode grunde interesserede det mig ikke dengang. Men det skulle det senere komme til. Da jeg var fire år - i 1908 - flyttede vi om på »Idun« i Vindegade, og der begyndte jeg så småt at gå i byen for min mor.

Min første færd var ned til Hansen, en sjov lille butik, som lå i det lave hus til højre for »Idun«. Hansen selv var en trivelig lille mand med blanke, røde kinder og en glorie af snehvidt hår om sit runde hoved. Hans små lyseblå øjne skinne- de fornøjet, når han så mig, for jeg var hans lille »kær's«.

Hansens forretning var det, man kalder en blandet handel. Oprindeligt var den vist en grønthandel. Han havde da også kartofler i en stor sæk på gulvet og porrer og gulerødder i den lille vinduesudstilling sammen med sutsko, petroleum på flasker og ildtændere. I en stor skæppe på gulvet havde han sand, som spredtes blideligt over de grå gulvbrædder, når man kom og skulle have en posefuld til kanariefuglen. Hansen solgte også koks, også fra en sæk på gulvet, hvorfra de omkringboende »småfolk« fik deres spand fyldt op. Jeg husker endnu den svage fornemmelse af »foragt« for denne besværlige måde at købe brændsel på. Vi købte naturligvis hos Lauritz Andersens på Nørrebro, 40 hektoliter ad gangen, og fik dem sendt og læsset af nede i kælderen. Da vi boede på tredje sal, må det have været et slemt slæb for Jane at bære de tunge spande op ad den smalle køkkentrappe.

Ved Hansen stod der tre-fire bolsjeglase i vinduet. Der var røde og hvide vanillebolsjer, rocks med små flag og blomster i, og nogle store, røde klumper med solbærsyltetøj.

De var besværlige at sutte på, for de var alt for store til en barnemund. Til gengæld var det en fryd uden lige, når man nåede ind til syltetøjet. Så skulle bolsjet ud af munden og betragtes, og med tungespidsen prøvede man så at lirke solbærsyltetøjet ud gennem det smeltede hul for så bagefter at knase hele resten.

Ca. 1912. Mor i fuld krigsmaling, parat til at gå »om på Grand«. Hatten var af hestehår og købt hos Fønnesbech. Boen var vaskebjørn fra Bindslev i Kongensgade, og kjolen var af blåt fløjl, syet hos Colberg i Passagen.

Da jeg blev større, blev jeg sendt over til Peter Iversen på hjørnet af Hans Tausensgade. Det var en stor fin forretning et par trin op. Men Iversen var ikke nær så sjov som Hansen. Han

76 var vist formand for samtlige købmænd i Odense og havde selvfølgelig nok at tænke på. Han kaldte mig heller ikke sin lille »kær's«, tværtom tror jeg ikke rigtigt, han kunne lide mig. Det kom sig nok af, at han gav lørdagsbolsjer, en hyggelig tradition, som desværre ikke findes mere. Iversens lørdagsbolsjer var altid spejderhagl, som jeg ikke kunne fordrage, og da jeg syntes, det var synd for manden, at han skulle forære mig noget, jeg ikke brød mig om, kom jeg ham altid i forkøbet og sagde: »Hvis De tænker på at give mig bolsjer, må jeg så ikke få af de fyldte i stedet for spejderhaglene?« Jeg vidste, at han ikke ville nægte mig dem, for jeg var jo direktør Topps datter.

Som jeg tidligere har skrevet, flyttede vi i 1914 ud på Hannerupgårdsvej. Der var en købmandsforretning på hjørnet af Læssøgade, »Hanneruphus«, og det viste sig at være frøken Hansen fra Horsetorvet.

Frøken Hansens butik og øvrige lejlighed strålede af properhed. Hun var oppe hver morgen før solen, og så man hende ikke med kost og spand, travede hun rundt i sin ret store have med spand og spade. Frøken Hansen havde haft sin ejendom allerede i mange år, men haven så stadig lige nyanlagt ud, fordi hun ustandselig flyttede om på sine træer og buske, så de aldrig fik ro til at vokse sig store.

Hun havde en ringeklokke på sin butiksdør, så hun kunne høre, hvis der kom kunder. Men ind imellem ekspeditionerne gravede hun og vandede til den store guldmedalje. Havde mælkemanden eller brødmanden været der og havde holdt uden for med sin hest, var frøken Hansen der som en mis, skubbede spaden ind under de

varme duftende hestepærer og bar dem i triumf til sine roser.

Selv om jeg kun var 11-12 år, havde vi ofte heftige diskussioner, når jeg var inde hos hende og sad på den altid nylakerede trappestige og nød den rille kogechokolade, hun beværtede mig med.

Hun påstod f.eks., at stenene lå og voksede i jorden. Hvorfor måtte hun ellers fjerne i spandevise af sten fra sin have? Da jeg med al min bedreviden protesterede, fejede hun mig af med sin sluttrumf: »Hvis ikke stenene voksede i jorden, kan du så sige mig, hvor bjergene er kommet fra?« Og den var jo svær at stikke.

Jeg elskede at være inde hos hende, navnlig efter lukketid, hvor vi så havde fred til at snakke, og hun viste mig alle sine fine ting.

Trods rengøring og havearbejde havde frøken Hansen de sirligste små fingre, med hvilke hun fremstillede de fineste broderier. Hendes hjem var ret spartansk og så altid ud, som om hun lige havde haft hovedrengøring og endnu ikke havde fået lagt lyseduge og puder på plads. Men de skulle slet ikke på plads før den dag, hun holdt op med sin forretning. Indtil da samlede hun i skuffer og skabe de dejligste hedebo broderier og kunstbroderier så naturligt fremstillet, at en maler ikke ville have kunnet gøre det bedre. Jeg husker navnlig en drossel i naturlig størrelse. Den sad på kanten af sin rede, hvor der lå tre små æg. Hver fjer på fuglen var så livagtig, at man næsten ventede, at fuglen også kunne synge. Frøken Hansen gik også på auktioner og købte den fineste garderobe fra store dødsboer. I hendes klædeskab hang der selskabskjoler af atlask og brokade med lange slæb og pelsbesætning, men alle uhjælpelig gammeldags.

*Så smuk var den katolske kirke,
inden man fandt på at kalke den
hvid indeni.*

1903. Horsetorvet 3, hvor jeg er født. Frøken Hansen flyttede senere sin forretning til »Hanneruphus« på hjørnet af Læssøgade og Hannerupgårdsvej, hvor vi mødtes igen som naboer.

Frøken Hansen var faktisk »Konen med æggenne« om igen. »Der kommer en frier ind i min stue. Han kysser min hånd, og jeg bliver frue. Jeg bliver så fornem, så stolt og så fin -«. Ak, ja. Stakkels frøken Hansen.

Vi rejste fra Odense i 1920, og min farbror overtog villaen, så hvad jeg nu vil berette, kan kun blive, som det er blevet mig fortalt.

Frøken Hansen begyndte pludselig at forsømme sin forretning. Det skete ofte, sagde min farbror, at der midt på dagen hang et skilt på døren, hvor hun meddelte, at hun havde lukket og kom ikke mere den dag.

Naboerne begyndte at snakke. Nogle havde set en mand gå rundt i frøken Hansens jomfruelige stuer. Andre havde set dem tage af sted sam-

men. En nydelig mand, bevar's, men alligevel. Frøken Hansen var dengang i halvtredserne. Man talte om ild i gamle huse og lo lidt. Det sidste, jeg hørte om frøken Hansen, var, at hun var død på Odense fattiggård, ribbet for alt, hvad hun ejede. Han havde lovet hende ægteskab. Sammen skulle de starte en virksomhed, men det skulle der penge til. Mange penge. Frøken Hansen solgte sit hus og gav ham desuden alle sine sammensparede penge, 24.000-kr., og det var mange penge dengang. Da der ikke var mere at få, forsvandt han, og man sagde, at han var en gift mand med tre børn. Hvor meget af dette, der passer, skal jeg lade være usagt. Men der går jo sjældent røg af en brand, uden at der er ild - i dette tilfælde i et stakkels godtroende menneske, som desværre alt for sent mødte det, hun troede var den store kærlighed.

Min barndoms Vestergade

Engang i et TV-interview sagde Tove Ditlevsen, at jo ældre hun blev, desto klarere stod alt fra hendes barndom i hendes bevidsthed. Sans comparaison (det er fransk og betyder: uden sammenligning i øvrigt) med vor talentfulde digterinde, så har jeg det på samme måde, og forleden morgen, da jeg lå og gassede mig i min gode seng, mens regnen piskede mod ruden, og de andre kæmpede om bussen nede på gaden, kom jeg til at tænke på Vestergade, som den så ud for 60 år siden.

Jeg startede ved Kinografen omme i Skomagerstræde, hvor nu rådhuset ligger, og drejede til venstre om hjørnet, hvor der dengang lå en stor, flot glasbutik. Odense Glasværksudsalg. Hvor har mor og jeg mange gange stået og set på alle de glitrende, funkende krystalting i vinduerne. Og gik vi ind for at købe noget, måtte vi passe på ikke at komme til at vælte de mange sokler og hylder, der stod rundt omkring, fyldt med fine glasting og porcelænsfigurer. Indehaveren hed Nielsen, og både hans kone og hans søn var med i forretningen.

Ved siden af lå opgangen til dr. Schousboe og overretssagfører Hecht Petersen, og så kom Corneliussens grøntforretning.

Der var aldrig ret meget i vinduet, der med sine tre brede, hvidmalede hylder tog sig mærkelig koldt og tomt ud. Men skulle man have rigtig fine vindruer eller pærer til frugtskålen derhjemme, så gik man til Corneliussen.

Fru Corneliussen var næsten altid alene i forretningen. Hun var en lille vims dame med tyndt, rødt hår stramt trukket tilbage fra panden og snølet sammen i en lille hård knude i nakken. Dertil havde hun gammeldags sygekassebriller, som altid sad helt ude på næsetippen, for at hun kunne se over dem, når hun vejede af. Jeg har aldrig set hende smile, men hos hende så jeg min første ananas, og der købte jeg en af Odenses første tomater, som jeg forærede min mor. Den kostede, så vidt jeg husker, 25 øre, så det var den helt store luksus for en lille skolepige. Mor *nød* den som den kuriositet, den var på det tidspunkt. Far syntes bestemt ikke om den, og jeg smagte et stykke med sukker på, men faldt heller ikke hen af begejstring. Og det gør jeg stadig ikke.

80 Nu forekom der mig noget med en forretning med håndklæder og sengelinned, men der er jeg ikke helt sikker. Derimod Viggo Astrups isenkram og køkkenudstyr så jeg ganske tydeligt for mig.

Mange af butikkerne dengang var udstyret med en tyk, blankpudset messingstang foran vinduet, for at man ikke skulle falde over lyskassens rist og ramle ind i ruden. Som ganske lille slog jeg kolbøtter rundt om disse stænger, når min mor ikke så det, og jeg elskede at hænge på maven over dem og kigge ned i lyskassen, hvor man af og til kunne få øje på en uopnåelig mønt.

Netop på Astrups messingstang sad jeg engang med en skolekammerat, som hed Dora. Pludselig uden indledning spurgte hun, om jeg vidste, hvordan man fik børn. Jo, det var jeg da så nogenlunde klar over, i hvert fald med hensyn til fødslen, hvorimod jeg intet anede om de forberedende øvelser.

Det må gøre frygteligt ondt, mente Dora, og det havde jeg jo også hørt lidt om. Vi uddybede dette interessante emne fra hver sit synspunkt, og pludselig gik det op for mig, at Dora troede, at de små børn kom ud af navlen. Jeg følte mig lige med et stor og bedrevidende og forklarede hende den rigtige løsning - eller *forløsning*, om man vil.

Ja, men der er da noget, som hedder et navlebind, sagde Dora, og så skulle der jo yderligere brugsanvisning til. Og det foregik alt sammen på Astrups messingstang.

Og nu kommer vi til det gamle rådhus med sin store, skumle port ind til gården, hvor bl.a. sprøjterne havde til huse. Der var også offentlige toiletter, hvis man kunne kalde dem sådan. Man benyttede dem i hvert fald kun i yderste nødstil-

fælde. Rådhusets gård med tilhørende udenomsbekvemmeligheder har altid stået for mig som noget udpræget mørkegråt, koldt og vådt.

Og så er vi på Flakhaven, brolagt over det hele, men med to lange rækker fine, glatte fliser at gå på. Husker jeg ret, når det forekommer mig, at Frederik den 7. stod midt i det hele og paraderede på en piedestal med et lille jernstakit om? Og med grundloven i sin fremstrakte hånd? Ja, det mente jeg nok.

Jeg har altid lidt af pladsskræk, så selv om der ikke var megen trafik dengang, var jeg lykkelig, når jeg var nået velbeholdent over på den anden side.

Der stod altid en hestedroske og ventede. Hesten havde gråt dækken på og hovedet dybt begravet i muleposen, som den støttede på en lille klapstol. Af og til prustedes den nede i muleposen, så hakkelsen stod den om ørerne. Nedenunder pippede gråspurvne rundt i håb om noget spiseligt enten fra den ene eller den anden ende. Kuskens var tyk og rødhovedet med et lille hængeskæg, som han strøg med baghånden, hver gang han havde taget en slurk af sin Albani-øl. Intet under, at skægget så slidt og temmelig medtaget ud.

Der lugtede udpræget af hestestald på hele området, men det forhindrede mig ikke i at gå hen til fotograf Jacobsens udstillingskasse på muren ind til Rasmus Hansens boghandel. Og så kunne jeg lige så godt se billederne inde i porten også, som lå et par flade trin op. Gennem glasdørene til højre og venstre så man henholdsvis ind i boghandelen og ind til P. A. Kruuse. Hele opgangen duftede herligt af parfume, krydderier, kaffe og vanillebolsjer, som man fik en stor pose af for 10 øre. Jeg kan endnu høre

Det var som at flytte helt ud på landet, da far købte huset på Hannerupgårdsvej i 1914. Lærkerne sang hele dagen over de grønne marker, som nu er forvandlet til et adstadigt villakvarter. Længst ude til højre, helt ovre bagved, skimter man sygehuset. Vejen i forgrunden er Langelinie.

82 den forjættende lyd af raslende, friske bolsjer, der blev skovlet frem af en høj, grå blikdåse, som blev holdt under armen, mens man vejede af. Suttende og slubrende på en af disse søde, dejlige kumper, som bulede den ene kind ud, drejede jeg om hjørnet, hvor Discontokassen lå. Jeg har aldrig været derinde, men jeg vidste, at der var en meget nydelig mand, som hed Møller. Hans kone hed Dagny. Hun var koncertsangerinde, og jeg havde ofte hørt hende i Fyens Forsamlingshus, hvor hun blev akkompagneret af Odense Byorkester, dirigeret af Christian Danning. Så kom indgangen til Handelsbankens ejendom, hvor man også skulle ind og kigge på fotografier. Denne gang var det Otto Nørmarks, og de var altid meget fine. Det var lidt af et prestigespørgsmål at blive set i disse udstillingskasser. Samme sted var der også opgang til dr. Flindt Larsen, hvor jeg ofte kom sammen med min mor for at få jernmedicin, som smagte af likør og ødelagde mine tænder og tilsyneladende ikke hjalp et hak. Jeg var dengang en lang, bleg aspargesspire, som voksede for hurtigt og dårligt kunne slæbe rundt på mig selv på grund af vokseværk i knæene. Også i dag har jeg ondt i knæene. Nu hedder det bare slidgigt. En forretning, intet kvindeligt væsen kunne gå forbi uden at standse, var P.C. Rasmussen. At vandre rundt i dens udendørs glasvestibule og se på alle de skønne stoffer og kostumer var en nydelse af rang og en stor fristelse for ens pengepung. Jeg husker tydeligt, at der engang var en stor udstilling af changerende taft, som P.C. havde taget hjem og nu solgte i kuponer à 5 meter for henholdsvis 39,00 kr. og 45,00 kr., ikke pr. meter, men *hele* stykket, rigeligt til en

kjole. Silken var i de mest raffinerede farvesammensætninger, dyb lilla og flaskegrønt, mørkeblåt og karmoisin, som nogle sagde, også kaldet karminrødt. Så var der sort med dyb violet og, hvad mor faldt for, kongeblåt og lysegråt. Endnu, når jeg en dag befinder mig ved vandet og ser den blå himmel med hvide skyer spejle sig i de urolige bølger, kan jeg tænke: der har vi taftkjolen fra P.C. Det var meget, meget smukt, og far gav tilladelse til, at mor købte sådan et stykke, navnlig da det »kun« kostede 39,00 kr. Men så skulle hun også sy den selv. Mor var meget dygtig til at sy, men af en eller anden grund kom denne kjole ikke til at klæde hende. Silken var så stiv, at den »kunne stå alene«, som vi sagde, når det drejede sig om en kvalitetsvare, og kjolen fik mor til at virke »konet«. Resultatet blev, at den blev syet om til mig, hvor det svære stof netop fyldte lidt ud på mig, og farverne stod godt til mit askeblonde hår.

Næsten lige ved siden af P.C. lå I.G. med en masse forskellige ting i vinduet og den lange, smalle butik, hvor man begyndte i småtingsafdelingen med sytråd, hæfter og tryklåse og endte nede i den anden ende med sengeudstyr. På turen ned igennem havde man været hele skalaen igennem af manufakturvarer fra A til Z. Det var en dejlig og meget populær forretning, hvor man blev behandlet godt i alle retninger. Efter I.G. måtte man absolut se, hvad guldsmed Christophersen havde i sit store vindue, og jeg skal love for, at der var noget at se på. Hvide fløjlsbakker fyldt med de dejligste ringe, og så disse specielle, særligt fine, som stod helt fremme ved ruden i hver sit lille røde skindetui. Var vi et par pigebørn sammen, var det en strålende leg at ønske. Helle for den og helle for den.

På den anden side af porten lå Elevatorkafeens store udsalg. Desværre må jeg indrømme, at de følgende huse og butikker står lidt dunkelt for mig. Jo, Skovsteds fodtøjsforretning kan jeg huske, for der skulle vi altid ind og have lysebrune knapstøvler til mig. Den lå dengang i nr. 40, hvor tidligere Odenses første biograf havde til huse. Der var gamle »Olrikko« kontrollør, inden han senere kom ud i Kosmorama i Kongensgade. Han havde den sødeste sorte hund, Bjørn, som hver dag trofast sad ved hans side, mens han kiggede på folks billetter, inden de blev sluppet ind. På 1. sal havde tandlæge Ellen Bjerre klinik, inden hun blev gift med skoletandlægen Stürup. Ham havde jeg en vis respekt for. Når man havde forceret Klaregade, lå der på hjørnet i en meget høj stue en handskeforretning, og lidt længere henne kom Ostebørsen og Kaffemøllen. Der silede altid vand ned ad Ostebørsens rude, det var datidens kølesystem. På gulvet i Kaffemøllen stod der altid en stor trækasse med kiks og bisquit, der var gået i fisk. Men de smagte da lige godt for det, og man fik en mægtig pose fuld for ingen penge. Der var både med og uden glasur, nogle hvide, andre lyserøde af den arrige farve, der i dag hedder shocking-pink. Nogle ganske små marengstoppe i hvidt, lysegult og blegrødt havde også min bevågenhed. Jo, Kaffemøllen var en dejlig forretning for en slikmund. Duzaine Hansens korsetforretning var jeg knapt så begejstret for. Det var så kedeligt at vente, mens mor udsøgte sig et korset i gråt eller lyserødt drejl med en bunke lange stivere og snoretræk i ryggen. Det var en tortur både for mig og for hende, når jeg, med knæet imod hendes bagdel, hev i »tømmerne«, mens hun trak maven ind og skød brystet op.

Mor i dagligstuen på Idun i Vindegade, 1912.

Først når disse snore var viklet et par gange om livet på hende og bundet i en forsvarlig knude, kunne hun trække vejret igen.

Der, hvor Mageløs nu løber sammen med Vestergade og Kongensgade lå i sin tid det gamle Hotel Sct. Knud, hvor jeg gik til dans hos frøken

84 Fløytrup (undskyld, hvis navnet ikke er stavet rigtigt). Det var Odenses bedste danseskole. Drengene var i blåt matrostøj med hvide handsker. Enkelte af dem var blevet så store, at de var i blåt jakkesæt, rimeligvis fra konfirmationen, og vi halvstore piger følte os virkelig bæret, hvis en af disse unge herrer kom og inklinerede for os. Vi dansede uden at sige et ord til hinanden, og bagefter blev vi højtideligt fulgt på plads, hvor herren bukkede dybt for os, og vi nejede med al den ynde og gratie, man nu kunne være i besiddelse af med lange, tynde ben og vokseværk i knæene.

Min barndoms dufte

Mor sagde altid, at jeg var hysterisk med min næse, for den registrerede altid lugte, som hun slet ikke kunne fornemme.

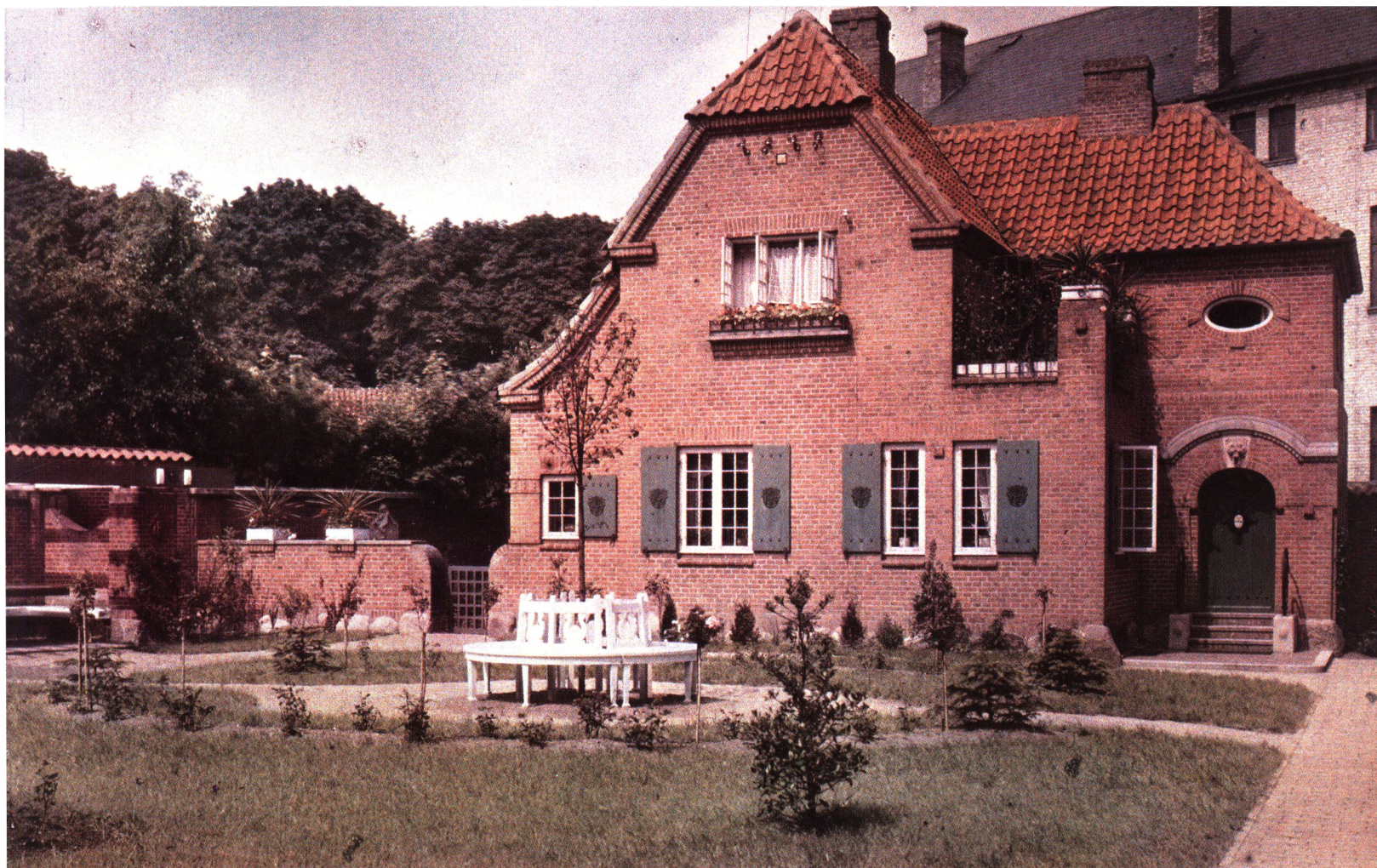
Der var gode lugte, og der var grimme lugte, som f.eks. når de kogte roer på sukkerkøgeriet, og den ramme lugt bredte sig ind over byen. Nogenlunde fra samme kant kom der også en grim stank som af sveden grisehud. Det var fra svineslagteriet. Og i Kongensgade havde vi Rosenbækken. Hvor den egentlig løb, har jeg aldrig været klar over, men dens navn var i hvert fald meget misvisende. Det var især, når man drejede om ad Kongensgade fra Vestergade, at man fik den rådne kloaklugt i næsen. Desuden lå der også en høkerforretning. På det våde stengulv stod der store tønder med spegesild og islandsk

lammekød, og bunker af klipfisk lå på hylderne og hang i vinduet. Så vidt jeg husker solgte han også sivsko og ildtændere, men de generede nu ikke.

På et tidspunkt blev der lagt sporvognsskinner i gaderne. På hver side af skinnerne blev der anbragt en række træklodser, som blev holdt sammen med beg. Den blev fabrikeret i et vældigt stort monstrum, som udsendte en tyk, gul røg, der lugtede langt væk. Så hentede arbejdsmændene den sorte, flydende beg i små spande og hældte det forsigtigt ned mellem træklodserne. Når jeg sidenhen har været udsat for sådan en asfalkøger, har jeg altid øjeblikkelig følt mig hensat til gamle Odense, og faktisk kunne jeg godt li' den lugt.

Min ma'kasse i skolen lugtede også ejendommeligt på grund af den gule lak, den var prydet med indvendig. Og så var der svampen, der hang i en snor på min sorte skifertavle. Puh, hvor havde den en hæslik stank! Og det værste var, at mine fingre kom til at lugte af den, når jeg vaskede tavlen af.

Men så havde jeg en duft, som jeg elskede overalt på jorden. Det var, når far og mor havde været ude en aften, mens Jane var hjemme for at passe mig. Hun skulle sørge for, at jeg kom i seng i rette tid, men vi snød altid, for det var så hyggeligt og sjovt, når vi to var alene hjemme. Hen på natten vågnede jeg så af, at mor kom ind til mig for at kysse mig godnat. Hvor duftede hun dejligt! En fin blanding af hendes parfume La Feria, cigaretter og nyvasket hår, som var krøllet med jern, dog uden at være svedent. Hendes kinder var kølige og friske af natteluften, og somme tider havde hun en let silkebluse på, som bølgede ned over mig. Hun puttede mig

*Så hyggeligt og fornemt boede portneren ved Odense
Sparekasse på Fisketorvet. Huset ligger der endnu!*

86 ekstra godt, og jeg lå musestille og turde ikke røre mig, for jeg nænnede ikke at bringe uorden i hendes kærlige arrangement, og jeg nænnede ikke at sove bort fra den salige tilstand, hun havde sat mig i.
Ak, ja, barndomsminder! Nu må jeg putte mig selv, men det går også meget godt.

Min barndoms ildebrande

Uden på nogen måde at være pyroman har jeg altid været begejstret for ildebrande, og jeg kunne løbe langt for at se det spændende og dramatiske syn.

Derfor står de brande, jeg oplevede som barn, endnu ganske tydeligt i min erindring.

Vi boede på »Idun« i Vindegade, da vi en aften hørte høje råb nede fra gaden. »Fyns Forsamlingshus brænder! Fyns Forsamlingshus brænder!« Og vi styrtede til vinduerne, hvorfra vi havde en storslået udsigt til hele dramaet, mens kaskader af lysende gnister drev hen over hovedet på os.

Min mor fortalte, at en cigarhandler, som havde til huse i Fyns Forsamlingshus, havde fået den strålende idé at sætte en mekanisme op uden for sit udstillingsvindue. Den råbte ustandselig: »Fyns Forsamlingshus brænder! Fyns Forsamlingshus brænder!« Og så brændte det s'gu!

En anden stor brand, jeg aldrig glemmer, var »Rikkeminde«.

Jeg opholdt mig i haven på Hannerupgårdsvej,

da min legekammerat Anna kom ind og fortalte, at der var ildebrand oppe ved skoven. Vi skyndte os op på vores veranda, hvorfra vi kunne se store røgskyer stige til vejrs ude i horisonten, og vi styrtede ned igen for at komme ud at se på det. Jeg havde kun morgensko på mine bare fødder, men der var sandelig ikke tid til at skifte, så jeg stak i et par gamle sko af mors, som vi kom forbi på vej ned gennem kælderen. De var alt for store og med franske hæle, men skidt med det, branden var jo »lige derovre«.

Nu er der ikke noget, der kan snyde så meget som afstanden til en ildebrand. Vi to småpiger løb og løb ud ad Læssøegade, hvor der dengang kun var bare marker, men røgen var stadig lige langt borte.

»Det må være lige oppe i skoven«, mente vi og satte farten op, Anna i træsko og jeg i mors havesko uden remme. Af og til faldt jeg ud af dem, men det forhindrede os ikke i at styre mod vort mål, som vi ikke vidste, hvor var.

Da vi var kommet igennem Hunderupskoven og ud på engen, syntes røgen nu ganske nær, så vi spurtede videre af sted mod Fruens Bøge, svedige og forpustede, til vi nåede ud på Fåborgvej, og vi havde det hele lige for næsen. Det var »Rikkeminde«, der brændte.

Dybt betaget stod vi to små piger, mellem hundreder af andre mennesker, også den fine, gamle gård blive fortæret af flammerne. Hvad der gjorde allermost ondt at se, var de brændende duer, der flaksede rundt for kort efter at falde ned i bålet.

Vi stod der i mange timer. Et sted i baghovedet rumsterede svagt en tanke, at mor sikkert ikke kunne begribe, hvor jeg var blevet af. Jeg havde en fornemmelse af, at det måtte være blevet hen

på eftermiddagen, for vi var sultne, en ting, der først gjorde sig gældende nu, den værste spænding var ovre.

Hvordan vi kom den lange vej tilbage, har jeg ingen erindring om. Det eneste, jeg husker, var mine stakkels fødder, som var fulde af vabler og blodige sår af at have stolpret af sted i de alt for store sko, og det var en meget smertefuld affære at få sårene rensset og forbundet med kølige lærredsstrimler og borvaseline.

Så var der noget med en brand en søndag aften på Nørrebro. Det var vist bare et skur, men det samlede et kolossalt opløb på Østre Stationsvej, hvorfra der var en god udsigt. Jeg husker, da jeg stod der sammen med far og mor, at en mand, som åbenbart var brandmand, forvirret rendte rundt for at finde en dreng, og da han endelig havde fundet ham, sagde: »Ka' du'tte løve hjem etter min uniform?« og gav ham adressen. Men branden var ikke større, end at den måtte have været forbi, inden han nåede at iføre sig den dertil egnede påklædning.

Og så var der Munke Mølle. Hvem husker ikke branden på Munke Mølle?

Det var en søndag, en dejlig sommerdag. Far og jeg var spadseret ud ad Kanalvejen for at fotografere.

Det var blevet hen mod middag, og vi var på vej hjem, da far pludselig råbte: Se! Der må da være noget galt derovre! Og han pegede på et stort pakhuis, hvis sider af zinkplader smeltede og flagrede som løst tapet, og store flammer slog op. Kort efter var det hele et buldrende flammehav.

Langt om længe hørte vi sprøjterne komme - de blev jo trukket af heste dengang - og vi satte os i græsset og stirrede betaget på det mægtige skue-

»Den hellige treenighed« på Idun 1912-13.

spil, mens mor ventede hjemme med middagsmaden uden at kunne forstå, hvor vi blev af.

Om aftenen lejede far en droske, og efter at have hentet bedstemor omme i Gormsgade, kørte vi ud ad Kanalvejen, hvorfra vi havde vidt udsyn til den glødende ruin, som stod lysende rød mod den sorte nattehimmel og spejlede sig i kanalens mørke vand. Et syn jeg aldrig glemmer.

Og snakken gik

Hvordan Odense er nu, har jeg ingen erfaring for, men da jeg var barn, var den et værre sladrehus. Den var da også kun på 45.000 indbyggere, som havde forfærdelig travlt med hinanden.

En af de første historier, der nåede min lille verden, var om en grossererfrue, der var så forfængelig, at hun havde lavet sig et korset af jern, som hun havde på dag og nat for at kunne blive ved med at måle de obligate 18 tommer om livet, som var »in« dengang. Så kom hun på sygehuset, hvor de pillede korsettet af hende, og det viste sig, at der var myldrende fuldt af orm og mider indenfor. Det må have været hyggeligt! Man snakkede også om, at sortebrødemunkene i middelalderen havde en underjordisk gang over til det adelige jomfrukloster. Og det samme sagde man om gråbrødrene, så det har nok været så som så med det jomfruelige.

I den forbindelse hørte jeg engang min mor fortælle, at der i oldemors ejendom på Nørregade 40 skulle befinde sig en skattekiste under cementen i gården, også stammende fra munke. Min bedstefar allierede sig med et par murersvende og fik dem til at grave ned til den. Men da han efter middagspausen kom for at se, hvordan det gik, havde de i hast muret det hele til igen, for de turde ikke være med til de narrestreger.

Jeg kan huske, at når jeg som lille pige var med far og mor omme på Grand, så hviskedes der om en smuk, mørkhåret ung mand, som sad alene ved sit bord med et glas foran sig, hvori befandt sig en mælket, gulgrøn væske. Det hed absinth.

Og når man drak absinth, var man tabt for samfundet og røg lige lukt i helvede, når man døde. Samme unge mand blev en fremragende skuespiller og en af vore fineste fortolkere af det danske sprog. Han døde i en meget høj alder, så man har lov at håbe, at Vorherre havde glemt det med absinthen.

At der også blev snakket om os, var uden for enhver tvivl. Alene det, at far, mor og jeg altid gik sammen, gav os som nævnt øgenavnet »Den hellige treenighed«. Og da mine forældre en overgang interesserede sig for psykisk forskning, fortalte en pige, at jeg blev smurt ind i fedt, og så talte ånderne igennem mig. Og jeg, som aldrig har kunnet fordrage fedt!

Men en af dem, der gav mest stof til odensesladderer, var uden tvivl en direktørfrue, som gjorde, hvad hun kunne for at forarge de gæve odenseborgere. Hun sagde selv engang til mor, da de kørte i sporvognen sammen: »Odense er sådan, at man kan s'gu ikke have en loppe, uden at de skal vide, hvor den har bidt«.

Hun var en af Odenses eleganteste og mest raffinerede damer uden dog på nogen måde at være køn. Snarere tværtimod. Hun forargede dem alle vildt, fordi hun gik med en smal guldlænke om sin slanke ankel. Hun var rask i replikken, og der blev sagt, at når de unge mænd gik bag ved hende på Vestergade, sagde de: »Led os ikke i fristelsen«. Men når hun så vendte sig og målte dem gennem sin stanglorgnet, fortsatte de: »Men fri os fra det onde!«

Og historien om, at hun, da hun på Grand satte sig på en stol, som en herre lige havde forladt, havde råbt efter ham: »De har sandelig ikke haft is i bukserne, unge mand!«, blev jo en hel klassiker.

Tusinder af mennesker er dagligt gået forbi denne imponerende gavl på Gråbrødre kloster. Men hvor mange har bemærket de to nuancer i den flotte efeu? Det grå hus ved siden af var en lægebolig. Desværre har jeg glemt doktorens navn.

Når man er anderledes

Ligesom »nationaldragten« i dag er cowboybukser og langt sjaskehår, var fransk matrosdragt, stortrøje og rund matroshue den eneste lyksaliggørende påklædning, da jeg gik i frøken Wintellers skole. Frisuren var med håret skilt i midten og redt stramt tilbage i to små fletninger, som på bagehovedet forenede sig med det øvrige hår i to større fletninger ned ad ryggen. I hver af fletningerne sad der en fin, stiv taftsløjfe. Det var faktisk standardpåkledningen for pigerne i 8-10 års alderen, og Gud nåde og trøste den, der prøvede at skille sig ud fra flokken, for hun blev - ligesom den grimme ælling - kanøflet.

Desværre syntes min mor, at når hun nu kun havde den ene datter, så måtte der gøres noget særligt ud af hende. Alene den måde min mor sagde »min datter« med udpræget spidse t'er, satte mig i særklasse. Hvor de andre havde disse ærbare stramme fletninger, da skulle jeg altid have udslået hår. Nu *havde* jeg et pænt hår, næsten det eneste aktiv i den periode. Det var tykt og af den farve, man kalder askeblond. Jeg kan huske engang, jeg kom til min spilletime hos fru Lønborg. Lige idet jeg trådte ind i stuen, råbte hun: Bliv stående! Bliv stående! Jeg henter min mand! Jeg standsede skrækslagen og så mig om. Hvad kunne der være på færde? Jeg turde ikke røre mig, mens hun løb op i atelieret efter hr. Lønborg, som jo både var fotograf og maler. Da de kom ned, pegede hun på mig og sagde: Se! Det er fuldstændig som sølv. Jeg vendte mig om for at se, hvad det var, der var fuldstændig som sølv, og så var det såmænd bare mit hår, der blev strejfet af solen.

Mor vaskede hår på mig tidlig og silde, og hver aften skulle jeg gennemgå et længere ritual, inden jeg kunne komme i seng. Det foregik foran mors fine toiletbord, hvor alle de glitrende krystalting paraderede på små broderede servietter. Flaconbakker hed de og var et yndet emne til jule- og fødselsdagsgaver.

I en af de små skuffer lå mine krøllenåle. Der var tre størrelser, og de hed »Bukke Brusere«. Den lille hårnåleskål var broen, de skulle over, og så begyndte forestillingen. Mor delte mit hår i forskellige afdelinger, og så skulle jeg række hende en »Bukke Bruse«, men først skulle den over broen.

»Hvem er det, der tramper på min bro?« skreg trollden.

»Det er den lille Bukke Bruse«, svarede jeg med spæd stemme, og så fik min mor den lille Bukke Bruse og snoede mit hår ud og ind mellem dens ben og lukkede forneden med en dertil indrettet »lås«. Og sådan blev vi ved, til mit hår var viklet op omkring Bukke Brusere.

Det tog sin tid dette aftentoilette, men næste morgen svarede resultatet sandelig også til anstrengelserne. Mit hår stod i et brus om hovedet på mig. Det blev hæftet op i den ene side med en mægtig sløjfe. Så blev jeg iklædt en fin »skolekjole« af skotskternet cheviot eller serges med krave og manchetter af hvidt bomuldspiké. Men nu måtte jeg jo ikke grise stadsen til, altså måtte jeg have et forklæde på. Det var en af de ting, jeg ikke kunne udstå, at blive puttet ind i det stivede hylster af hvidt schweizerbroderi med vingearmer og til at knappe i ryggen. Og forklædet skulle jeg også passe på ikke at svine til.

Faktisk er hele min barndom og alle mine ungpigedage gået med at rette mig efter alle

disse formaninger: svin dig nu ikke til - pas på, du krøller din kjole - gå ordentligt på benene, så du ikke slider på dine såler - o.s.v., o.s.v. - foruden alle de moralske: det gør en pæn pige ikke - det må en pæn pige ikke - sådan siger en pæn pige ikke. Jeg blev s'gu så pæn til sidst, så jeg har haft det værste mas med at få det slidt af igen.

Men angående »skoleuniformen«, så skulle den sys hos frøken Schmidt i Kongensgade, hvis det skulle være rigtigt. Også gymnastikdragten med de indbyggede benklæder i den læggede nederdel havde frøken Schmidt patent på. Det var en lille mørk butik, hvor man næsten ikke syntes, man kunne trække vejret for alt det stof, der lå på hylderne fra gulv til loft. Frøken Schmidt selv var en lille geskæftig dame med opskrabt hår og målebånd slynget om nakken. Hun gik altid i bluse og nederdel. Blusen var af gråt vyella, langærmet og streng, med en barm, der tilsyneladende ikke var delt på midten. Men hun var dygtig, og hun havde alle døtrene af Odenses honoratiories som kunder. Det var nemlig noget af et prestigespørgsmål, at man fik sit tøj syet hos frøken Schmidt.

Mor syede mit. Hun var nemlig også dygtig og havde en god, om end noget livligere smag end frøken Schmidt, og det måtte jeg desværre ofte høre for.

Sådan havde hun engang fundet på, at jeg skulle gå med lange gamacher. Ikke strikkede, skikkelige, men nogle af brunt filt til at knappe hele vejen op med en skoknapper. Jeg kunne ikke fordrage at have dem på, for mine skolekammerater gjorde nar af dem. En dag efter skoletid stod jeg i Klaregade ved stoppestedet uden for bispegården. Det regnede og blæste, så foruden

Nørregade 40, oldemors hus, hvor mor blev født.

gamacherne havde mor udstyret mig med en stor paraply, som jeg havde det værste mas med at holde foruden skoletasken.

Hverken værre eller bedre kom et par store drenge fra latinskolen (jeg skal nok lade være med at nævne navne). De fik øje på mig og begyndte at snakke højt om mine gamacher, og den ene sagde: »Hun kan s'gu gå ad h..... til med sine gamacher.«

92 Jeg blev dybt ulykkelig og forlod stoppestedet for at gå ned til det næste. Men da jeg skulle over Filosofgangen, kom et kraftigt vindstød og vendte min paraply, og mens jeg kæmpede for at få den på ret køl igen, snublede jeg over mine egne lange ben og faldt pladask på maven midt på den våde vej. I det samme kom sporvognen forbi med mine plageåndere, som hang ud af bagperonen og viftede og hujede efter mig. Våd og forslået søgte jeg ind i porten hos Lauritz Andersen på hjørnet, hvor jeg stortudende forsøgte at komme til at se manerlig ud igen, inden jeg skulle med den næste sporvogn hjem.

Naturens lunefulde spil

Som ganske ung var jeg så mager, at jeg måtte gå med broche, for at man kunne se, hvad der var foran på mig.

Min mor prøvede på alle mulige måder at få mig til at se ud af noget med vandfald, volanter og falbelader med det resultat, at det unge menneske, jeg på det tidspunkt var forlovet med, engang i fortvivelse sagde:

Jeg ved da heller ikke, hvordan det er, du ser ud. Du ligner en kjole, der er hængt op på en bøjle.

Jeg havde formodentlig glemt at tage brochen på den dag.

Alt, hvad jeg kom i nærheden af af spiseligt, passerede igennem mig uden at blive hængende, og jeg husker tydeligt engang, jeg skulle til bal om lørdagen, at jeg købte en stor pose af de

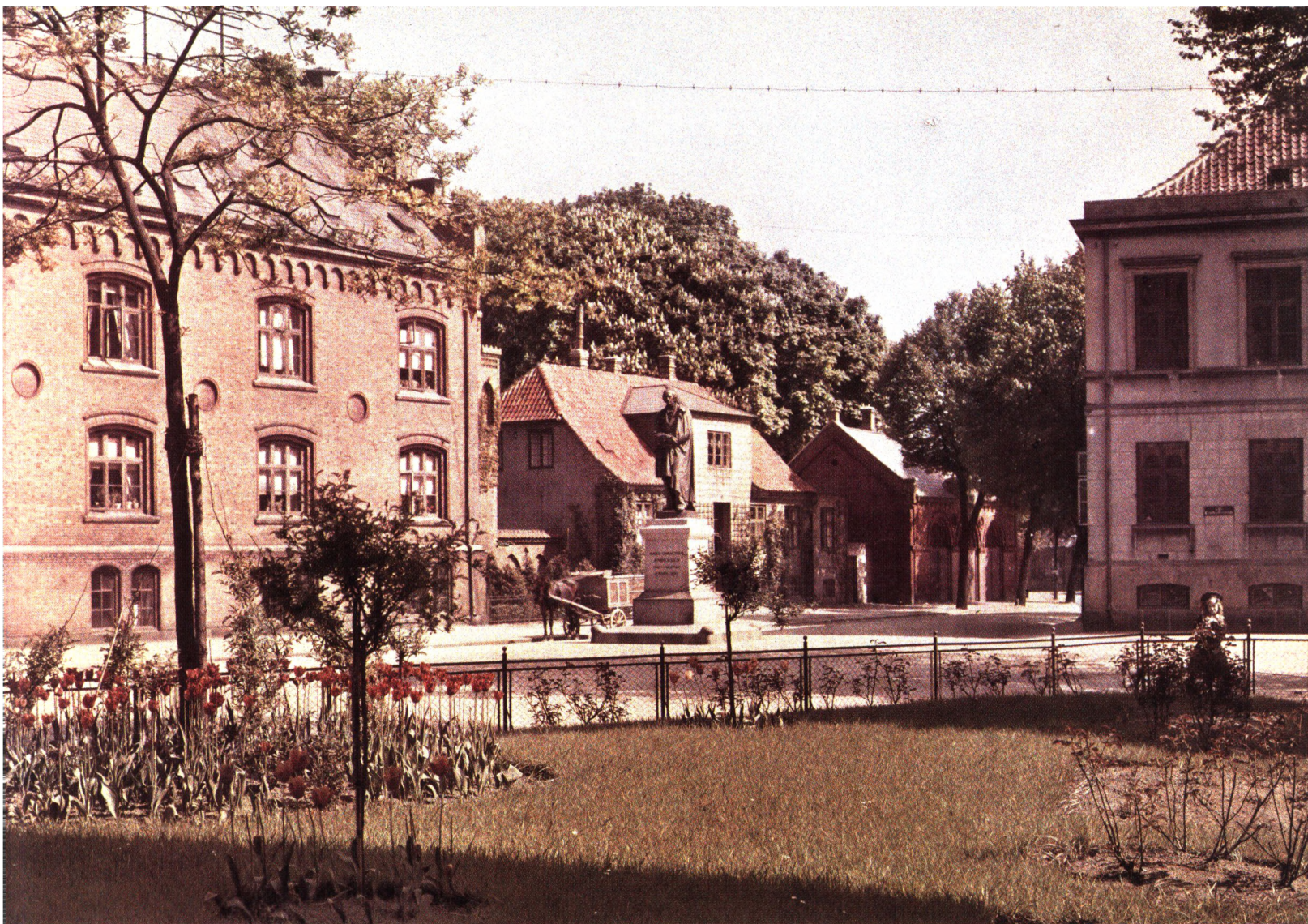
lange, sprøde vafles, man spiser til is, i det forfængelige håb om, at den søde creme, der befandt sig imellem lagene, skulle hjælpe - inden lørdag.

Lægen satte mig på en kur, der bestod af en hel liter kærnemælk blandet op med en halv liter piskefløde.

Det var noget af det hæsligste, jeg havde været ude for, da jeg aldrig har kunnet fordrage kærnemælk. Alene lugten giver mig gåsehud over hele kroppen, og dengang var der ikke noget, der hed køleskab hos privatmennesker, så dette fluidum blev hældt op i en stor kande, som blev sat på anretterbordet inde i spisestuen, hvor det blev mere og mere tykt og surt, som timerne gik; for jeg gik hele dagen i en stor bue uden om retterstedet og havde det nøjagtig, som når man skal til tandlægen og have en tand ud. Det havde jeg såmænd hellere villet, men det havde jo nok ikke hjulpet på udseendet. Det gjorde det andet heller ikke.

Men så en dag vendte bøtten. Jeg foldede mig ud og blev, hvad man kalder en flot pige. Men nu var jeg i vane med al slikkeriet og alle kagerne, og det var lige så umuligt for mig at holde op med at spise som for storrygere at blive frå cigaretterne, så jeg foldede mig ud og foldede mig ud, og alle volanterne og flæserne blev udskiftet med striber på langs og ganske enkle, slankende modeller.

I dag vil det være svært for mig at hænge i klædeskabet, så jeg må desværre atter i gang med kærnemælken - dog uden piskefløde.

Gråbrødreplads, som den så ud i 1912. Læserne har sikkert allerede gættet, hvad den lille pige til højre hedder.

1904. Og bare man kunne have det sådan hele livet.

Min barndoms slikkerier

Slik har altid betydet det samme for mig som cigaretter for storrygere.

Lige fra ganske lille har jeg været på evig jagt efter »noget godt«.

Begrebet »noget godt« har jo ændret sig en del gennem årene, og jeg er ikke sikker på, at de ting, man »elskede« som barn, ville tilfredsstille en i dag.

Mit første slik var chokoladepastiller med små sukkerkugler på. Dem kan man stadig få under navnet »Harlekinpastiller«, men til en pris, som de absolut ikke er værd. Dengang, når jeg gik tur med Jane, min højtelskede barnepige, i Munke Mose, lå der på hjørnet ved »Boldklubben« en lille soldebod, hvor man fik et helt kræmmerhus fuldt for 5 øre. Købte man for 10 øre, fik man dem i en pose, og der var nok til hele eftermiddagen både til Jane, mig selv og til bamsen, og der var måske endog et par stykker med hjem til min mor.

Senere, da jeg kom i skole, gjaldt det »likørstøvler«. Det var bitte små kulørte sukkerstøvler med en dejlig blank overflade, og - som det fremgår af navnet - med likør indeni. Man har noget lignende i små påskeæg, når det er på de tider.

Så var der noget slik hos soldemutter på hjørnet af Skt. Knuds Kirkestræde og Klaregade, som hed »nas«. Det var nogle tynde, klistrede flader, som smagte af abrikos, og som sikkert også var en slags presset abrikosgrød af ukendt oprindelse. Det kostede 2 øre. Samme soldemutter havde også nogle ret store lyserøde kugler, der var trillet i kokos med »likør« indeni. Dem holdt jeg også meget af. Og hendes hjemmelavede »slik«, også til 2 øre. Det var en slags sirupsbolsjer formet i små papirkræmmerhuse, som vi måtte spise med og så spyttede ud bagefter, for de var indgået i en uadskillelig forening med bolsjet.

Salmiakpastiller er aldrig gået af mode. Den dag i dag spiser skolebørn salmiakpastiller og laver mønstre af dem på bagsiden af hånden.

Senere blev det jo de finere sorter, man stræbte efter. Der var engang en stor solid plade med tykke blokke, der var vanskelige at brække fra hinanden. Det var pakket ind i noget gult perga-

mentagtigt papir med blå diagonale streger, og et flot navn var skrevet hen over pakken: *REI-CHARD*. Det ser man desværre aldrig mere. Ligeledes var der en ren chokolade i småstykker med relief på, som hed Haukeli. Det smagte også vidunderligt.

Og så var der de *ægte* franske linser! De smagte helt, helt anderledes end dem, man får i dag. De kostede 50 øre for 100 gram, og det var meget dyrt dengang, for man gav kun 38 øre for 100 gram fin, fyldt chokolade.

Der var også *ægte* franske mandler med en ganske tynd sukkerskal i fine, lyse farver. Men man kunne også få dem i højrodt og sølv. Og de franske »svøbelsesbørn«. Nogle pudsige små størrelser stærkt i familie med mandlerne, men med små ansigter og sukkerblonder omkring kyse og svøb. Også dem var der likør indeni. Men de var dyre! 5 øre pr. stk.!

Ja, der var mange ting at forsøde tilværelsen med dengang. Og det er der da heldigvis også i dag. Det koster bare noget mere.

Fynske specialiteter

Forleden dag dumpede jeg ind i en ostebutik her i København, hvor der på disken stod et fad med høje, dejlige, våde kvarter af rygeost.

Oh, hvor ser det godt ud, sagde jeg begejstret, man skulle næsten tro, de var fra Fyn.

De er fra Fyn, sagde ostemanden, og så var jeg jo ikke i tvivl om, hvad jeg skulle købe den dag.

Mon ikke alle gamle fynboer får mundvand, når de kommer i nærheden af rygeost? Findes der noget dejligere end sådan en rygeostmad med purløg, salt og peber? Jeg ved, at der er nogen, der spiser rygeost med solbærsyltetøj eller stikkelsbærkompot, men det virker næsten perverst på mig.

Hos en bager på Nørrebro har jeg fundet en anden god fynsk specialitet, nemlig brunsvigere. Man kan få brunsvigere mange steder her i byen, men de minder lige så lidt om de fynske, som napoleonshattene minder om Napoleon. Og så koster de 2-3 kr. pr. stk., hvor de i min barndom kunne fås for 2 øre.

I en villa på Læssøegade i Odense, lige før Hannerupgårdsvej, var der i sin tid en enke, som havde indrettet et ganske lille hjemmebageri. Hendes specialitet var walesbrød med blank glasur og røde striber af ribsgelé. Og så lavede hun nogle butterdejsstænger, bagt i rigtigt smør. Man måtte holde kagetallerkenen under, når man tog en bid, sådan dryssede de med små, sprøde, fine flager. En hel stang kostede 25 øre. Nu koster en gemen borgmesterstang mindst en halv snes kroner. Ak, ja!

Men der er en ægte fynsk specialitet, jeg med skam må melde, at jeg aldrig har smagt, og det er boghvedegrød. Man kan dårligt være bekendt at sige det. Eller kan man? Mor havde fået det bare én gang og sagde, at det smagte svedent. Men måske *havde* den været sveden, den hun havde spist. Selvfølgelig er der intet, der forhindrer mig i at lave mig en portion boghvedegrød, men jeg tror ikke, det ville illudere af ret meget at sidde alene her i Borupsallé og mimre over denne fynske nationalret, især når man i forvejen ikke er grødentusiast.

96 Engang i min meget grønne ungdom var jeg på besøg hos nogle mennesker, der netop den dag havde lavet prose- eller pråsekage. Og det var de meget optaget af. For mig at se var det havregrød, der var bredt ud i en bradepande og derefter puttet i ovnen. Slet og ret. Den blev spist varm med sirup på, men det sagde mig overhovedet intet. Måske var det pråsen, der manglede. Jeg spurgte deltagende til den, men det var bare i gamle dage, at man anbragte et lys i kagen for at man kunne se, når den var færdig. Muligvis har det forhøjet den specielle smag med lidt stearindryp hist og her.

Min barndoms jul i gamle Odense

Min jul begyndte altid med, at far besøgte en gammel ven i Nedergade. Det var Mortensens æskefabrik. Og derfra kom han hjem med en stor pakke af de dejligste rester af broget papir. Dengang havde man jo ikke plasticdåser og -æsker til apotekervarer, men hyggelige tykmavede pilleæsker, som var overtrukket med glanspapir i flotte farver, ja nogen sågar med guldmønster på. Der var fest, når denne pakke blev åbnet, ikke alene på grund af dens brogede indhold, men fordi det var optakten til julen. Den første lørdag aften, hvor far og mor havde tid, blev der så lagt et stort stykke karduspapir på spisebordet, en krukke med dekstrin med en pensel i blev sat ind, og så gik det løs med

musetiger, net, kurve og kræmmerhuse. Vi skulle også have flettede hjerter, men de voldte altid hovedbrud, for far havde aldrig fået lært, hvordan man lavede dem, så han »snød« ligeså stille og klippede dem op forneden, for så efter »foreningen« af de to parter at lime dem sammen igen på bagsiden.

Næste punkt på programmet var indkøb af marcipanmasse og overtrækschokolade. Det skete på en ganske bestemt dag i en ganske bestemt forretning i Overgade. Søndagen før jul var så helliget de søde sager. Vi var alle tre i køkkenet og udfoldede al vor kunstneriske evne for at fremstille så lækre sager som muligt. Kl. 4 tog vi til byen, hvor vi hos Helene Spies langt nede i Vestergade købte de øvrige godter til julen.

Først blev det fine slik købt, det der skulle foræres bort eller lægges i skålene til de voksne. Dette indkøb interesserede mig ikke det mindste. Der var meget mere spændende i den afdeling, hvor de små ting til juletræet var fremstillet. Og det var selvfølgelig også nøjagtig de samme ting, der blev købt hvert år. En røget sild af knastør marcipan indpakket i gyldent »sølvpapir«, en lille guld kurv med små sukkerkugler, små stykker smørrebrød, ligeledes af hårdt marcipan, en lille pose grønt gaze fyldt med glasperler, som ikke kunne bruges til noget som helst, for der fandtes ikke den synål, der var tynd nok til at gå igennem hullerne. Men den pose *skulle* med!

Lysene måtte ikke være almindelige røde og hvide lys, nej, de skulle være snoede og have hver sin kulør, ellers var det ikke rigtigt.

Foruden den julepynt, vi selv fremstillede af æskepapiret, havde vi en kasse fuld af de herligste kæder af sølv- og guldperler, som gik igen år

*Om sommeren var vi hver eftermiddag i Læsehaven.
Mor broderede engelske huller, mens jeg legede med de andre
børn. Det er mig med kysen og de bulgarske borter på kjolen.*

98 for år. Der var også en flot stjerne, hvis mage jeg aldrig har set siden. Den var fremstillet af runde og aflange romerperler trukket på tynd ståltråd, og nu, så mange år efter, spekulerer jeg på, om den ikke på en eller anden måde har været katolsk.

Så kom købet af gaverne, både til familien og så til alle de andre. Mor havde en kæmpeliste, hun gik frem efter. Først var der Jane, vor kære gode husfé, som var min svorne ven. Hun skulle have stof til en fin kjole. Det blev altid købt hos Breum i Vestergade. Det skulle være sort, selv om Jane kun var 16-17 år, og det vekslede mellem alpaka, kashmir, cheviot eller duchessesilke, men så blev der kun til en bluse. Man skal jo heller ikke overdrive. Efter julen syede mor selv kjolen til Jane, og den var i reglen højhalset med et brystindlæg broderet med sorte perler og pailletter. Jane spillede af og til violin til aftenunderholdninger og bal, og så skulle hun jo være fin.

Og nu vi var hos Breum, var det lige så godt at smutte ind til Limkilde, som lå ganske nær. Der købte mor krystalvaser og bonbonnierer og nogle søde porcelænsskåle på tre små fødder og med lyserøde rosenguirlander og guldkant foroven. Alle disse ting blev fyldt med henholdsvis blomster og fin konfekt og anvendtes som gaver til billetdamerne og spilledamerne i Kinografen og Kosmorama. Og fra det samlede personale fik far og mor så enten en stor alpeviol eller jule-rose. De røde julestjerner, som man nu trækkes med hele året igennem, var endnu ikke rigtig opfundet dengang, jo, man kunne få en enkelt i en potte, men den tabte altid omgående bladene, når den kom ind i stuen.

Oldemor skulle have nye kabalekort. De gamle trængte hårdt til fornyelse efter at have været

tusindvis af gange gennem de gamle hænder. Bedstemor Hvidehår, som ikke var så velbeslået som oldemor, fik et lille net med guldmønter af chokolade. Det lyder ikke af ret meget, men ind imellem chokoladepengene var der *rigtige* guldmønter, som var en ganske almindelig foreteelse dengang. Mine forældre havde en gammel ven, som besøgte os af og til. Han havde altid guldmønter i sin vestelomme. Han kunne godt pludselig finde på at vinke mig hen til sig og sige: »Kom her, lille pige, så skal du få en bukseknep af bedstefar«, og så fik jeg en guldtikrone. Det var *hans* fornøjelse, når der var børn i nærheden. Og så skulle der købes gaver til alle mine unge tanter og onkler. Tante Linchen skulle altid have noget elegant og chikt, som f.eks. en fin, hvid bluse eller en luftig fichu, som kaldtes frou-frou og var meget på mode dengang. Eller måske skulle hun have et par fine, hvide glacéhandsker. Disse ting blev købt i Pariserbazaren på Vestergade.

Og så var der mig! Bedstemor og oldemor leverede naturligvis altid de såkaldte bløde pakker med praktiske sager, som en uldklokke i striber, røde og grå og takker forneden. Eller lange uldstrømper i ret og vrang, som Bedste selv havde strikket. Jeg *hadede* dem simpelt hen, for de kradsede.

Men alt det andet -!

I begyndelsen af Kongensgade på højre side i en høj stue var der en lille legetøjsforretning, som ejedes af to ældre damer, som jeg mener at kunne huske som søstre Frandzen. På den anden side af Kongensgade, lidt længere nede, var der en større forretning, som hed »Børnenes Fryd«, men det var den første, som havde min største interesse, for der kunne man få et utal af

Horsetorvet 3. april 1905. Det er mors fødselsdag, og jeg sidder på skødet. Far er ved at tænde en cigaret for telefoningeniør Petersens datter Jenny. Videre mod højre er det telefoningeniøren selv, tante Linchen, oldemor, fru Emilie Petersen og bedstemor Hvidehår. Farbror Carl er ikke med på billedet, for han stod henne ved dagligstuedøren og fyrede

magniumslampen af. Læg venligst mærke til gardinernes pompøse ophængning og det store familiebillede med samtlige bedsteforældre. Det har far selvfølgelig lavet og også de fine alpeviolener, der slynger sig om portrætterne. De er lidt i familie med åkanderne på servanfadedet og natpotten.

alle disse søde små ting, der hører til et dukkehus.

Jeg har alle dage været tosset med små ting, og hvad jeg ikke havde af små spisestel og kaffestel med små bitte gaffler, skeer og knive, var ikke

værd at have. Jeg havde et lille nøglebræt med små bitte nøgler, og et lille bræt med to små børster af rigtige børstehår og med »bronze« på bagsiden. Og et medicinskab med små flasker med »piller«, som selvfølgelig bare var sukker-

100 kugler. Og der var forbindsstof, som aldrig blev pakket ud. Jeg havde også »Den lille Postmester«, en stor, flad æske med små rum, hvor der var postanvisninger, adressekort og frimærker af forskellige værdier og et lille stempel, så jeg kunne stemple diverse forsendelser. Men det blev heller aldrig brugt. Det glædede mig lige så meget bare at se på det, for jeg nænnede ikke at tage hul på de fine små ark med frimærker. Jeg kunne skrive sider op og ned om alle mine små ting, hvor især køkkenet var rigt udstyret. Hver juleaften fik jeg en ny forsyning, og de blev pakket ind hver for sig, så det var noget så spændende at finde alle disse småpakker mellem de større pakker. Lige når man troede, at nu var man da vist færdig, så dukkede der pludselig endnu en lille pakke frem.

Om eftermiddagen før juleaften blev jeg altid syg af spænding og slog ud med hvide vabler over hele kroppen. De kløede afsindigt, og jeg blev puttet i seng. Om aftenen fik jeg en let musselinskjole på for ikke helt at forgå af varme. Vablerne blev pudret med kartoffelmel og forsvandt for øvrigt, når træet var tændt. Men forinden skulle vi jo igennem det mareridt, der hed julemiddagen. Vi var altid 14. Gamle oldemor i knitrende sort silke og med blonddekappe på det vandkæmmede hår og med guldlorgnetterne dinglede på høgenæsen. Bedstemor Hvidehår var i sort taft med smalle rustrøde striber. Hun havde også blonddekappe på. Så kom onklerne og tante Linchen og min eneste fætter på fars side, fætter Peter. Han var to år ældre end jeg, og vi var de eneste børn, og da vi fik gaver af alle de voksne, var det jo ikke småting, vi indhøstede på sådan en aften.

Men først skulle vi jo igennem middagen. Jeg

kunne ikke begribe, at det skulle være nødvendigt at hænge så længe over den andesteg, når det dejlige juletræ og alle gaverne ventede inde i den anden stue.

Men endelig kom da det store øjeblik, hvor dørene blev åbnet, og familien blev anbragt i en stor kreds om træet, og vi tog hinanden i hænderne og gik ganske langsomt rundt om det, mens vi sang »Glade jul, dejlige jul«. Vi sang kun den. Ikke engang »Højt fra træets grønne top« kunne der blive tid eller rettere tålmodighed nok til.

Og så begyndte gaveuddelingen, og i løbet af et øjeblik var stuen forvandlet til en slagmark. Overalt flød der med indpakningspapir og alle stole, borde og vindueskarme var optaget af gaver.

Når den sidste gave var pakket ud, gik mor i køkkenet for at lave spandevs af hårdt tiltrængt kaffe. I en fart fik vi ryddet til side, og en af mine tanter dækkede bord i spisestuen. Men hverken fætter Peter eller jeg havde sans for kaffe. Vi skulle lege med alt det nye. Jeg fik altid en masse husgeråd til dukkerne. Små spise- og kaffestel, køkkensager og bestik, og nu skulle der laves mad på dukkekomfuret (uden ild!). Af mor fik vi tvebakker, sukker, kakao og mælk i den lille kande, og så gik det løs med at lave »englemad« af knuste tvebakker, som blev rørt op med mælken og de øvrige forhåndenværende ting, og det smagte os bedre end alverdens andesteg.

Den aften fik jeg lov til at være oppe, så længe jeg kunne holde mig oprejst, men det blev nu for øvrigt aldrig sent, for traditionen tro skulle vi næste dag til frokost hos bedstemor Hvidehår og om aftenen til middag hos oldemor. I reglen

Dette billede er fra Dæhmfeldts forsøgsgartneri Hinderupgård. Det lå ved Hunderupvej helt ude ved skoven, hvor senere også Dæhmfeldts »slot« blev bygget.

102 var jeg altid sløj og havde kvalme; til gengæld var der tømt godt ud i kurvene og kræmmerhusene på juletræet. Men alle småtingene hang endnu på træet, og det var noget af det mest spændende, jeg vidste, at liste på tæer ind i den tillukkede, kolde »stadsstue« og prøve, om jeg kunne fiske et eller andet til mig, uden at de små klokker røbede mig, og uden at grenene dryssede på tæppet. For selvfølgelig måtte jeg da ikke. Træet skulle jo bruges igen nytårsaften, hvor vi atter havde hele familien foruden nogle venner fra huset.

Det var også en dejlig aften med sang og dans og affyring af raketter og kinesere ude på gaden. Klokkeren drak vi stående et glas vin (saftevand til mig!) og ønskede hinanden godt nytår, og umiddelbart derefter serverede mor lækre, sprøde tarteletter med skinke og grønærter, og de gik som varmt brød.

Det er så vemodigt at tænke på disse festlige aftener. Nu er jeg alene, alle de andre er for længst borte, selv min jævnaldrende fætter Peter. Der er faktisk ikke én tilbage af alle de glade mennesker, der fyldte vort dejlige hus - jo, én eneste - nemlig mig.

Barndommens små ting

Det er sjovt at se, hvor små dukketing er kommet højt i kurs, ligesom alt andet gammelt.

Som enebarn havde jeg selvfølgelig en mængde legetøj. Far havde fået sat hylder op i et klædeskab, hvor jeg kunne have det altsammen. Når man lukkede døren op, stod dukkestuerne lige

for. I »stuen« var der opholdsstue og soveværelse, og på 1. sal køkken og børneværelse. Lidt upraktisk, hvis det havde været i virkeligheden. Køkkenet var afgjort det morsomste, for det var så rigtigt altsammen. Dermed mener jeg, at tingene havde de rigtige proportioner til hinanden. Der var et lille spisestel af »københavnsk« porcelæn, altså musselmalet. Men det var kun dagligstellet. Havde dukkerne gæster, spiste man på »sølv«. Det var de mest henrivende ting, der hørte til dette fine lille stel, hvis »stil« man nærmest må betegne som rokoko. Små bitte gaffler og knive, tallerkener og fade og en flot suppeterrin. Der var også vinglas, de såkaldte rømerglas, og naturligvis et komplet lille kaffestel til fire personer. Yndigt!

I hjørnet af køkkenet stod et lille komfur af blankt metal. Dertil hørte gryder og kasseroller og en dejlig tykmavet vandkedel, nøjagtig som den, jeg har i mit køkken i dag. På væggen hang sådan en indretning med huller, hvor man kunne have træskeer, og der var også en kødhammer. I krogen stod en lang fejekost, og der var en lille kost til at feje op med og et fejeblad og spand og gulvklud samt tæppebanker. Det var, før man havde støvsugere, i hvert fald som legetøj.

Af og til kunne mor finde på at sende mig en legekammerat på halsen. Jeg kunne ikke udstå det, for de var ikke så nænsomme over for mine små ting som jeg selv. De brugte bare af frimærkerne eller redte sengene om efter deres hoved. Det var den rene svir for dem rigtigt at lege med alle mine søde ting uden småligt hensyn til, at det, trods alt, var *mit* legetøj. Jeg var ikke glad, før de var ude af døren igen, og jeg kunne hengive mig til mine stille sysler.

Men jeg må også fortælle om dukkernes soveværelse.

En rar dame havde syet betræk og pudevår af kammerdug med ganske smalle kniplinger, hun også selv havde lavet. Duntæpperne var betrukket med blå silke, og det store sengetæppe, der gik over begge sengene var ligeledes underforet med blå silke. På servanten, der havde rigtig marmorplade, stod det allerkæreste lille stel. Og i skabet nedenunder paraderede natpotten. Jo, jo, der manglede intet.

I dagligstuen stod en højrygget sofa betrukket med vinrødt fløjel og med blanke messingsøm rundt om. Bordet kunne trækkes ud og havde to løse plader, og på stolene var der flettede sæder. Og tænk, alle disse små møbler havde drejede ben og var mahognipolerede. Gulvtæppet var »ægte« tyrkisk, og i vindueskarmene stod små potteplanter og blomstrede. Far havde installeret elektrisk lys i loftskronen, og det var rigtige familie billeder, der hang på væggene i fine guldrammer.

I timevis kunne jeg lege med min lille dukkefamilie, der bestod af en ganske henrivende mor, en voksen datter og så babyen i kurvevuggen. At også den var udstyret efter alle kunstens regler, siger sig selv. Af en eller anden grund var der ingen far. Til gengæld havde de negerchauffør, til trods for at der ikke var nogen bil. Han figurerede også som huslærer, gæst og, i sygdomstilfælde, som læge. Kort sagt altmuligmand. At han konstant gik i sribet sweater og sixpence generede ikke.

For flere år siden havde jeg besøg af en kusine. Vi kom til at tale om vort legetøj fra barndommen, og hun spurgte, hvor jeg havde det nu. Jo, det lå da i en stor kasse oppe på loftet. Vi syntes

Bamsen og mig, 1908.

begge, det kunne være sjovt at se det igen og gik derop. Men til trods for, at vi rodede og rodede, fandt vi ikke skyggen af blot nogle af disse ting. Heller ikke min store dukke eller min elskede bamse var til at finde.

»Kan du forstå, hvor alle mine dukketing er henne?« spurgte jeg mor, da vi kom ned igen.

Og hun svarede frejdigt, at dem havde hun da for længst givet børnene nede i gården, for hun kunne da ikke tænke, at jeg nogensinde mere skulle få brug for disse ting. Mor havde aldrig ejet for blot 2 øre pietetsfølelse. Når noget ikke blev brugt mere, så bare væk med det. Det eneste, mor havde fra sin ungdom, var en lille broderesaks. Den holdt hun til gengæld vældig hævde over, og jeg måtte ikke bruge den.

Nu kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvilket herligt tilskud jeg kunne have haft til folkepensionen, hvis jeg kunne have solgt alle disse ting til de fabelagtige priser, der gives i dag. Men jeg havde såmænd nok bare ikke nænnet at skille mig af med dem.

Min barndoms have

Den startede sådan set allerede, da vi flyttede fra Horsetorvet til Idun i Vindegade, hvor vi som nævnt havde fået en stor, dejlig lejlighed øverst oppe i mansardetagen, hvilket betød, at der uden for hvert vindue til gården var et fladt zinktag. Det havde vi aldrig oplevet før. Jeg fik et par trækasser med jord i, og så blev der sået karse, salat og radiser. Jeg havde hørt noget om, at man skulle gøde, så da jeg ikke syntes, det groede hurtigt nok, »gødede« jeg af og til med indholdet af min lille natpote. Det blev det ikke bedre af.

Men da vi så nogle år efter flyttede ud på Hannerupgårdsvej, fik jeg jo både den have, der hørte til huset, men også mit eget lille stykke jord ved køkkensiden. Hvor var jeg lykkelig! Tante

Linchen forærede mig en lille skovl og rive og den sødeste lille grønne vandkande med bruser. Der blev anbragt en lille hvid flagstang, hvor jeg højeste Dannebrog om morgenen og tog det ned igen ved solnedgang. Man måtte jo ikke flage for ugler og flagermus!

På en mark lidt længere henne ad vejen lå der en sprængt fyringskedel. Stenene, der havde lejet sig inde i kedlen, havde antaget nogle fantastiske farver og former. Med min dukkevogn kørte jeg hen og hentede en ordentlig bid, som fik lov at optræde som bjerg i min have. Men så skulle jeg også have en sø. Det var straks værre. Jeg gravede et dybt hul og hentede vand i det store tykmavede kar, som opsamlede regnvandet fra tagrenden og verandaen. Men hver gang jeg løb hen efter mere vand, var det første forsvundet. Jeg prøvede at beklæde siderne af hullet med småsten, men lige meget hjalp det. Vandet forsvandt lige så rask, som jeg hældte det i, og det lillebitte sejlskib, jeg havde anskaffet, opgav hver gang ævred og lagde sig om på siden i den tomme sø.

Ved siden af min »prydhave« såede jeg salat, radiser og gulerødder. Det var sjovt at se, når frøene spirede og stod som små balletdamer på deres hvide tå. Så kom kimbladene, og hele planten begyndte at rulle sig ud. Løvet på gulerødderne var let og fint. Hver dag trak jeg en op for at se, hvor langt de var kommet, og om der overhovedet var noget »på«. Jeg nåede aldrig at få en blot nogenlunde halvvoxen gulerod. Dertil var min nysgerrighed for stor.

Far var lige så ivrig som jeg. Han købte løg hos Dæhnfeldt i Pantheonsgade. Træer og buske kom fra Ibsens planteskole. Af høje duftende tujatræer blev der lavet et halvmåneformet lyst-

Når løvet falmer, går jagten ind. Hunden til venstre ser lidt betænkelig ud ved situationen, men der er jo den mulighed, at geværet ikke er ladet.

hus i et hjørne. Der drak vi kaffe hver eftermiddag, og mor og jeg broderede på de julegaver, vore venner og familie skulle velsignes med, når tiden var inde. Den lange græsplæne blev klippet og tromlet, så den var tæt og blød som et velourtæppe, og når der var blomsterudstilling, købte far præmieroser.

Rundt om det store rosenbed lå en tyk bræmme af violer. Og så kom Darwintulipanerne. Nu kan de købes alle steder. Dengang var de en begivenhed. Far havde lagt i hundredvis af løg langs tjørnehækken ind til naboen. Da de kom op, dannede de en bred bort i de skønneste farver. Folk stod stille ude på vejen for at beundre dem.

I sin umådelige gartnerglæde havde far sagt til nabodamen, at hun gerne måtte hente tulipaner til sine vaser. Hun sendte sin unge pige ind, som ivrigt plukkede, desværre ikke nænsomt hist og her. Hun raserede simpelt hen et helt stykke af den brede, brogede bort, så den kom til at ligne et gebis, hvor der manglede en fortand. Far blev ked af det og ringede til damen og bad hende sige til den unge pige om at være lidt mere forsigtig en anden gang.

Rundt om havestuen stod de flotteste, hvide liljer. Også de var fars stolthed. Da han lidt senere kom ned i haven igen, var alle de hvide silkeagtige blomsterhoveder revet af deres stængler og smidt på jorden, hvor hidsige pigefødder havde knust dem. Da græd far.

Vi havde et hvidt stakit ud til vejen. Ud og ind mellem tremmerne dansede søde, langstilkede lathyrus. Og hen på sommeren kom georginerne langs græsplænen ind mod frøken Hansens have. Midt i plænen knejsede et smækkert ungt birketræ. Det stod så smukt med sit lette løv, men desværre kunne blæsten ikke lide, at det

knejsede. En morgen, vi kom ned, var det knækket og hang sørgeligt i sin fortøjning med alt det grønne hår flydende ud over græsplænen. Så blev et nyt birketræ plantet og stivet af for den lunefulde vind.

Men det allervildeste var nu ferskentræet. Det stod op ad sydmuren, og det første år gav det bare tre små vantrevne frugter, som hurtigt faldt af. Året efter kom der fem, som absolut ikke var nogen større nydelse at spise. Men tredje år skete det helt store mirakel. Tusinder af lyserøde blomster dækkede alle grenene, og far købte grå uldtæpper til at hænge over om natten for at skåne dem for frosten. Blomsterne blev til frugter, og vi fik over 200 store, mørkerøde, pragtfulde ferskner, som modnedes næsten på én gang. Vi forærede til højre og venstre, og selv spiste vi ferskner morgen, middag og aften, for vejret var varmt, og de blev meget hurtigt for modne. Det var næsten for meget af det gode, og det kom til at præge mit forhold til den smukke frugt resten af mit liv.

Mussedyret

En sommersøndag for mange år siden kom far, mor og jeg forbi et sted på landet, hvor der i en grøft stod en ged med to aldeles bedårende små hvide kid.

Vi sprang af cyklerne og gik hen til dyrene, og jeg, der dengang kun var en halvstor pige, forelskede mig omgående i de to små kid. Jeg kunne næsten ikke løsrive mig fra dem og syntes, det måtte være indbegrebet af lykke at have

sådan en lille fyr at lege med hjemme i haven, og jeg plagede min far for at købe en af dem til mig. Nu var jeg enebarn, og far havde vanskeligt ved at stå for mig, når jeg var i det hjørne, så næste dag satte han sig atter på cyklen og kørte ud til stedet for at skaffe mig en legekammerat.

Jeg var syg af spænding, til han kom tilbage, og stor var min skuffelse, da han fortalte, at folkene, som ejede dyrene, ikke ville sælge nogen af dem; de ville ikke skille den lille familie ad. Men for at jeg ikke skulle blive alt for ked af det, havde far noget andet med hjem til mig i en pose.

Det var en almindelig hvid pose, som dem man får morgenbrød i hos bageren, og selv om der tilsyneladende ikke var ret meget i den, var den mærkværdig tung at løfte på. Jeg lukkede den forsigtigt op og kiggede - og glemte næsten gedekiddene. For nede på posens bund lå den sødeste lille kaninkilling.

Jeg tog den forsigtigt op. Den var ikke større, end at den kunne ligge på min flade hånd, og den var noget af det blødeste, jeg nogensinde havde følt på.

Far fik hurtigt lavet en kasse til den med hønse- net foran og godt med frisk græs i bunden. Og så holdt mit nye hus- og kæledyr sit indtog i sit nye hjem.

Jeg kaldte den »Musse« uden egentlig at spekulere på, om det nu også var en pige, men den havde en grå kjole på med en bred hvid krave om halsen og små hvide forpoter, så det faldt ganske naturligt med et pigenavn, og den kom da også til at lyde det meget godt.

I øvrigt var det nu ingen helt almindelig kanin. Når man så den fra siden, havde den et smukt, brunt, trofast øje, men fra den anden side havde

1905. *Hvor blev pipfuglen af, som Papa sagde, jeg skulle se efter?*

den et forsøret blåt, og dens ene fod på bagbenet drejede udad, så dens gangart blev ligesom Chaplins, hvis nogen kan huske mere, hvordan han gik.

Nu må I ikke tro, at Musse blev siddende roligt i sin kasse og bare blev tyk og fed som andre kaniner. Dertil var den skam alt for energisk.

108 Den bed med sine små fortænder i hønsenettet og ruskede i det for at komme ud. Hele kassen bevægede sig i små hop hen over verandagulvet, hvor den var anbragt.

Jeg syntes selvfølgelig, at det var synd, at den skulle være spærret inde, og lukkede derfor op for den, og vi ventede spændt på, hvad den nu ville lave.

Den hoppede omgående ud og begav sig rundt for at se på lokaliteterne, som den åbenbart var meget tilfreds med.

Vi boede dengang på første sal af villaen på Hannerupgårdsvej, og den store veranda var uden for dagligstuen.

I verandaens ene hjørne var der et hul, for at regnvandet kunne løbe ned i kloakken gennem nedløbsrøret. Dette hul fandt Musse selv på at benytte som sit eget lille private toilet til stor lettelse for mor, som havde været temmelig nervøs for sine pæne tæpper og gulve. Men Musse lavede aldrig griseri i stuerne. Det eneste, den ikke kunne stå for, var, hvis mor havde lagt rent strygetøj fra sig på en stol, eller hvis der var kommet rent betræk på sengene; da måtte vi passe forfærdeligt på Musse, for kunne den se sit snit til det, sprang den op på det rene linned, inden vi fik set os om, og når vi så jagede den ned igen, kunne vi være sikre på, at den efterlod en lille sø eller en samling »små sorte«, og det var jo ikke så godt.

Ellers var den jordens sødeste kæledyr, og vi var lige tossede med den alle tre. Den holdt mest af at sidde i den store lænestol lige ved verandadøren. I reglen sad den på bagbenene og så sig omkring, eller den friserede sine lange silkebløde øren med sine små forpoter; og når vi så kom hen til den og satte os på hug foran den, snusede

den forsigtigt rundt i ansigtet på os med sin lille mimrende snude og slikkede os på næsen med sin ru tunge.

Om natten sov den inde i badeværelset i en kurv, men tidligt om morgenen skrabede den på døren for at vise, at den var vågen, og når mor så lukkede op, kunne jeg inde fra min seng høre den komme hoppende gennem stuerne, nærmere og nærmere. Det lød altid, som om den sagde »gallup, gallup, gallup«, når den kom. Og når den så var nået ind i mit værelse, sprang den med et rask hop op i min seng og lagde sig i min arm ligesom et lille barn, og den nød at ligge sådan ganske stille i varmen.

Da vi jo selv havde have, vankede der mange gode sager til Mussedyret. Frisk salat, små nye gulerødder, som den gufledede i sig lige fra den yderste rodspids til den øverste top af det grønne, ud i én køre. Men Musse levede skam ikke af grønsager alene. En dag havde jeg lagt et stykke chokolade på bordet, og da jeg senere kom for at hente det, sad Musse ligeså nydeligt og havde spist det meste af det. Derefter fik den altid en bid med, når jeg havde noget godt. Når vi drak aftenthe, sad den altid med til bords. Først holdt den sig pænt i sofaen, men så sprang den op på bordet, snuste i sukkerskålen og knasede sukkeret mellem sine små tænder, og bagefter åd den thebladene i thesien.

Men engang, vi kom hjem fra en heldagstur, da blev vi alligevel overraskede. Musse havde åbenbart fundet det kedeligt at være alene så længe, for den havde ædt alt, hvad mor ejede af potteplanter i samtlige vindueskarme. Der var ikke en smule tilbage andet end jorden og potten. Og så sad den og så noget så uskyldsfrom ud, at det var umuligt at blive vred på den. Den var i det hele

Søndag formiddag i Stige. Det var også en tur, vi holdt meget af, ikke mindst fordi den altid endte med tarteletter fyldt med hummer og asparges i pavillonen ovre på øen.

Far som biografdirektør, ca. 1909.

taget noget af det skikkeligste og kælen og sød som en kat.

Af og til røg der et eller andet mærkværdigt i den, det var navnlig om aftenen. Pludselig kunne den gå amok, og så tog den en razzia langs panelerne hele vejen rundt, op over sofaen, ind under skabet i en forrygende fart, for så lidt

efter at hoppe op til mig, roligt og besindigt for at hygge sig efter den vilde jagt.

Desværre begyndte sommeren at gå på hæld, og mor spekulerede på, hvad vi skulle gøre ved Musse om vinteren, når den ikke kunne komme ud til sit hul på verandaen, og der var for koldt i badeværelset om natten. Jeg så med gru den tid i møde, for jeg vidste kun alt for godt, hvad der måtte ske. Den var blevet meget stor og kraftig, og en dag sad den oppe på bordet og havde fået skubbet den store, tunge krystalskål helt hen til kanten, hvor den uvægerligt ville være ramlet ned, hvis mor ikke havde reddet den i sidste øjeblik. Det afgjorde Musses skæbne. Mor var nemlig meget stolt af den skål, så nu måtte vi af med Mussedyret, lige meget hvor meget jeg tudede og bad for den.

Der kom hver dag en tyk fiskemand og råbte med torsk og rødspætter på vejen. Mor spurgte ham, om han kunne skille os af med kaninen. Ork, det kunne han sagtens klare. Om vi ville have den bagefter til at spise?

Spise Musse! råbte jeg forarget. Det ville da være som at æde sit eget barn.

Og en morgen tog mor så Musse på armen og bar den ned ad trappen. Jeg tror, den havde en anelse om, hvad der skulle ske, for den gemte hovedet under mors arm og rystede over hele kroppen. Jeg måtte ikke gå med ned, og jeg kunne heller ikke tænke mig at se den blive aflivet, så jeg sad oppe i stuen med bankende hjerte og lyttede angst.

Jeg hørte et lille klemt skrig, den eneste lyd Musse nogen sinde havde sagt, så var det sket. Fiskemanden sagde næste dag, at han aldrig havde set så fed og god en kanin. Det tror jeg, når den var blevet fodret med sukker og chokolade.

Men hvor jeg savnede den! Og far og mor med for den sags skyld. Da vi sad om aftenen og drak the som sædvanligt, var der ikke en af os, der sagde noget, men vi tænkte alle tre på det samme. Der lød intet »gallup, gallup, gallup« hen over tæppet, og ingen knasen af sukker mellem små hvide tænder, og pludselig kunne jeg ikke holde det ud mere. Jeg smed mig ned i sofaen og hulkede al min sorg ud i puden.

Mit livs eneste cykel

Mit første bekendtskab med det tohjulede vidunder, der hedder en cykel, var afgjort ingen succes.

Fætter Peter havde fået sig en gammel skærveknuser, som han kom ridende på til min fødselsdag. Af bedstemor havde jeg fået et yndigt forklæde af stivet schweizerbatist. Det var til at knappe i ryggen og havde vinger. For nutidsmennesker må jeg hellere forklare, hvad vinger var. Det var to små anordninger, der var rynket på den ene led og hæftet fast til forklædets skulder. På den anden led strittede de lige ud i luften, men klappede øjeblikkelig sammen, når man fik sin frakke på. Sådan skulle det nu være dengang. Selvfølgelig skulle jeg have nyerhvervelsen på hele dagen med strengt påbud om nu ikke at svine mig til.

Fætter Peters cykel stod op ad stakittet, der heggede vor grund på Hannerupgårdsvej. Den blev meget beundret af kusine Lily (det var før »Kylle« var opfundet) og af naboens Anna. Det

Min mor. Pigen med Odol-smilet blev hun kaldt. Tænderne var lige så ægte som blinket i øjnene. Søljen, som desværre ikke er kommet helt med, var fars første gave til hende fra turen til Norge. År 1900.

så så flot ud, når han svingede benet bag om sadlen og over stangen, så det måtte jeg prøve. Men ak og ve! Spidsen af sadlen greb fat i min lomme på det nye forklæde og flåede den af med et grimt ratsch, og selvfølgelig blev der en lang flænge, der hvor den havde siddet. Det

112 følgende efterspil skal jeg ikke komme nærmere ind på her.

Til min tolvårs fødselsdag lå der blot en flad lotteriseddel på mit gavebord. Jeg kiggede lidt, men opdagede så, at der på tæppet, der var trukket for dagligstuen, sad et skilt med lotteriseddelens nummer. Altså var »gevinsten« derinde.

Nysgerrigt trak jeg forhænget til side - og gispede! To flotte splinternye cykler var stillet op side om side og pyntet med påskeliljer på forgaflen. Det var ikke alene fars gave til mig, men mor skulle også have en, for det hjalp jo ikke meget, at han og jeg havde cykler, når hun ingen havde. Vi skulle jo gerne, som sædvanlig, følges ad. Hverken mor eller jeg havde cyklet før.

Far havde lejet en brugt cykel, vi kunne øve os på, for ikke at skræmme de fine nye med vore ækvilibristiske øvelser, og stakkels onkel Harry spændede op og ned ad vejen med mor og mig på skift. Det gik fint i begyndelsen, men da vi så senere opdagede, at han løb ved siden af os uden at holde i sadlen, så dejsede vi omgående af skræk over, at vi havde kørt alene. Vi lærte det såmænd ret hurtigt, selv om jeg ind imellem lavede nogle værre brølere som den dag, jeg kørte lige ind i en soldat og brugte hans ben som cykelstativ, fordi han omgående klemte dem sammen om mit forhjul. En anden gang ville jeg køre rundt om et af vejens træer. Men den gamle cykel nægtede at køre ligeud efter den manøvre. Den kørte rundt og kørte rundt, mens den samtidigt lagde sig mere og mere fladt ned, så vi til sidst endte nede på jorden, både cyklen og jeg. Men en skønne dag var jeg helt perfekt, og så ville mine forældre partout have, at jeg skulle køre til skolen, rimeligvis for at spare de 5

øre, det kostede med sporvognen, men det kunne jeg sørme ikke fordrage. Man var så prisgivet på sådan en cykel. Først den tunge taske foran på styret. Kom den mellem knæet og forgaflen, lå man der. Man skulle hele tiden sørge for, at kjolen ikke blæste op. Man skulle holde på hatten, og endelig skulle man række hånden ud, når man skulle fra Klaregade over Vestergade og ned ad St. Gråbrødrestræde. Selv om der kun var få biler dengang, var det modbydeligt. Bilerne måtte for øvrigt ikke dytte i hornene for politiassistent Seldorf, så dem skulle man se ekstra efter, når de kom listende bag en. Det gjorde alt sammen, at jeg aldrig fik noget rigtigt fortroligt forhold til den tohjulede. Alligevel var det dejligt, når man efter vinteren halede den op af kælderen for at rense den fri for al den vaseline, far havde smurt den ind i. Jeg nød at stå i haven og pudse den, så den skinnede. For så vidste jeg, at det var forår.

Samle - samle - samle

Mon ikke de fleste mennesker har samlet på et eller andet?

Dette at eje noget, man kan gå og kigge på og glæde sig over, er vist et så almenmenneskeligt behov, at kun de færreste kan sige sig fri for det.

Mit det første var glansbilleder. Hvor var man lykkelig, når man havde erhvervet sig en 2 eller 5 øre og med mor eller Jane kunne gå til Rasmus Hansen på Flakhaven og købe glansbilleder. Han

Egeskov. Der mangler kun ridderen på den hvide ganger og den guldhårede prinsesse oppe i tårnet for at understrege den romantiske stemning.

114 havde dem i store sygekassebogsbetrukne mapper, som blev bundet sammen med sorte bændler. Og så denne specielle duft, når han bredte herligheden ud foran en. Eller når mor havde købt en pakke the, da at få det lille glansbillede, som næsten altid lå i den modsatte ende af pakken end den, der blev lukket op.

Derefter kom samlermærkerne. Disse kønne og morsomme, vidt forskellige små kunstværker, som firmaerne fik lavet til reklamebrug og klæbede på deres kuverter, når de sendte post af sted.

Fra samlermærkerne var springet ikke langt til frimærkerne. Jeg ville aldrig blive anerkendt som filatelist med alt, hvad det indebærer af takketælling, vandmærker og provisorier. Jeg var rystende ligeglad, om der manglede en tak hist og her, bare mærket var smukt. Jeg kunne glæde mig kolossalt over et f.eks. cyklamenfarvet frimærke, jeg havde erhvervet mig, så jeg flere gange om dagen måtte hen og se på det.

Så kom påklædningsdukkerne. Tante Linchen var vældig sød til at købe påklædningsdukker til mig, og det var en fryd uden lige, når jeg begyndte at klippe et nyt stort ark ud. Også det havde sin specielle duft.

En overgang samlede jeg på silkebånd. Ganske smalle taftbånd i fine pastelfarver, som blev lagt i en smal æske. Var jeg kommet til lidt penge, gik turen til I.G. Jacobsen i Vestergade, hvor jeg hos damen i småtingsafdelingen købte en halv alen af de forskellige farver, så langt pengene rakte. De blev aldrig brugt, disse bånd, de var kun til at se på. På samme måde samlede jeg på brodere-garn, disse blanke snoede »dukker« af perlegarn, som kunne ligge så flot ved siden af hinanden i æsken, og som også var dejlige at se

på. De blev lagt i en ganske bestemt orden, som jeg nu syntes, at farverne »klædte« hinanden.

Det med farverne har altid været det vigtigste, også da jeg som voksen gik over til silketørklæder og lomme-tørklæder. Den dag i dag, hvor jeg efterhånden er blevet en gammel pige, elsker jeg på mine rejser at gå ind i et stormagasin og se på silke- eller nylontørklæder i skønne farver, og jeg hjemfører altid en anelig samling af disse, samt af lomme-tørklæder. Og de bliver i reglen heller ikke brugt. Men deri er der en vis fornøft. For står jeg en dag og skal bruge en lille gave som »blomst« til en visit eller lille middag, så kan jeg altid ty til mit lager og finde noget smukt at tage med.

Da serpentinedanserinden blev fanget af en cowboy

Alt dette med, at man ikke må slå børn, kendte man ikke noget til, da jeg var lille. Havde man på en eller anden måde været uartig, fik man et par på kassen, og så var den ikke længere.

Så vidt mig bekendt har jeg da heller ikke taget skade af de klø, jeg fik dengang, selv om man selvfølgelig aldrig kan vide, hvordan jeg ville være faldet ud, hvis jeg *ikke* havde fået dem.

Selvfulgelig kan jeg ikke huske alle de gange, jeg er blevet »straffet«. Mors hånd sad ret løst på skaftet, og et par episoder står stadig lyslevende for mig den dag i dag.

Vi skulle altid bade lørdag aften. Det foregik i køkkenet i et fladt, rundt zinkbadekar ved siden

af det varme komfur. Jeg kunne ikke udstå det og gjorde alle mulige krumspring for at trække tiden ud, men jeg undgik ikke min skæbne.

Mor skrubbete mig med en børste og sjaskede mig over med en stor svamp bagefter. Det skulle gå hurtigt, for at vandet ikke skulle blive koldt i det flade kar, før vi var færdige. Så blev jeg pakket ind i et stort håndklæde og anbragt på køkkenstolen for at få klippet negle og nulret tæer. Jeg hadede det af et godt hjerte, og en aften, da mor knælede foran mig for at ordne disse ting, blev jeg nysgerrig efter at erfare, hvad der ville ske, hvis jeg smak hende en på skrinet. Mors reaktion kom så omgående, at jeg aldrig siden gentog forsøget.

Både den aften og alle de andre mere normale blev jeg båret ind i seng, hvor jeg så lå sammenrullet og musestille, for det var så modbydeligt at røre ved det kolde lagen med de nyvaskede og nyklippede tæer.

En dag havde jeg set en cowboyfilm, så jeg udstyrede mig med fars hat, hvori jeg havde sat en fjer fra en af svanerne i Munke Mose. I bæltet stak jeg en sabel, som hidrørte fra et ringspil af den slags, hvor man med en sabellignende træfidus verfer en let rød- og hvidstribet træring over til modstanderen, som så forsøger at gribe den på sin sabel og derefter sende den tilbage. Mors tørresnor blev viklet om maven, det var min lasso, og så gik jeg på jagt i dagligstuen.

Der var en masse nips og vaser og viftepalmes på høje jernstativer. På nederste hylde af sådant et stativ stod en yndig danserinde af elfenbensfarvet porcelæn. Det var en serpentine-danserinde, men havde ikke noget at gøre med de lange kulørte papirstrimler, man hev i hovedet på hinanden nytårsaften. Hun var klædt i et ge-

*De fire årstider. Oldemor, mormor, mor og lille mig.
Ca. 1906.*

vandt af det tyndeste tynde porcelæn, som hun holdt ud til siderne med sine fine små hænder med strittende fingre. Hun lignede mest af alt en stor hvid sommerfugl på højkant. Mor elskede hende, men hun blev desværre det stykke vildt, jeg ønskede at nedlægge. I passende afstand samlede jeg lassoen i den ene hånd og så - sjup -! Nå, De har gættet det? Jeg fik alle tiders endefuld og blev sat bag om chatollet med ansigtet ind mod væggen. Der skulle jeg sidde, til jeg blev sød igen. Tiden fordrev jeg med at pille bussemænd og anbringe dem på siden af chatollet.

116 Og så var der den endefuld, jeg engang fik af far.

Af morfar og mormor i Horsens havde jeg fået den sødste gyngestol. Den var sortlakeret og en tro kopi af de rigtig voksne rokkestole. En dag, jeg var særlig oplagt, gyngede jeg på livet løs med det resultat, at stolen røg bagover og brækkede ryggen - heldigvis kun på sig selv.

Far kom styrkende og samlede mig op, og da han havde overbevist sig om, at jeg ikke fejlede noget, fik jeg sådan en endefuld, at jeg aldrig har glemt den. For jeg syntes, det var så uretfærdigt, når jeg lige havde haft sådan en forskrækkelse og havde slået mig. Nu forstår jeg da godt, at det var en ung fars reaktion efter at have set sin lille pige lave sådan en halsbrækkende manøvre.

Men den dag blev der anbragt ekstra mange bussemænd på chatollet.

Mine mislykkede evner

Som jeg vist tidligere har fortalt, startede jeg min musikalske »karriere« som toårig med at sidde på min lille kammerpote og synge Graftfortællingen af »Lohengrin«. Den havde vi nemlig på grammofon med Peter Cornelius.

Et par år efter forbavsede jeg min omverden med at synge en frisk marchsang, som hed »Blue Bell«, på fejlfrit engelsk. Den handlede om en ung soldat, der skulle forlade sin sweetheart, formodentlig for at gå i krig. Jeg havde lært den rent fonetisk ved at høre tante Linchen synge den, men forstod selvfølgelig ikke et pluk.

Hun underviste også i klaverspil, og da det var givet, at »barnet« var musikalsk, blev det aftalt med moster, at jeg skulle have timer hos hende. Vi begyndte med Hornemanns skole, hvorfra tante Linchen forsøgte at proppe noderne ind i min femårs hjerne. Men det var nu lettere sagt end gjort. Vi var ikke kommet ret langt ind i min første time, før jeg lagde hænderne i skødet og hovedet på skrå og sagde: Tante Linchen, skal vi ikke meget hellere lege?

Jeg fik Hornemanns skole med hjem til en anden god gang, men det varede faktisk ikke ret længe, før jeg begyndte af mig selv at kigge på den side med hele klaviaturet og de dertil hørende noder, og det morede mig at finde dem på klaveret. Jeg fandt også de første småstykker på klaveret, og var der noget, jeg ikke forstod, som nu alt dette med krydser og b'er, så hjalp tante Linchen mig, ligesom fru Gormsen, som spillede i Kinografen, af og til rakte mig en hjælpende hånd. Inden længe kunne jeg spille »Bøhmerdans« og »Fröhlicher Landmann«, og så begyndte det for alvor at blive spændende. Mit store nummer var »Radetzkymarchen«, som jeg spillede firhændigt med min mor, når vi havde gæster: dada dum, dada dum, dada dum, dum, dum o.s.v. Stort bifald. Tænk, det barn!

Da jeg var elleve, spillede jeg store udtog af »Aida«, »Peer Gynt« og »Cavalleria rusticana«, hvor jeg navnlig lagde megen »følelse« i intermezzoet.

Hun burde altså have undervisning, sagde en dame, vi kendte.

Hvorfor det? sagde min mor, hun *kan* jo.

Ja, men alligevel - og hun fortalte om en dygtig dame, hun kendte. Hun hed fru Lønborg og var gift med fotografen i Kongensgade. Fru Løn-

Man må inderligt håbe, at det unge menneske ikke gjorde alvor af hovedspringet på det flade vand. Billedet er taget ved Fåborg.

118 borg var svensk og elev af Johanne Stockmarr, hvilket var noget meget fint på det tidspunkt. Så der skulle jeg hen. Fru Lønborg havde smukke blå øjne, men ellers var jeg til at begynde med nærmest bange for hende, for hun startede min første time med at klippe mine negle ganske korte med en stor papirsaks. Og var der noget, jeg hadede, så var det at få klippet negle. Og da hun så oven i købet forbød mig at spille alle mine bravournumre, som »Picadormarch« og »Guld og Sølv valsen«, og i stedet satte mig i gang med Czernyz etuder og alle skalaer fra A til Z, ja, så dalede min musikinteresse meget betydeligt. Men jeg kom til at elske fru Lønborg, hendes fornemme, blide væsen og navnlig hendes smukke øjne og skinnende, hvide tænder. Hun var et ganske henrivende menneske, så for at glæde hende kilede jeg på med Bach og Mozart, som jeg ellers var gået i en stor bue udenom. Men hun lærte mig at forstå, at det er den vej, man skal gå for at lære musikkens inderste væsen at kende. Disse gamle mestre repræsenterede det rene og ædleste og hele oprindelsen til den musik, vi kender i dag.

Min far tog sangundervisning hos Vilhelm Lang, og jeg akkompagnerede ham til hans små Schubert- og Schumannlieder. Han spillede også fløjte, og mor spillede koncertciter og jodlede, så det var godt, vi havde et hus for os selv, og det blev da også mødestedet for mange festlige musikaftener sammen med venner og bekendte. Men så kom alt dette med fars sygdom, som slog så meget i stykker for os.

Selv om jeg ikke mere kunne øve mig så meget, gav fru Lønborg ikke slip på mig. Jeg skulle bare komme, når jeg kunne og havde lyst, og så spillede vi firhændigt Brahms' valse, Haydn's

symfonier og en masse andet svært, som jeg spillede lige fra bladet sammen med hende, og vi morede os pragtfuldt.

Selv efter at vi var flyttet til København, holdt vi forbindelsen ved lige ved livlig korrespondance, og fru Lønborg tilskyndede mig til at få undervisning herovre, men det blev aldrig til noget, for nu var jeg voksen og skulle tjene penge, og mit liv kom til at gå i helt andre baner.

Nu spiller jeg næsten aldrig mere. Måske lyder det mærkeligt, men det er det eneste, der kan få mig til at føle mig ensom, når jeg sætter mig til klaveret og spiller noget af alt det fra dengang.

Næh, så har jeg det langt bedre foran min skrivemaskine. Og det er jo også en slags klampen.

Nørklerier

Længe før jeg kom i skole, lærte mor mig at hækle.

Når jeg blev anbragt på min lille skammel med et nøgle uldgarn og den hvide benhæklenål, vidste hun, hvor hun havde mig de næste timer.

Mit allerførste håndarbejde var intet mindre end en lyserød uldklokke til min mor. Selv havde jeg en med røde og grå striber, der endte i takker forneden, og jeg syntes, det måtte være dejligt for mor at få en magen til. Resultatet svarede dog ikke ganske til anstrengelserne. Enhver, der har hæklet og hækler - ja, for det er jo blevet moderne igen -, ved sikkert, hvordan et hækletøj arter sig fra starten, når man begynder at hækle fastmasker frem og tilbage i den lange række

luftmasker, som er ethvert hækletøjs alfa. Det vrider og vender sig som en orm i et solsortenæb, og det er svært at se, hvad der er op eller ned. Det kunne jeg heller ikke, så jeg hæklede løs på den side, der tilfældigvis var oppe, så det blev noget underligt forvredent noget, der blev kortere og kortere, jo mere jeg hæklede. Når jeg så »målte« på mor - og dengang begyndte en uldklokke ved anklerne - og kiggede op ad den lange nederdel til bæltet, blev jeg klar over, at jeg havde påtaget mig mere, end jeg kunne klare, og opgav det med stor sorg og samvittighedsnag, for jeg havde jo lovet mor en uldklokke.

Senere slog jeg mig på avismapper og børsteholdere. De var ens i alle broderiforretninger og var lavet af enten grønt eller blommefarvet filt. Avisholderen var nem at gå til, men børsteholderen var besværlig med de to lange poser, som skulle broderes. Navnlige at få hæftet af var noget af et problem, hvor man altid var vældig uvenner med det stive pap, der dannede bagsiden.

Mit første håndarbejde i skolen var en sypose, der begyndte som et stykke langstrakt hvidt javastof, der blev forsynet med rækker af alle tænkelige sting og et flot monogram. Så blev det sømmet og foldet sammen som en slags stor kuvert, hvori man så havde sine sygrejer.

I en højere klasse hæklede vi små smalle blonder, der skulle pryde de både hvide og vide lærredsbukser, som man var en hel vinter om at fabrikere. Alt blev syet i hånden, og rynkerne skulle »stryges ned« med synålen, så de blev så fine som små plisseer. Bukserne var med klap og skulle bindes både forfra og bagfra med lange bændler, og på de brede flæser ved knæene skulle hækblonden anbringes. Hvert år i slutningen af sommeren købte mor flere alen fint

1909. Børnehaven omme i Iduns gård. Det er mig længst til venstre med bolden. Pigen ved siden af mig er datter af apoteker Helweg Mikkelsen, Svaneapoteket. Mange af disse piger blev senere elever i frk. Wintelers skole.

batist, som skulle forvandles til julegaver. Pynteforklæder, kraver og manchetter til de mørke vinterkjoler, små fine lommestørklæder og jabot'er. Mon nogen ung i dag ved, hvad en jabot er? Det var noget luftigt hvidt, der hang foran på barmen, lidt i familie med frou-frou. Alle disse ting blev først klippet og riet. Så blev sømmene »syet« på maskine, men uden tråd, og i de fremkomne huller hæklede man så, med ganske tynd tråd og den fineste hæklenål, kunstfærdige blonder efter opskrifter fra en hækle-

120 bog eller fra en prøve. Det var en hel sport mellem damerne at bytte sig nye mønstre til, som de hæklede af til hinanden.

Og så begyndte jeg at sy kaffeduge med en masse broderi, både »engelsk« og »veneziansk«, så man havde det værste mas med at få dem strøget. Men flotte så de jo ud, når de stivede og friske blev lagt på bordet. Min far så med undren på min flid. »Om jeg kan begribe, hvorfor du sidder og klipper huller i et pænt nyt stykke tøj«, sagde han, »og så bagefter bruger du en masse timer til at sy, for at det ikke skal løbe op.«

Min allerførste kærlighed

Iført pepitaternede plusfours og cykelkasket travede han en søndag formiddag lige ind i mit tiårige pighjerte.

Han var 21 år og søn af en af Odenses bedre familier på Hunderupvej.

Hans far kendte min far fra Odense fotografiske Amatørklub, og det var for at lære lidt om den fotografiske kunst hos min dygtige far, at han kom med samt sit fine kamera.

Alene den måde, han med en velplejet langemand og tommelfinger tog om den lille guld-klemme på sine pincenez for at hvile næsen lidt, var betagende. Han havde også en fin blank cykel, engelsk friløber hed den vist, med håndbrems, gearskifter og en skøn spindende lyd, når han trådte på pedalerne og lod hjulet snur-

re. Senere fik han en lille åbenstående topersoners bil, og jeg var stolt som en pave, når jeg gik hjem fra skole ad Klaregade og hørte hans muntre dyt-dyt bag mig, og han lod mig hoppe ind ved sin side. Desværre var der ikke altid kammerater i nærheden til at se det.

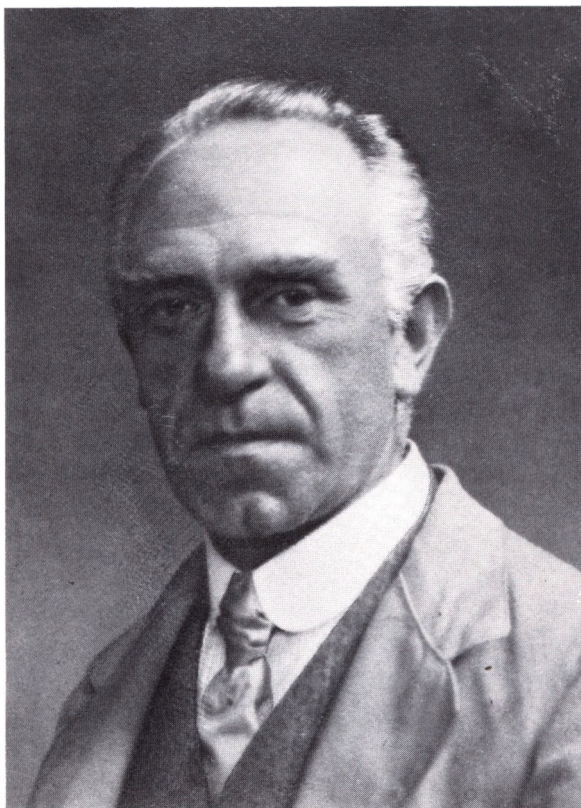
Han kom ofte hos os. På de mærkeligste tider af dagen kunne vi høre lågen smække og gruset knase under hans fødder, når han med raske skridt travede rundt om huset og op ad trappen til havestuen.

Hver mandag eftermiddag var han med mor og mig til »premiere« i Kinografen. På en af de reserverede rækker sad han mellem os og havde altid noget godt med i en pose, hvilket ikke forringede hans charme.

Af en eller anden uforklarlig grund kaldte han mig altid »Grisen«, et meget lidt smigrende navn, men for mig lød det som et kærtegn, når han sagde det, og engang han havde været der, hvor vi ikke var hjemme, havde han tegnet en stor gris i havegangen. Til min fødselsdag havde jeg fået alle tiders dukkevogn. Cremefarvet kurvelfletning med lyseblåt »indtræk«, kaleche til at slå op og ned, og hele »sengen« kunne løftes op og bæres ind i stuen. Han morede sig kongeligt, når han kørte den rundt i haven og havde mig under armen, og vi legede far, mor og barn. Og jeg tog det som et lykkeligt symbol på fremtiden. Tante Linchen havde foræret mig et stykke lyseblåt lærred, hvorpå der var tegnet en dukkekjole. Rundt i halsen, på ærmerne og fornedden var der tegnet roser, som skulle broderes i to nuancer lyserødt og med grønne blade. Når det hele var færdigt, skulle kjolen klippes ud og sys sammen. Jeg havde den med en aften, vi var ovre hos ham og hans forældre, og min lykke var

Det var så hyggeligt, når Ebba kom med hjem fra skole. Hvis vejret var godt, løb vi over og legede i Kongens Have. Her står vi og kigger mod det sted, hvor den nye banegård kom til at ligge.

Papa Topp er atter rask og i fuld swing med fotografier, tegninger og alle de andre ting, han kun havde dyrket som hobby, men nu fik anvendelse for i sin nye stilling. Ca. 1925.

stor, da han satte sig ved siden af mig i sofaen foran kaminen og tog sytøjet ud af mine hænder. Med tungespidsen mellem læberne manøvrerede han nålen ud og ind af tøjlet og syede det nydeligste rosenblad i fladsyning. Hver gang jeg siden gav dukken kjolen på, strøg jeg blidt med

en finger hen over dette blad. Men det allerbedste var, når han spillede. Jeg var først lige begyndt at lære det, mens han var en helt rutineret pianist, og han blev den spore, der fik mig til rigtig at kile på med øvelserne.

En dag sad jeg alene i dagligstuen og spillede på livet løs à la ham, ganske ligeglad om jeg ramte de rigtige tangenter. Det skulle bare lyde flot. Og så stod han pludselig i døren og lo ad mig. Av, hvor blev Grisen flov!

Desværre får jo alt en ende, og en dag kom han og fortalte, at han skulle rejse til England og være borte mindst et år som et led i sin uddannelse. Da tabte Grisen humøret og hang med halen.

Jeg husker endnu den sidste eftermiddag, hvor han kom for at sige farvel. Efter kaffen satte han sig hen til klaveret og spillede alle sine bedste ting. Da han gik, tog han om mit hoved med sine kønne slanke hænder og sagde alvorligt:

Kan du nu øve dig flittigt, lille Gris, så du er dygtig, når jeg kommer hjem igen.

Og jeg spillede og spillede - lige til den dag, der kom en lille kuvert fra England. Den indeholdt to visitkort, hans eget og en fremmed dames. Mor fortalte mig, hvad det betød, og jeg følte det, som om hele min glade verden ramlede sammen. Jeg styrtede op på mit værelse og kastede mig hulkende på sengen, og jeg lovede mig selv aldrig mere at spille en tone.

Heldigvis varer sorger sjældent længe i den alder, så et par dage efter klang »Gladiatorernes indtogsmarch« atter for fuld udblæsning ud gennem dagligstuevinduerne.

Mit første bal

Det foregik i Højskoleforeningen omme i Slotsvænget. Skolesamfundsbal hed det. Jeg var et langt, tyndt pigebarn på knapt 15 år. Mit tykke askeblonde hår havde mor i dagens anledning sat op i en græsk knude. I den ene side anbragte hun en af sine egne brede skildpaddenåle (ægte!), og i den anden ragede en flot spansk kam ud til fare for omgivelserne. Det var min egen og knapt så ægte. Min kjole var af dueblåt alpaka i spencerfacon. I en snæver vending kunne den godt illudere som silke. Rundt i kanterne var der smalle glitrende perleborter, og under denne spencer havde jeg en fin hvid blondebluse og hvid plisseret ruche i halsen. Jeg var *meget* fin!

Det var min veninde Bodil, der ville have mig med. Jeg turde slet ikke spørge mine forældre. På den anden side var det utænkeligt at komme af sted uden deres vidende. Men i betragtning af, at Bodils mor var lærerinde og skulle med, og de øvrige deltagende alle var skolefolk, fik jeg lov. Ih, hvor var jeg spændt!

Jeg havde gået til dans hos frøken Fløytrup på Hotel Sct. Knud, så den side af sagen var jeg ikke bange for. Det var mere det, om jeg fik danset.

Lige straks var der ikke meget gang i det, men så lige pludselig kom min første voksne kavalier i rigtigt herretøj og ikke bare i fransk matrostøj som dem på danseskolen. En rigtig ung mand, høj og pæn i mørkeblåt jakkesæt, stod og bukkede for mig. Senere fik jeg at vide, at det var en ung lærer fra seminariet på Hjallesøvej. Og det gjorde det jo ikke ringere.

Vi dansede efter »Tullemand, min egen Tullemand, jeg går og venter på en tjans«, og vore fire

Odense fotografiske Amatørklub på søndagsudflugt. Højre halvdel af et stereoskop-billede, som far har optaget. Sikken et selskab!

lange ben storkede af sted i den næsten nye dans, der hed one-step. Da den var slut, bukkede han atter pænt, bød mig armen og førte mig over til min stol. Nu var aftenen reddet, for han kom igen både til Destenyvalsen og til lancieren, hvor jeg var den yngste i kvadrillen. Nej, hvor det gik i sidste tur, hvor man skifter rundt fra den ene til den anden, og herrerne til sidst griber hinandens hænder og damerne om livet og suser taktfast rundt i møllen. Jeg havde følelsen af at flyve, for jeg vejede jo så lidt -

124 dengang! Og han var høj, og hans arm kunne næsten gå helt rundt om mit slanke liv.

Det blev en vidunderlig aften!

Mine forældre var på besøg hos nogle venner i den store, røde ejendom over for Højskolehjemmet. De ville komme og hente mig kl. 10. Det var næsten ikke til at bære. Jeg så dem stå uden for salen og kikke ind, mens jeg dansede med min unge mand. Men der viste Bodil sig som en virkelig veninde. Hun gik ud og snakkede med dem, og jeg fik lov at blive en time til. Og kl. 11 sluttede det hele.

Der blev slet ikke talt om nogen fortsættelse af bekendtskabet. Han var jo så meget ældre end jeg. Men Odense var ikke større, end at man ikke kunne undgå at løbe på hinanden. Jeg fandt hurtigt ud af, at han boede i et pensionat i Klaregade oven over en grøntbutik, der hed Skodsborg. Netop der, hvor jeg hver dag købte gulerødder og salat til Mussedyret. Af og til stod han nede i opgangen, og jeg fik et galant buk og et langt blik fra hans meget lyseblå, let udstående øjne. Og jeg var salig. For jeg *elskede* ham! Der blev aldrig udvekslet et eneste ord, men det udfyldte min tilværelse med en stille lykke, som jeg skrev ned i min dagbog oppe i mit jomfrubur på Hannerupgårdsvej.

Men som alt andet fik også det ende en skønne dag.

En aften mødte jeg ham i Klaregade lige ud for bispegården. Han var sammen med en voksen ung dame. Jeg kendte hende godt, for hun var i småtingsafdelingen hos I.G. Jacobsen. Skolelæreren gik med hende i hånden, men slap hende, da han hilste på mig.

Ak, ja. Det blev en trist aften, som selvfølgelig blev griflet ned i min bog. Jeg tror, jeg har den

dagbog endnu et eller andet sted i bunden af mit store chatol. Måske skulle man grave den frem og læse om de lønlige tanker fra dengang. Mon de adskiller sig fra pigetanker i dag? Sikkert!

Cowboybukser og romantiske drømme har ikke rigtigt noget med hinanden at gøre.

Og dog -

Sensommervandring i barndommens by

Hvor er det mærkeligt efter mange års fravær at komme på besøg i sin fødeby.

Jeg går i de kendte gader, ser på de gamle huse og studerer alle de mange ansigter uden at genkende et eneste. En ny generation er vokset op, og jeg søger mellem dem af min egen årgang, om jeg dog ikke kan finde et eneste kendt træk, men alle synes at være mig fremmede.

Lidt vemodig i sindet går jeg ud i villakvarteret, hvor jeg havde mit hjem. Vejen er så mærkværdig kort, afstandene så små, efter mange års ophold i storbyen. De villaer, der dengang imponerede mig, ser små og gammeldags ud, og træerne i haverne er blevet store og tætte. Men fortovene er som dengang med de bornholmske fliser lagt i sirligt mønster og jorden på hver side pynteligt revet, så det føles som helligbrøde, hvis man kommer til at sætte en fod på de fine streger.

Hvor før den bager boede, hvor jeg hentede walesbrød til eftermiddagskaffen, er der nu en

Når far viste sine farveplader frem i Industripalæet, sluttede han altid med denne optagelse og sagde: »Værsgo, mine damer, forsyn Dem!» - Og så klappede man.

126 frisørsalon. Købmanden på hjørnet er også blevet omdannet til frisørsalon. Der synes at være behov for folk, der kan vaske hår og frisere. Dengang skulle man helt til byen for at få ordnet sit hår.

Målet for min vandring er min barndoms villa. Dengang var den hvid, nu er den svagt carryfarvet. Den flotte svungne frontispice, hvor gesimsen hver vinter blev sprængt af frosten, er forsvundet og er erstattet af en almindelig spids gavl. Det hvide stakit, hvis låge smækkede med en karakteristisk lyd, så vi omme i baghaven kunne høre, når der kom nogen, er erstattet af en lav mur, som slet ikke passer til huset. I haven, som var min fars stolthed, og som folk fra vejen blev stående og beundrede, er der anbragt en stor garage. Men kvisten på mit jomfrubur er der stadig, ligesom de småmønstrede, matterede ruder i den store karnap.

En voldsom lyst til at se huset indvendig griber mig. Damen, der bor der nu, skrev engang for mange år siden, at jeg til enhver tid var velkommen til at se mit gamle hjem igen, hvis jeg kom til byen. Men mit gamle hjem eksisterer jo ikke mere. Der findes kun de samme rum, og det vil skabe forvirring i mine erindringer at se dem med helt andre møbler, så jeg opgiver tanken, og efter et sidste blik vandrer jeg atter mod byen

ad den vej, der føltes så lang, når jeg gik den til skolen.

Jeg prøver at mindes, hvem der boede i de forskellige huse. Dengang kendte vi dem alle sammen. Nu virker det hele fremmed og uvedkommende. Jeg tænker med glæde på min barndomsveninde, for hvis skyld jeg er kommet til min gamle by.

Vi har siddet på skolebænken sammen fra 2. klasse. Nu er vi blevet grå, men når vi er sammen, er vi blot et par store skoletøse. Ingen af os føler de mange år, der er gået fra dengang.

Jeg er kommet op i byen og er på vej hjem til hende, da jeg pludselig føler mig omslynget af et par arme, og en stemme siger:

Nej, kæreste, er det dig? Og jeg ser ind i et mig fuldstændig ukendt ansigt. En nydelig ældre dame, helt i sort, holder om mig og smiler.

Hvem er det? spørger jeg forvirret. Så ler hun, og i det samme kender jeg hende. Ingeborg - en anden af min barndoms veninder.

Hvor du ligner dig selv, siger hun muntert, jeg kunne kende dig med det samme. Hvordan lever du?

Storartet, svarer jeg i overensstemmelse med sandheden. Men mens vi snakker, tænker jeg:

Så gammel er man altså blevet!

Kylle Topp

Dengang i Odense

Min barndoms by i ord og billeder

Billederne på forsiden af denne bog er - utroligt nok - taget i Læseforeningens Have og ved havnen i Odense engang mellem 1912 og 1916. De er taget af en ivrig og meget dygtig fotoamatør, den daværende biografdirektør M. N. Topp. Billederne er optaget med en teknik, der kom på markedet - i Paris - få år forinden, og det er første gang, et større antal danske optagelser gengives på tryk. Farverne er karakteristiske, dæmpede og pastelagtige, og de kan sagtens måle sig med vore dages farveoptagelser - f.eks. på postkort. Erindringerne i bogen er »i familie« med billederne. Det er nemlig biografdirektørens

datter, Kyllie Topp, der skildrer sin barndom og opvækst i Odense i årene fra 1904 til 1920 på en levende, ligefrem og uhøjtidelig måde. Vi hører bl.a. om en rigtig gammeldags bedstemor, om skolen, biograferne, legetøjet og julen i familiens skød, og vi følger forfatteren på en rundtur i Odense, til forretningerne i Vestergade, til bal i Fruens Bøge og meget, meget mere. Kyllie Topps præmierede bidrag til Odense kommunes erindringsindsamling i 1979 udgør en del af bogen.

Dengang i Odense - skrevet og illustreret af to, der selv oplevede det!

**Udgivet af Odense Reproduktion
I kommission hos Odense Universitetsforlag**